СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

Издавач Скупштина општине Дервента	ГОД. 23. БРОЈ 9/14 Дервента, 30. 06. 2014. год.	Одговорни уредник: МАЛЕШЕВИЋ САЊА Штампа "Графика" Дервента

205.

На основу члана 30. Закона о локалној самоуправи ("Службени гласник Републике Српске", број: 101/04, 42/05, 118/05 и 98/13) и члана 41. и 72. Статута општине Дервента ("Службени гласник општине Дервента", број: 7/14), Скупштина општине Дервента на 20. сједници одржаној 26. јуна 2014. године, донијела је

ОДЛУКУ
о усвајању Стратегије руралног развоја општине Дервента за период 2014 – 2020. године

Члан 1.

Усваја се Стратегија руралног развоја општине Дервента за период 2014 – 2020. године.

Члан 2.

Саставни дио ове Одлуке је Стратегија руралног развоја општине Дервента за период 2014 – 2020. године

Члан 3.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеног гласнику општине Дервента".

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

Број: 01-022-136/14 Предсједник СО-е
Датум: 26. јуна 2014. године Јозо Баришић, с.р.

206.

ОПШТИНА ДЕРВЕНТА

СТРАТЕГИЈА
РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ЗА ПЕРИОД 2014 – 2020. ГОДИНЕ

ДЕРВЕНТА, јун 2014. године

САДРЖАЈ

стр.
1. УВОД ... 5
1.1. Циљ израде Стратегије Руралног развоја општине Дервента ... 5
1.2. Дефиниција и политике руралног развоја (ЕУ, БиХ, РС) ... 6
1.3. Релевантна законска регулатива ... 9
1.4. Методологија приступа израде Стратегије Руралног развоја ... 10
2. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОДРУЧЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 11
2.1. Географски положај и агроеколошке карактеристике општине Дервента ... 12
2.2. Климатске карактеристике општине Дервента ... 13
2.3. Природни ресурси – Земљиште ... 13
2.4. Хидро-мелиорациони системи ... 14
2.5. Природни ресурси – воде ... 15
2.6. Природни ресурси – шуме ... 16
2.7. Ловишта на простору општине Дервента (Ловачко удружење „Мотајица“ Дервента ... 17

3. ДОСТИГНУТИ РАЗВОЈ МАЛОГ И СРЕДЊЕГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА НА ПРОСТОРУ ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 19
3.1. Финансијски показатељи пословања ... 19
3.2. Самосталне радње – бројно стање и структура ... 20
3.3. Стање незапослености ... 23
3.4. Спољнотрговинска размјена општине Дервента у 2013. години ... 26

4. СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА ПРОСТОРУ ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 29
4.1. Пољопривредно земљиште ... 29
4.2. Пољопривредне површине ... 29
4.3. Ратарско повртларска производња ... 30
4.4. Воћарска производња ... 32
4.5. Сточарство ... 33
4.6. Организатори пољопривредне производње ... 33

5. ПРОГРАМ ПОДСТИЦАЈА ПОЉОПРИРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ ... 36

6. ОПШТИ ПРИНЦИПИ ДЕФИНИСАЊА СТРАТЕШКИХ И ЦИЉЕВА И ПРИОРИТЕТНИХ АКТИВНОСТИ ... 39

7. ВИЗИЈА И МИСИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 40

8. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА, ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА И МЈЕРА У ИМПЛЕМЕНТИРАЊУ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020 ... 42

9. ГЛОБАЛНА СВОТ АНАЛИЗА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 51

10. ОПЕРАТИВНИ ДИО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕШКИХ МЈЕРА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020 ... 55

10.1. Оквир за израду оперативног дијела Стратегије Руралног развоја општине Дервента 2014-2020 ... 55

11. МАТРИЦА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020 ... 71

12. ГЕНЕРАЛНИ ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОЈЕКАТА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020 ... 73

13. МОНИТОРИНГ, ЕВАЛУАЦИЈА И АЖУРИРАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ... 79
13.1. Припрема за имплементацију ... 79
13.2. Мониторинг и евалуација ... 79
13.3. Ажурирање Стратегије Руралног развоја општине Дервента ... 79

СКРАЋЕНИ НАЗИВИ

АД	-	Акционарско друштво
АПИФ	-	Агенција за пружање посредничких, информатичких и финансијских услуга
АПИС	-	Агенција за развој малих и средњих предузећа
БДП	-	Бруто друштвени производ
БиХ	-	Босна и Херцеговина
ДОО	-	Друштво са ограниченом одговорношћу
EAFRD	-	„European Agricultural Fund for Rural Development“ (Европски пољопривредни фонда за рурални развој)
EU	-	Европска Унија
FSC	-	„Forest Stewardship Council“ (Организација за промоцију менаџмента у шумарству)
CARDS	-	„Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization“ (Подршка заједницама за реконструкцију, развој и стабилизацију)
CAP	-	„Common Agricultural Policy“ (Заједничка аграрна политика)
CEFTA	-	„Central European Free Trade Agreement“ (Средњоевропски уговор о слободној трговини)
IPA	-	„Institucional Preaccession Assistance - Instrument for Pre-Accession“ (Предприступни инструменти)
ISPA	-	„Instrument for Structural Policies for Pre-Accession“ (Програм помоћи намјењен великим инфраструктурним захватима у области транспорта и заштити околине)
КМ	-	Конвертибилна марка (БАМ)
КБЦ	-	Клиничко болнички центар
КУД	-	Културно умјетничко друштво
ЛАГ		Локална акциона група
LEADER	-	„Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale“ (Везе међу активностима за развој руралне економије)
МПД	-	Механичка прерада дрвета
МПШВ РС	-	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Српске
МСП	-	Мала и средња предузећа
НВО	-	Невладина организација
PHARE	-	„Programme in the Financial Perspectives“ (Предприступни програм о финансијској перспективи)
ПД	-	Пољопривредно добро
ПДВ	-	Порез на додану вриједност
ПРР	-	Програм руралног развоја
РС	-	Република Српска
UNDP	-	„United Nations Development Programme“ Програм развоја Уједињених нација
SAPARD	-	„Special Accession Programme for Agriculture & Rural Development“ (Посебан приступни програм за пољопривреду и рурални развој)
СПКД	-	Српско просвјетно културно друштво

WTO	-	„World Trade Organisation“ Свјетска трговинска организација
СУБНОР	-	Савез удружења бораца народно ослободилачког рата Југославије
СТР	-	Самостална трговинска радња
СЗР	-	Самостална занатска радња
SWOT	-	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (Снаге, Шансе, Слабости и Пријетње)
ШГ	-	Шумско газдинство
ЗЗ	-	Земљорадничка задруга
УГ	-	Удружење грађана

1. УВОД

1.1. Циљ израде Стратегије руралног развоја општине Дервента

Израда Стратегије руралног развоја општине Дервента припремљена је од стране општинског тима, који је био мултидисциплинаран по саставу и мултисекторски по раду. У процесу израде Стратешког плана активно је учествовала Партнерска група за општински развој која је била сачињена од представника јавног, приватног и невладиног сектора, а која је усмјеравала рад на изради Стратегије. Методолошку, савјетодавну и експертску помоћ пружили су консултанти (Goodwill Consulting) из Дервенте.

Програмом истраживања могућности развоја руралног подручја локалне самоуправе у РС добија се научно-стручна и практична претпоставка за остваривање развоја руралних подручја и заједница у дужем временском периоду, као израз трајног развојног опредјељења РС.

Циљ пројекта је израда „Стратегије руралног развоја општине Дервента 2014-2020“, као документа који својом структуром и предложеним мјерама треба удовољити потребама развоја руралног простора Општине, по начелима савременог програмирања развоја руралних подручја и руралних заједница, а темељи се на следећим полазиштима:

- Стварање услова за преструктуирање и одрживи развој привређивачких дјелатности на руралним подручјима, подижући конкурентност произвођача,
- Развој привредних, услужних и других дјелатности сагласно захтијевима заштите животне средине, одржавања природног простора, културно-историјских и традиционалних вриједности и друго,
- Побољшање доступности јавних добара на руралним подручјима ради подизања квалитета живота, као и ради спречавања негативних демографских кретања,
- Прилагођавање захтјевима који произлазе из процеса приступа Босне и Херцеговине ЕУ.

За остваривање наведених циљева, као главни правци дјеловања наводе се следећа подручја:

1. Повећање конкурентности главних руралних сектора, заштита животне средине, сагласно пракси и стандардима ЕУ,
2. Повећање и диверзификација запослености и извора дохотка на руралном простору,
3. Развој привредне и друштвене инфраструктуре, с посебним нагласком на подручја која у развоју заостају за просјеком РС,
4. Истицање значаја вишенамјенске улоге пољопривреде у смислу одржавања подручја, заштита животне средине, очувања баштине и стварања дохотка,
5. Одрживо газдовање шумским простором, ловним и риболовним ресурсима.

Простор Републике Српске готово у цјелини испољава руралне карактеристике.

Простор је у највећој мјери неискориштен, његова природна богатства су ван функције, а миграциони процеси наглашени. Веома висок проценат територије се може сврстати у групу потпуно неразвијених и напуштених подручја, иако би према расположивим природним ресурсима, уз провођење адекватне макроекономске политике ови простори били у могућности да се самостално одржавају и развијају.

Због тога се намеће нужна потреба креирања адекватног модела руралног развоја, који ће уважавајући наведене чињенице, обезбиједити уравнотежен и дугорочан развој на бази кориштења свих расположивих људских и материјалних ресурса са посебним акцентом на кориштење природних ресурса и останак становништва на подручјима, гдје су миграциони процеси изражени.

Циљ израде програма руралног развоја је у томе, да се креира такав модел развоја који ће уз кориштење природних и хуманих ресурса (ендогених потенцијала) и уз минимално ангажовање спољних средстава, а на бази партнерства у креирању и имплементацији програма између различитих нивоа одлучивања и локалне заједнице, обезбиједити значајан просперитет руралног подручја у економском, социјалном и еколошком смислу.

Ради остварења тих циљева за Општину Дервента дефинисан је рурални простор појмовно и територијално; утврђено постојеће стање руралних подручја; одређени циљеви руралног развоја, приоритети руралног развоја; дефинисани појединачни програми руралног развоја; дефинисане мјере и механизми за подршку руралном развоју; постављен систем мониторинга и друго.

Полазећи од тога, активности на изради програма руралног развоја за подручје Општине Дервента, усмјерене су у неколико фаза.

У ***првој фази,*** стручни тим је прикупио потребну фактографију и обавио потребна истраживања, нарочито дијела који се односи на социо-економско стање домаћинстава у руралним заједницама. На бази прикупљених података и спроведених истраживања дат је општи преглед економско социјалног стања Општине Дервента, и на бази анализе индикатора руралног развоја, дата је општа оцјена развијености руралног подручја у елементима: популација и миграција, социјално стање, економска структура и перформансе; конкурентност, диверзификација руралне економије, примарна производња, и других елемената од посебног значаја за дато подручје.

У ***другој фази*** је извршена анализа ограничења и могућности развоја руралног подручја у свим областима од значаја за дато рурално подручје. Наведена анализа служи као основа за дефинисање визије и општих циљева развоја руралног подручја и руралних заједница на простору општине Дервента.

У ***трећој фази*** се за сваки од дефинисаних циљева и подциљева развоја дефинишу мјере и механизми развоја руралних подручја са тежиштем на развој руралних заједница и утврђују оквирни развојни програми за сваку од приоритетних области, дефинисаних циљевима развоја.

У ***четвртој, завршној фази*** израде програма руралног развоја општине Дервента, тежиште је дато на развијању модела праћења и оцјене програма развоја у току његове имплементације, гдје се унапријед дефинишу критичне тачке контроле и предупријеђују могуће грешке у реализацији програма.

1.2. Дефиниција и политике руралног развоја (ЕУ, БиХ, РС)

Сам појам руралног развоја, у теорији и пракси јавља се посљедњих деценија, а настао је као погодан одговор на проблеме везане за регионалне неједнакости у степену развијености. Због тога је послужио као прихватљив концепт за комплексније валоризовање развојних потенцијала руралних подручја.

Рурални развој, као концепт развоја представља новије поглавље теорије развоја, а провјераван је у многим земљама као покушај рјешавања проблема на релацији „храна-сиромаштво-популација“, који су кулминирали 50-тих година прошлог вијека.

Као полазишта у изради стратегије руралног развоја Општине Дервента кориштена је важећа политика руралног развоја на нивоу Европске уније, као и политике и стратегије пољопривредног и просторног развоја на нивоу Босне и Херцеговине и Републике Српске.

Будућност пољопривреде је уско повезана са балансираним развојем руралног подручја, које чини око 80% укупне површине Европе. Заједно са мјерама подршке тржишту, Европска политика руралног развоја игра главну улогу у економској, социјалној и територијалној кохезији. Та политика је заснована на следећим принципима: препознавање мултифункционалности пољопривреде, унапређење конкурентности, узимање у обзир мјера заштите животне средине, конзервација руралног наслеђа и др.

Кроз политику руралног развоја пољопривреда се смјешта у шири контекст укупног руралног подручја, а њена улога се шири на очување сеоског простора у еколошком смислу и повећање његове економске вриједности, како би постао привлачан садашњим и новим становницима.

Посљедњих година се Заједничка аграрна политика (ЦАП) ЕУ окренула са подршке производњи према подршци дохотку произвођача, као и према остварењу циља одрживе пољопривреде. Врло важан дио нове заједничке аграрне политике је подршка пољопривреди путем мјера руралног развоја.

Те су мјере намијењене прилагођавању производње, управљању земљиштем, усвајању нових технологија, итд. Све више се ове мјере усмјеравају и према другим појединцима, а не само пољопривредницима, који су активни учесници у развоју руралних подручја.

У оквиру ових средстава финансира се и програм LEADER+, који је у почетку био намијењен пројектима за боље кориштење природне и културне баштине краја, побољшање квалитета живота у руралном подручју, подршка производњи додане вриједности на мањим производним јединицама за локално тржиште на бази партнерства и употребе савремених технологија. Посебан нагласак у оквиру LEADER програма даје се значају локалних заједница у изради и имплементацији програма руралног

развоја, дефинисаног појмом Локалних акционих група, као и значајем партнерства између владиног, невладиног и приватног сектора у развоју руралног подручја.

Анализе су показале да је кроз LEADER пројекте створено 150.000 нових радних мјеста, те је с обзиром на такав ефекат овог приступа, LEADER пројекат проглашен четвртим ступцем политике руралног развоја Европске Уније.

У склопу укупних реформи првог стуба Заједничке аграрне политике Европске Уније током 2003. и 2004. године, Аграрни савјет ЕУ усвојио је септембра 2005. године фундаменталну реформу политике руралног развоја за период 2007-2013. године.

Реформисана политика руралног развоја указује да је стратешки приступ ЕУ усмјерен на побољшање имплементације програма подршке руралном развоју и на увећаном фокусу на запошљавање, конкурентност и иновације у руралним подручјима. Реформисана политика руралног развоја поставила је LEADER иницијативу као водећи приступ у дистрибуирању подршке и значајно поједноставила процедуре. Подршка за рурални развој обједињена је унутар јединственог заједничког фонда и програмског оквира у оквиру Европског пољопривредног фонда за рурални развој – EAFRD (енгл. *European Agricultural Fund for Rural Development*).

Три основне „осе“ политике руралног развоја у периоду до 2013. године су:

1. Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и промоција диверзификацији активности;
2. Повећање конкурентности аграрног сектора,
3. Унапређење животне средине и руралног амбијента кроз подршку управљању земљиштем,

У процесу припреме земаља централне и источне Европе за прикључење ЕУ формулисана су три механизма трансфера помоћи која се директно или индиректно тичу проблематике руралног развоја:

1. ***SAPARD*** (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development, Регулатива 1268/99) - Програм помоћи пољопривреди и руралном развоју;
2. ***PHARE*** (Регулатива 3906/89) - програм намијењен изградњи и успостављању инстуција, реформисању јавне администрације. У оквиру овог програма предвиђена је израда Националних развојних програма са акцентом на приоритетне дјелатности, промовисање економске и социјалне кохезије земаља кандидата и сл.;
3. ***ISPA*** (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession, Регулатива 1267/99) -Програм помоћи намјењен великим инфраструктурним захватима у области транспорта и заштити околине (однос средстава 50:50);

У циљу упрошћавања система помоћи, постизања максималних ефеката уложених средстава кроз поједностављење администрације, контроле, извјештавања и евалуације остварених резултата, Европска Комисија је донијела одлуку да све предприступне фондове (PHARE, ISPA, SAPARD и CARDS), замијени новим механизмом - Инструментом предприступне помоћи - IPA.

IPA регулатива дефинише обим и тип подршке намијењене земљама Западног Балкана за период 2007-2013. године. Са аспекта доступности фондова, земље Западног Балкана подијељене су у двије групе:

- Земље кандидати за чланство у ЕУ (Турска, Македонија, Србија и Црна Гора);
- Земље потенцијални кандидати за чланство у ЕУ (Босна и Херцеговина и Албанија).

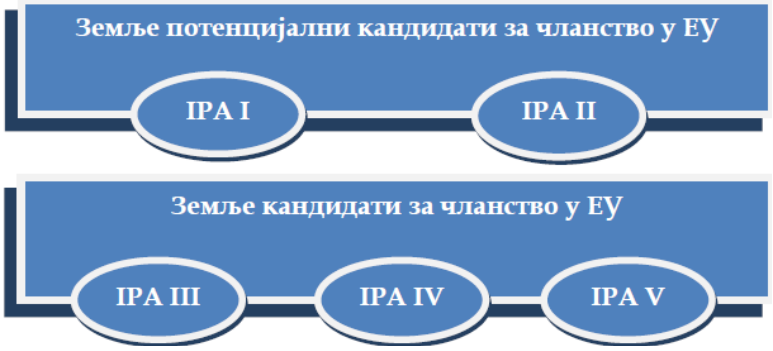

Слика 1.2.1.: ***Приказ ИПА инструмената по категоризацији земаља који су у процесу приступања ЕУ***

IPA садржи пет компоненти које ће бити доступне за земље кандидате, од којих прве двије мјере могу да користе и земље потенцијални кандидати за чланство у ЕУ, што укључује и БиХ:

1. Подршка транзиционом процесу и изградњи институција;
2. Подршка успостављању прекограничне сарадње;
3. Подршка развоју људских ресурса;
4. Подршка политикама регионалног развоја;
5. Подршка руралном развоју;

Земљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ биће омогућено коришћење средстава из фондова прве двије компоненте, али и остављена могућност да се из средстава прве компоненте финансирају и програми/пројекти из преостале три компоненте.

То практично значи да се кроз подршку транзиционом процесу земљама потенцијалним кандидатима оставља могућност да са понуђене листе саме дефинишу своје националне приоритете у коришћењу фондова.

Укупан износ помоћи је 11.468 милијарди ЕУР, а предуслов је да земља прималац помоћи има статус кандидата и да има успостављен децентрализовани систем управљања фондовима.

У оквиру пете компоненте подршке руралном развоју, средства ће се имплементирати за следеће категорије и мјере подршке:

Оса 1 - Унапређење ефикасности тржишта и имплементација ЕУ стандарда

Инвестиције у фарме за реструктуирање и подизање стандарда на ниво ЕУ,

Помоћ успостављању произвођачких група и асоцијација,

Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних производа и рибарства, за реструктуирање и подизање стандарда на ниво ЕУ.

Оса 2 - Припремне акције за имплементацију „агро-околишних“ мјера и LEADER приступа

Припрема за имплементацију мјера и акција за уређење околине и пејсажа,

Припрема локалних приватно-јавних партнера за имплементацију локалних Развојних стратегија.

Оса 3 - Развој руралне економије

Унапређење и развој руралне инфраструктуре,

Развој и диверзификација руралних економских активности,

Унапређење тренинга.

Које ће се мјере руралног развоја финансирати у појединој држави, зависи о националном програму руралног развоја који мора одобрити Европска комисија. При томе, ЕУ може финансирати највише 50% јавних трошкова појединих мјера, а укупни удио јавних средстава, укључујући и националне фондове, може износити до 75%. Изузетак су мјере намијењене локалној самоуправи и техничка помоћ, гдје удио може бити и 100%.

Ако се ради о финансирању мјера које укључују профитабилна предузећа, укупни удио јавних средстава може бити највише 50% укупног трошка, у чему средства **IPARD-а** могу износити највише 75%.

Да би **IPA** средства била доступна и њихово коришћење одобрено, од земаља кандидата се очекује да испуне следеће предуслове:

- Започну дефинисање Националне стратегије руралног развоја уз учешће других јавних партнера и цивилног друштва;
- Успоставе основна државна тјела као што су ветеринарске службе и службе за заштиту животне средине;
- Подстичу организовање цивилног друштва у различите форме организовања: пољопривредника, пословног сектора, за заштиту животне околине, локалне асоцијације за рурални развој;
- Подржавају иницијативе на унапређењу приступа тржишту новца за фармере и оне који започињу бизнис у руралним подручјима (ове мјере нису предвиђене **IPARD** програмом);
- Успоставе савјетодавну и стручну пољопривредну службу (ове мјере нису предвиђене **IPARD** програмом);
- Настоје да остваре што већа искуства у добро дефинисаним пилот пројектима;

- Успоставе одговарајуће националне структуре способне да дефинишу стратегије, програме, да организују и контролишу дистрибуцију, и да обезбједе услове коришћења **IPARD** програма;
- Повећају знање и транспарентност о ситуацији у пољопривреди и руралним областима (попис стања, регистар газдинстава, катастар, статистику цена, анализе најважнијих сектора);

Руралном економијим у Републици Српској доминира пољопривредна активност, која у правилу зависи од пољопривреде, сем одређених области које теже да се трансформишу у субурбана подручја. Међутим, рурална економија никада није само пољопривреда. Она уствари представља мрежу економских активности које покривају села, насељена мјеста, а могу да укључе и градове.

Сеоска подручја су најзаступљенији простори у Републици Српској. Њихова предоминантност у укупној територији чини је доминантно руралним простором. Степен развоја појединих регија у Републици Српској проузроковао је и разлике у степену развијености сеоских територија у оквиру тих регија. Рурална политика би требала да помогне да се средства намијењена подршци развоју села усмјере у перспективне економске активности и друге садржаје од којих зависи квалитет живота руралних заједница и то кроз подршку локалној иницијативи.

Досадашња искуства показују да ефективне политике интегралног руралног развоја укључују елементе „од врха према доле“, и „од доле према врху“. Посебна је улога Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде да у сарадњи са другим министарствима утврди општи оквир интегралног руралног развоја и да обезбиједи да је ИРР у складу са заштитом околине (од врха према доле).

Међутим, нужно је да локалне самоуправе утврде планове руралног развоја, идентификују сопствене приоритете за развој, којим би се укључили (од доле према врху). Ови елементи политике руралног развоја Европске уније могу се препознати и у политикама развоја на нивоу Босне и Херцеговине и Републике Српске.

Тако се у Стратегији развоја пољопривреде РС наглашава, да развој руралног подручја не може више бити заснован искључиво на пољопривреди, те да је диверзификација пословних активности унутар и ван пољопривреде есенцијална у циљу промоције економски способних и одрживих руралних заједница. При томе, конкурентност произвођачког сектора мора бити главни циљ политике руралног развоја, узимајући у обзир различитости пољопривредних потенцијала у појединим руралним подручјима.

Одржив економски развој пољопривредног сектора има будућност у диверзификацији активности, увођењу иновација и производа са доданим вриједностима које захтијева тржиште Стратегија такође дефинише као општи циљ развоја руралних подручја побољшање добробити руралних домаћинстава и јачање руралних заједница путем мјера које ће повећати запошљавање на фарми и ван фарме и у цјелини побољшати квалитет руралног живота и рада. Сем препорука које се тичу стварања законских и институционалних оквира за примјену политике руралног развоја коресподентне са политиком руралног развоја ЕУ, у стратегији се такође препоручује и израда локалних и регионалних планова развоја.

Када је у питању финансирање мјера руралног развоја, Стратегија такође дефинише финансирање мјера из области руралног развоја као један од три стуба пољопривредне политике РС, и предвиђа финансијске изворе у висини 20 % од укупног буџета намијењеног за подршку пољопривреди. Тако је Стратегијом развоја пољопривреде и Правилником о начину и условима за остварење подстицаја дефинисано финансирање мјера из области руралног развоја како је наведено у следећем прегледу.

1.3. Релевантна законска регулатива

За израду Стратегије руралног развоја општине Дервента коришћена је бројна успостављена регулатива. У том смислу као релевантни документи за израду Стратегије руралног развоја Општине Дервента кориштени су:

- Стратегија развоја пољопривреде Републике Српске за период 2005-2015. година,
- Акциони план за имплементацију Стратегије развоја пољопривреде Републике Српске,
- Закон о пољопривреди Републике Срспке,
- Закон о малим и средњим предузећима Републике Српске,
- Закон о пољопривреди,
- Закон о пољопривредном земљишту,
- Закон о задругама,

- Закон о шумама,
- Закон о ловству,
- Закон о рибарству,
- Закон о пчеларству,
- Закон о сточарству,
- Закон о садном материјалу,
- Закон о заштити природе Републике Српске,
- Закон о органској производњи,
- Оквирни план развоја водопривреде,
- Стратегија развоја савјетодавних активности у пољопривреди,
- Програм развоја задругарства у Републици Српској 2011-2016 год.,
- Стратегија заштите природе Републике Српске,
- Стратегија развоја малих и средњих предузећа (МСП) у Републици Српкој,
- Стратешки документ – развој кластера у Републици Српској,
- Стратегија развоја општине Дервента 2011-2016,
- ЛЕАП општине Дервента,
- Просторни план Републике Српске до 2015. године,
- Инвестициони план развоја Републике Српске,
- Регулатива о политици руралног развоја Европске Уније за период 2007-2013. године (бр.1698/05),
- Закључци Европске конференције о руралном развоју (Цорк, 1996. година),
- Агенда 2000 - Реформа ЦАП, Берлин, 1999 године, Увођење концепта 1. и 2. Стуба ЦАП-а,
- Закључци Европског вијећа у Гетеборгу 2001. године, Увођење новијих мјера у оквиру ЦАП-а и руралног развоја (заштита животне средине, исправност хране, одржива производња и сл.),
- Закључци Конференције ЕУ-е о руралном развоју, Салзбург, 2003. година,
- Друга законска и подзаконска акта од значаја за рурално подручје Републике Срспке.

1.4. Методологија приступа изради Стретегије Руралног развоја

Имајући у виду циљеве програма, карактеристике подручја Општине Дервента за које се ради програм, у раду је примијењена комбинација теренског истраживања и истраживање прикупљене фактографије за столом.

У првој фази израде Програма руралног развоја обављено је прикупљање квалитативних и квантитативних информација: демографске информације, економске информације, информације о пословном окружењу, информације о инфраструктури, информације о окружењу и др.

За прикупљање ових врста информација кориштени су различити извори:

- ***институције:*** Републички Завод за статистику РС, Урбанистички Завод Републике Српске, Министарства, Пољопривредни факултет, ПМФ Бања Лука, Невладине организације, привредни субјекти и др.
- ***литература:*** статистички годишњаци, студије, програми, стратегије, анализе и друга литература која се односи на подручје Општине Дервента.
- ***упитници:*** за потребе анализе индикатора руралног развоја коришћени су упитници и спроведена анкета на домаћинствима, а према пракси оцјене степена развијености руралних подручја Евроске уније.

У оквиру теренских истраживања одржане су двије радионице ради прикупљања мишљења и приједлога о ограничењима и могућностима руралног развоја на подручју Општине Дервента. Поред тога обављено је мноштво непосредних разговора са удружењима произвођача, са групама домаћинстава, невладиним организацијама и др. Радионицама су присуствовали представници локалне самоуправе, представници сеоских удружења и удружења произвођача, пољопривредних установа, туристичких организација и других чије је партнерство предуслов за успјешно провођење планираних програма. Радионице су осмишљене као циљане расправе према сегментима „SWOT” анализе.

У другој фази истраживања примјењена је „SWOT“ анализа или анализа снага, слабости, пријетњи и могућности развоја. У оквиру ове анализе дат је преглед како потенцијали Општине Дервента и њене развојне могућности зависе од низа интерних и екстерних фактора.

Интерни фактори су: расположивост природних ресурса, људски потенцијали и стручност радне снаге, непокретна имовина, стање градског урбаног окружења, инфраструктуре и заједничких средстава.

Екстерни фактори су: географска и геоекономска локација, саобраћајна повезаност са већим привредним центрима у окружењу, макроекономска ситуација у Републици Српској и ФБиХ, кретање у домаћој привреди и др.

Анализа ове двије групе фактора омогућила нам је да идентификујемо потенцијале који су конкурентни, као и циљеве и мјере које је неопходно провести да би се потенцијали активирали и што боље искористили. Истовремено, анализа даје предности и слабости конкурентских потенцијала општине у односу на друге локалне заједнице и указује на неопходне промјене, с циљем повећања конкурентности и што бољег позиционирања. SWOT анализом сагледани су описани фактори руралног развоја са економског, социјалног и еколошког аспекта у односу на затечено стање.

У трећој фази потенциран је развој структуре програма руралног развоја по следећим компонентама: Визија, Циљеви, Програми, Пројекти. У овој фази тим је примијенио партиципативни приступ израде програма и у оквиру радионица, радних састанака и других нивоа комуникације, укључио локалне радне групе у процес дефинисања наведених компоненти.

2. ОСНОВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОДРУЧЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

По својим природним карактеристикама и географском положају општина Дервента, као и цјелокупан простор дервентске општине, припада макрорегионалној цјелини перипанонског простора (обода Панонске низије). Према регионализацији Републике Српске, општина Дервента припада Добојској мезорегији заузимајући сјеверо-западни дио те регије и гравитира Добоју као регионалном центру у управном, економском и културном погледу.

Кроз сјеверни дио дервентске општине пролази 45. паралела. На основу тога можемо математичко-географски положај општине оцијенити изразито повољним јер је смјештена у средини сјеверног умјереног топлотног појаса. Градско језгро Дервенте налази се на одредишним координатама 44˚58’ сјеверне географске ширине и 17˚54’ источне географске дужине.

Слика 2.1.1.: ***Приказ Мезорегија Републике Српске (Мезорегији Добој припада општина Дервента)***

Територија на којој је развијено насеље Дервента знатно је рељефно издиференцирана. Висински интервал креће се од 103 метара надморске висине (кота ријеке Укрине) до 190 м.н.в. (кота код гробља на брду Рабић). Просјечна надморска висина урбане агломерације износи око 146 метара.

2.1. Географски положај и карактеристике општине Дервента

Граница урбаног подручја Дервента утврђена је просторним планом Општине према коме просторна величина града обухвата нешто више од 800 ха, што одговара потребама демографског и економског развоја у непосредној будућности.

Подручје општине Дервента простире се између ниских планина Мотајице на сјеверозападу, Вучјака на сјевероистоку и Крњина на југозападу. Крајњу сјеверозападну границу општине чини ријека Сава, а то је и уједно и граница Републике Српске, односно државна граница Босне и Херцеговине са Републиком Хрватском.

Слика 2.1.1.: ***Приказ територије општине Дервента у односу на Републику Српску, Дистрикт Брчко и Федерацију Босне и Херцеговине***

Други дио сјеверне границе општине води преко Вучјака до близу ријеке Босне код села Подновља гдје граница скреће према југозападу на планину Крњин (Прокоп 255 и 357 м.н.в.) гдје је и јужна граница општине. Одатле граница води према сјеверу долином Укрине и то је западна граница општине Дервента, све до источних обронака планине Мотајице. Већи дио планине Мотајице се налази у општини Србац, док је њен источни дио ослања на општину Дервента.

Гледано у цјелини, подручје општине је претежно брежуљкасто, осим уске равнице уз ријеку Укрину, гдје се налази око 10% од укупне површине територије општине.

Дервентска општина се, дакле, налази на сјеверу Републике Српске и граничи са општинама: Брод, Модрича, Добој, Прњавор, Србац, а граница на сјеверу, коју чини ријека Сава, представља државну границу Босне и Херцеговине са Републиком Хрватском. Површина општине Дервента износи 517 квадратних километара.

Градско језгро Дервенте је удаљено од Добоја 40 км, од Брода 23 км, од Прњавора 35 км, а од Бања Луке, главног и највећег града Републике Српске, 85 км. Занимљив податак представља чињеница да је Дервента у односу на Београд, Загреб и Сарајево удаљена подједнако сса 200 километара.

2.2. Климатске карактеристике општине Дервента

Познавање климе неког простора је од велике важности, како за успјешно искориштавање привредних потенцијала тако и за укупно организовање живота и рада на том простору. За подручје општине Дервента се може рећи да има умјерено-континенталну климу, конкретније измијењено-панонску климу (као подтип).

Утицај панонске климе са сјевера (која је, такође, подтип умјерено-континенталне климе) ублажен је брдовитошћу и шумовитошћу предјела, тако да су љета нешто блажа, а зиме нешто хладније у односу на панонску равницу. Присутни су и чести продори влажног ваздуха под утицајем западних вјетрова.

Просјечна температура најтоплијег мјесеца јула износи 22,2 ºC. Зиме су већином умјерено хладне. Просјечна температура најхладнијег мјесеца јануара износи -3,1 ºC. Годишње колебање температуре је око 24 ºC. Просјечна годишња температура је нешто мало виша од 10 ºC. Јесени и прољећа су приближно топла.

Љети температура ваздуха може знатно порасти и достићи апсолутне вриједности око 40 ºC. (47 ºC, 2012 год.) Зимски екстреми могу достићи и до -35 ºC. (-29 ºC, 2012 год.).

Наиме, свједоци смо да се клима свакодневно мијења и да је могуће у наредним годинама очекивати већа одступања од досадашњих температурних просјека.

МЈЕСЕЦ	СРЕДЊЕ МЈЕСЕЧНЕ ТЕМПЕРАТУРЕ У (°C)	СРЕДЊЕ МЈЕСЕЧНЕ ПАДАВИНЕ У (мм)
Јануар	**-3,1**	**61**
Фебруар	**1,2**	**57**
Март	**5,2**	**77**
Април	**11,6**	**64**
Мај	**16,1**	**66**
Јуни	**20,2**	**87**
Јули	**22,2**	**71**
Август	**20,9**	**80**
Септембар	**15,9**	**91**
Октобар	**10,8**	**39**
Новембар	**6,2**	**87**
Децембар	**-0,6**	**85**
ПРОСЈЕК НА ГОДИШЊЕМ НИВОУ	**10,55**	**72,08**

Слика 2.2.1.: ***Табеларан приказ просјечних мјесечних темепература и падавина на простору општине Дервента (за последњих десет година)***

Вјетрови на подручју Дервенте су слаби и ријетки. Јачина вјетрова по Бофоровој скали износи просјечно од 2,5 до 3. Највише вјетрова дува из правца сјевероистока 24%, са истока 20%, затим сјеверозапада 18%.

Са сјеверног квадранта дува половина свих вјетрова, што у процентима износи овако:
N 8, NE 24, NW 18. Са јужног квадранта дува само 20% вјетрова: S 1, SE 8, SW 11%.

На основу наведених климатских и метеоролошких показатеља можемо да закључимо да подручје града и општине Дервента има измијењено-панонску климу (као подтип умјерено-континенталне климе). Овакво поднебље пружа повољне могућности за развој разних видова привредних дјелатности, а нарочито пољопривреде.

2.3. Природни ресурси – земљиште

Земљиште је основни природни ресурс на коме већина становништва општине темељи своју егзистенцију. Када је у питању општина Дервента, важно је споменути да је земљиште још увијек очувано од великих загађења. Пољопривредно земљиште је природно богатство и добро од општег интереса, то је темељ пољопривредне производње и производње хране за човјека и његове потребе.

На подручју руралног дијела општине Дервента присутно је 38.825 посједника земљишта, са 61.235 пољопривредне парцеле и 34.018 ха (хектара) укупних пољопривредних површина.

У погледу бонитета (квалитета) земљишта, подручје општине 26,7% чини земљиште од I – IV класе, које представља квалитетно пољопривредно земљиште, док 73,3% чини земљиште од V – VII класе.

Пољопривредно земљиште у површини од око 35.671 ха на подручју општине, распоређено је на приватно и државно власништво. Под приватним је око 34.378 ха површине или 96,37%, а у државној својини 1.293 ха површине или 3,63%.

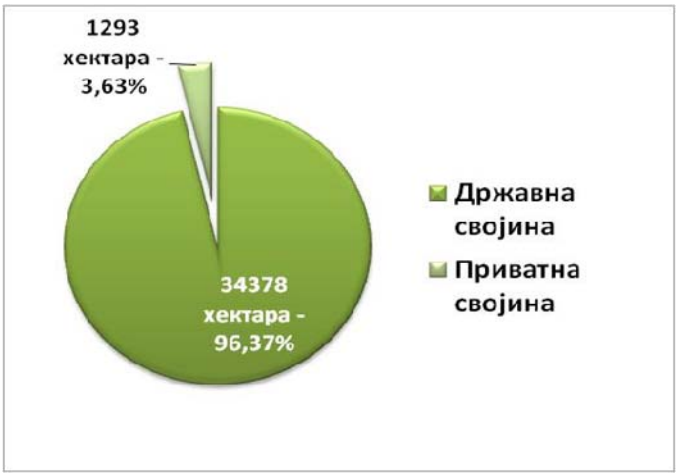

Слика:2.3.1.*: **Структура власништва пољопривредног земљишта на простору општине Дервента***

Обрадивог пољопривредног земљишта је око 34.803 ха површине, од чега је у приватној својини око 33.720 ха или 96,88 %, а у државној својини око 1.083 ха, или 3,12 %.

Слика:2.3.2*.: **Структура обрадивог пољопривредног земљишта у односу на приватну и друштвену својину***

1.5. Хидро-мелиорациони системи

Један од аспеката земљишне политике је степен његове уређености, између осталог и за бављење пољопривредном производњом. Положај општине Дервента кроз коју протиче ријека Укрина, а једним дијелом и ријека актуелизира ово питање, не мање него у другим општинама.

Честе промјене нивоа њиховог водостаја у кишним периодима године или у прољетним када долази до отапања, доводе до поплава које понекад угрожавају и стамбену и другу имовину становништва, које живи у насељима уз ове водотоке.

Други проблем је недостатак природне влаге која умањује резултате пољопривредне производње у сушним годинама. На подручју општине Дервента нема система за наводњавање, осим подземних бунара или властитих акумулација уз употребу индивидуалних пумпи мањег капацитета.

Изградња, уређење и редовно одржавање водопривредних објеката, један је од важнијих задатака спречавања негативних ефеката природних непогода које понекад добијају катастрофалне размјере (као нпр. 2010. године) када је била поплава гдје је становништво и инфраструктура у Дервенти претрпјели велике штете. У циљу рјешавања проблема недовољне и неадекватне одбране од поплава општина Дервента је приступила изради насипа како би спријечила изљевање ријеке Укрине на подручјима која су најрањивија.

Дужина одводних канала и насипа (прије изградње новог насипа) на подручју општине по геодетским снимањима из 2010. године су:

1. Канал Агићи – Куљеновци – 5.262 м1,
2. Канал Вуковија – 4.218 м1;
3. Канал Ново насеље – ул. Српске војске – 3.309 м1;
4. Канал у зони касарне – 1.718 м1;
5. Канал у Агићима – 145 м1;
6. Канал иза АМД – 933 м1;
7. Канал у Индустријској зони – 2.042 м1;
8. Одбрамбени насип – 7.602 м1

Нови насип у први план поставља заштиту објеката и добара од поплава, у зависности од постојећих објеката, надземне и подземне инфраструктуре одбранбени насип се састоји од двије врсте заштите и то:

- Армирано-бетонски слободно стојећи зид;
- Земљани насип трапезне форме;

Друга фаза која обухвата завршетак пројектованих радова реализовати ће се средствима која је обезбједила Влада РС преко Европске инвестиционе банке.

Реконструкција и санација одбрамбених насипа ободног канала се огледа у реконструкцији постојећег насипа, довођењем круне насипа на предвиђену висину и ширину. На мјестима гдје је постојећи насип разрушен или оштећен предвиђена је његова санација довођењем круне насипа на предвиђену висину и ширину. На дионицама гдје насип уопште не постоји, предвиђена је његова изградња. Диспозиционо посматарано, сјеверни ободни канал се протеже од насља Агићи, преко насеља Куљеновци до локалитета Бабино Брдо, гдје се улива у ријеку Укрину.

1.6. Природни ресурси – воде

Простор општине Дервента по годишњој расподјели падавина спада у сушнија подручја, али, с обзиром на заступљену равномјерност падавина и повољан геолошки, геоморфолошки и флористички састав, хидрографска мрежа овог подручја је добро развијена. Воде са овог подручја припадају црноморском сливу.

Према подацима Цивилне заштите у Дервенти највећи водостаји на ријеци Укрини биљежени су у марту, априлу и мају, затим новембру. Ови подаци нам говоре да Укрина има нивално-плувијални режим. Тачније, максимум у прољетним мјесецима условљен је отапањем снијега и појачан је прољетним кишама (чиме је нивални фактор донекле релативизован), а секундарни максимум у мјесецу новембру проузрокован је јесењим кишама.

- ***Ријека Укрина***

Главни водоток на подручју општине Дервента је ријека Укрина. Она настаје од Велике и Мале Укрине са укупним сливним подручјем од око 1516 км^2. Ријека Укрина се сврстава у водоток друге

категорије, што значи да се те воде могу користити за купање, рекреацију, спортове на води, гајење рибе или које се уз методе обраде могу користити у прехрамбеној индустрији и за пиће.

Дужина главног тока, од Кулаша - гдје се ове двије ријеке састају па до ушћа у Саву (код Корађа), износи око 85 километара. Ријека Укрина кроз општину Дервента протиче у дужини од 37 км. Дужина тока од извора Велике Укрине (на планини Узломац) па до ушћа у Саву износи 119 километара. На основу тог податка, треба истаћи да је Укрина најдужа аутохтона (домаћа) ријека у Републици Српској. Народ ријеку Укрину, због њеног бујичног карактера зове још и „Дерава“. Иначе, за поријекло назива ове ријеке постоје различите претпоставке. Према тврдњама хрватских историчара име ријеке води поријекло од Угара, то јест назив Угрина (посјед који припада Угрима) наводно је временом трансформисан у - Укрина.

Рјечица Лупљаница, десна притока Укрине, доживјела је изразитије смањење протицаја. То је највјероватније проузроковано крчењем некадашње шуме Бајковац, која је претворена у ораничне површине. Извор Лупљанице послужио је због смањења количине воде, као и због ширења града, Дервента се морала оријентисати на нове изворе воде. Тако је 1971. године, у водоводни систем уведено ново извориште у Корађу. Током ратних дејстава 1992. године, дервентски водовод је, у значајниој мјери, био разорен. Након рата, уз помоћ влада Норвешке и Шведске, пришло се санацији водосистема. Данас се град и предграђа снадбијевају водом са три црпилишта: Корађе, Лупљаница и Билића врело.

На подручју дервентске општине постоји и већи број потока, као што су: Агићки поток, Вуковија, Жировина, Гаковац, Дервентски поток и други. Они немају већег хидролошког значаја. Први и основни потенцијал ријеке Укрине је сама њена вода која је обогаћена веома раширеним рибљим фондом. Воду ријеке Укрине искориштавају и два рибњака у Прњавору и Броду.

Ријека Укрина је позната по појави такозваног „Цвјетања ријеке Укрине“ чиме се поред Укрине може похвалити веома мали број ријека у свијету. Ово је појава да се у љетњим вечерима и ноћима крајем августа изнад и око водотока појављује рojеви водених инсеката-лептира „Palngenia Longicauda“ нама познатијег назива „Тиски цвет“, због тога што се овај феномен јавља и на ријеци Тиси.

Искориштавање ријеке Укрине огледа се и у експлоатацији шљунчаног материјала из водотока који прије свега служи за насипање путева. За Општину Дервента ријека Укрина показује велико интересовање и план је да се сви потенцијали увежу и укључе у заштиту и очување ријеке. Највише енергије биће усмјерено на очување еко-система, на уређење и контролу искоришћавања поменутих потенцијала, посебно на подизање нивоа свијести свих грађана општине Дервента.

Проблеми и опасности на ријеци Укрини су многобројни, а најважнији су:

- Проблем неконтролисаног испуштања отпадних вода при експлоатацији угља у руднику Станари,
- Проблем узимања воде, а посебно испуштања биолошки онечишћене воде од стране рибњака у Прњавору и Броду, гдје се приликом ових активности јављају велики губици воде,
- Постојање дивљих депонија смећа уз водне токове како уз Укрину, тако и уз њене притоке,
- Изловљавање „Воденог цвијета“ у вријеме његовог размножавања (полагања јаја у водоток),
- Неконтролисана експлоатација шљунчаног материјала, пролазак моторних возила кроз водоток, чиме ремете правилан ток. Обично се ове радње изводе дјелимично исправним машинама које уз сву штету још неријетко испусте моторно уље у водоток,
- Упуштање отворених канализационих токова директно у водоток без потребних колектора,
- Неконтролисано испуштање индустријских отпадних вода,
- Неконтролисано коришћење разних врста хербицида и хемијских средстава која се користе при заштити биља, а непажњом доспијевају у водотокове, а тиме и до Укрине.

1.7. Природни ресурси - шуме

Шуме и шумска земљишта због својих општекорисних функција и привредног значаја су добра од општег интереса и као такви заслужују и уживају посебну бригу,што је регулисано Законом о шумама и осталим актима о газдовању шумама.

Газдовање шумама (заштита шума од свих врста штета, узгајање шума, кориштење шума и шумског земљишта,изградња и одржавање шумских комуникација и унапређење свих корисних функција шума) остварује се под условима и на начин утврђен Законом о шумама, Законом о заштити биља, Законом о сјемену и садном материјалу, подзаконским актима (уредбе, правилници, упутства, шумско-привредним основама, изведбеним пројектима и осталим актима који имају законску основу).

Од правилне и стручне реализације шумско-привредне основе и пројеката за извођење зависи и успјешност газдовања шумама, очуваност и унапређење опште функције шума, повећање прираста, потрајност газдовања, а самим тим превођење свих категорија шума у што квалитетније и продуктивније шумске комплексе (састојине).

	Четинари	Лишчари	УКУПНО
2012	2345	7465	9810
2011	89	16988	17077
2010	100	6368	6468
2009	78	11580	11658
2008	297	8420	8717

Табела 2.6.1. ***Приказ просјечне бруто дрвне масе на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода Републике Српске.***

Надзор над газдовањем шумама, као и извршење стручних услуга у овој области те вршење контрола у свим сегментима шумарства врши републичка инспекција за шумарство. У оквиру административних граница општине Дервента корисник државних шума је Јавно предузеће шумарства „Шуме Републике Српске“ АД Соколац, Шумско газдинство „Добој“ – Добој, Шумска управа Дервента, које је такође извршилац стручно-техничких послова у шумама у приватној својини.

	2008	2009	2010	2011	2012
Лишћари	6	1	-	1	2
Лишћари у шуми	4	-	-	1	2
Лишћари изван шуме	2	1	-	-	-
Четинари	8	2	1	-	-
Четинари у шуми	8	-	-	-	-
Четинари изван шуме	-	2	1	-	-
УКУПНО	14	3	1	1	2

Табела 2.6.2. ***Пошумљене површине (у хектарима) на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода Републике Српске***

- Приватне шуме

Шумско газдинство „Добој“ Добој, Шумска управа Дервента, поред кориштења и управљања државним шумама, на подручју општине Дервента врши стручне услуге у газдовању приватним шумама на површини од 10.093,94 ха, а у складу са важећом Шумско-привредном основом.

Основни циљ вршења стручних услуга у газдовању шумама на којима постоји право својине, јесте да се све мјере, радње и поступци у узгоју, заштити и искориштавању шума који се примјењују у државним шумама, активно остваре и у приватним шумама, од заштите на свим нивоима, узгоја шума, уређивања шума и при реализацији дрвних сортимената. Прије извршења сјече власници приватних шума су дужни Шумској управи уз захтјев за сјечу приложити и уредне доказе о власништву над наведеним шумама, тј. препис посједовног листа, скицу и грунтовни извадак.

1.8. Ловишта на простору општине Дервента (Ловачко удружење „Мотајица“ Дервента)

Ловиште „Мотајица“ Дервента површине 50.782 хектара, налази се у средишњем сјеверном дијелу Републике Српске, највећим дијелом на катастарском подручју општине Дервента и малим дијелом на подручју општина Добој и Србац. Ловиште граничи са подручјима ловишта „Фазан“ Добој, „Срна“ Србац, „Вучијак“ Брод, „Мајна“ Модрича и „Борик“ Прњавор. Ловиште је највећим дијелом равничаског карактера, надморске висине 90 до 330 метара, омеђено падинама планина Мотајице, Вучијака и Крњина и ријечним токовима ријеке Саве, Укрине и Илове

Ловиште је испресијецано мрежом магистралних путева Дервента-Прњавор, Дервента-Добој, Дервента-Брод и Дервента-Србац, регионалних путева Дервента-Подновље и Дервента-Јоховац, те мрежом асфалтираних локалних путева којима је обезбијеђен приступ у сваки дио ловишта. Такође ловиште је испресијецано водотоковима ријека Укрине и Илове, рјечица Љупљанице, Црнче, Осиње, Бишње, Фоче, Дажнице, Појезнице и многих потока, те богатим изворištima питке воде. Површина ловишта се састоји од око 49 % ораница, 23 % шума и шикара, 7 % ливада и пашњака, 5 % воћњака и винограда, те 16 % осталих површина.

На овом подручју влада панонска клима умјереноконтиненталног типа, без претерано ниских и високих температура, довољном количином падавина, сњежним падавинама у току мјесеца јануара, фебруара и марта са сњежним покривачем до мах. 50 цм. Овакви климатски услови, мир у ловишту, богата вегетација, присуство култивисаног биља и богатство водом и разноврсном храном су фактори који веома повољно утичу на развој и опстанак животињских врста интересантних за лов као што су срна, зец, дивља свиња, дивља патка, дивљи голуб, фазан, шумска шљука и пољска јаребица.

Као дивљи предатори на подручју ловишта егзистирају лисице, куне, јастребови и у мањој мјери дивље мачке. У циљу побољшања квалитета и фонда племените дивљачи удружење врши константно насељавање ловишта фазаном из вјештачког узгоја а повремено и дивљим зецом, врши прихрану дивљачи у зимским условима, те своди бројност предатора на подношљиву мјеру. Такође, у циљу заштите природног фонда дивљачи и њене репродукције, удружење редовно установљава површину од цца 5% укупне површине ловишта као подручје потпуне забране лова на период од четири године.

Ловиште удружења је ради лакшег и ефикаснијег провођења планских мјера узгоја и заштите дивљачи интерно подељено у једанаест површина о којима бригу воде ловачке секције и равномјерно покривено довољним бројем ловноузгојних и ловнотехничких објеката.

Свака од једанаест секција има изграђен потребан број хранилишта и солила за високу дивљач, високих чека, ловачких колиба и ловачких кућа. Удружење има на локацији Бабиног Брда изграђен централни објекат за прихрану и узгој фазанских пилића површине 2,5 дунума, капацитета до 1500 фазанских пилића који се након прихране до 14 недеља старости расподељују секцијама за насељавање ловишта.

Чланови ловачког удружења који испуњавају законске услове за извођење лова имају право лова на комплетној површини ловишта дозвољеној за лов поштујући акте Ловачког савеза Републике Српске и интерне акте удружења којима су регулисани услови и начин лова у удружењу. Ловци чланови удружења која су чланови Ловачког савеза Републике Српске такође могу ловити на подручју ловишта као ловци-гости удружења. Страни ловци који се баве спортским ловом могу ловити на подручју нашег ловишта уз услове и плаћањем накнада по цијенама које су прописане Цјеновником организационих такси, одстрела дивљачи и услуга Ловачког савеза Републике Српске и Условима комерцијалног лова Ловачког удружења „Мотајица“ Дервента.

Према овом критерију удружење сачињавају следеће секције: Календеровци, Осиња, Велика Сочаница, Лужани, Трстенци, Агићи, Дервента, Горњи Вишњик, Доња Лупљаница, Црнча, Појезна.

Постојећа бројност и богатство дивљачи у ловиштима: срнећа дивљач 918 комада; зец 3300 комада; фазан 3000 комада; дивља свиња 80 комада; дивља патка 600 комада; шумска шљука 200 комада.

Слика 2.7.1. *Приказ ловишта на простору општине Дервента*

3. ДОСТИГНУТИ РАЗВОЈ МАЛОГ И СРЕДЊЕГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА НА ПРОСТОРУ ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

3.1. ФИНАНСИЈСКИ ПОКАЗАТЕЉИ ПОСЛОВАЊА

Податке о пословању (билансе стања и успјеха) Агенцији за посредничке, информативне и финансијске послове „АПИФ“, а.д. Бања Лука су доставила 183 правна лица са подручја општине Дервента.

Према подацима исказаним у годишњим обрачунима резултата пословања поднесеним „АПИФ“- у, правна лица са подручја општине Дервента у 2013. години су остварила укупне приходе у износу од 418.192.260,00 КМ или за 8,45% мање у односу на 2012. годину.

Укупни расходи износе 428.814.409,00 КМ, што је за 1,45 % мање у односу на претходну годину.

Позитивно је пословало 126 правних лица, а остварена укупна добит износи 18.307.486,00 КМ, што је за 17,92 % мање у односу на 2012 . годину.

Са губитком је пословало 49 правних лица, а укупан губитак износи 30.945.094,00 КМ, што је 9 пута више у односу на претходну годину.

Свеукупни губитак дервентске привреде остварен у 2013. години (збир остварених губитака минус добит) износи 12.637.608,00 КМ.

Према достављеним подацима 4 правна лица у 2013. години нису била активна (без забиљежених промјена на жиро-рачуну).

Према достављеним подацима просјечан бруто лични доходак по раднику у 2013. години износио је 825,92 КМ, што је у односу на претходну годину више за 1,99 % (2012. год. износио је 809,73 КМ).

При анализи достављених података о пословању уочава се да је у оквиру правних лица која су доставила обрачуне резултата пословања у 2013. години на подручју општине Дервента пословало укупно 166 привредних друштава. Структура привредних друштава по величини је сљедећа:

- 110 микро привредних друштава (0 - 9 запослених)
- 42 малих привредних друштава (10 - 49 запослених)
- 10 средњих привредних друштава (50 -249 запослених)
- 4 велика привредна друштва (преко 250 запослених)

3.2. Самосталне радње – бројно стање и структура

Према подацима Одјељења за привреду и друштвене дјелатности на подручју општине Дервента са 31.12.2013. године била је активна 421 самостална радња. У овај број укључено је 25 предузетника за обављање трговинске дјелатности на пијацама.

Према евиденцијама Одјељења за привреду и друштвене дјелатности **у 2013. години регистроване су 63 нове самосталне радње, а у истом периоду са радом је престало 77 радњи.**

У сљедећој табели приказана је структура самосталних радњи на подручју општине са 31.03.2013. и 31.12.2013. год.:

Ред. Бр.	Врста дјелатности	Број радњи са 31.03.2013. год.	Број радњи са 31.12.2013. год.	Индекс 31.12.2013. / 31.03.2013.
1.	Самосталне трговинске радње	172	113	**65,69**
2.	Самосталне угоститељске радње	153	88	**57,51**
3.	Самосталне занатске радње	107	72	**67,28**
4.	Услужне радње	60	43	**76,78**
5.	Самостални предузетник (самосталне дјелатности гдје нису потребне пословне просторије)	41	17	**39,53**
6.	Самосталне угоститељско-трговинске радње	1	7	**700,00**
7.	Самосталне трговинско- угоститељске радње	1	1	**100,00**
8.	Самосталне трговинско- услужне радње	6	7	**116,66**
9.	Самосталне занатско- угоститељске радње	1	2	**200,00**
10.	Самосталне занатско- трговинске радње	26	34	**130,76**
11.	Самосталне занатско- трговинско-услужне радње	3	6	**200,00**
12.	Самосталне занатско- услужне радње	3	3	**100,00**

13.	Самосталне трговинско-занатске радње	-	2	-
14.	Самосталне угоститељско –трговинско –услужне радње	-	1	-
15.	Самосталне дјелатности на пијаци	130	25	19,23
	УКУПНО:	**704**	**421**	**59,80**

Табела 3.2.1. ***Приказ структуре самосталних радњи на простору општине Дервента закључно за 2013. годину***

Број активних предузетника са 31.12.2013. године (421 предузетник) су предузетници који су ускладили пословање са одредбама Закона о занатско-предузетничкој дјелатности Републике Српске (Службени гласник РС, број 117/11, 121/12, 67/13).

Према одредбама Закона о занатско-предузетничкој дјелатности Републике Српске предузетници били дужни до 31.12.2013. године извршити усклађивање пословања са овим Законом. Уочљиво је да укупно 283 предузетника нису ускладили рјешења о одобрењу дјелатности до рока одређеног овим Законом.

Ред. Бр.	Врста дјелатности	Број радњи са 31.03.2014. год.
1.	Самосталне трговинске радње	117
2.	Самосталне угоститељске радње	84
3.	Самосталне занатске радње	73
4.	Услужне радње	43
5.	Самостални предузетник (самосталне дјелатности гдје нису потребне пословне просторије)	17
6.	Самосталне угоститељско-трговинске радње	8
7.	Самосталне трговинско- угоститељске радње	1
8.	Самосталне трговинско- услужне радње	7
9.	Самосталне занатско- угоститељске радње	2
10.	Самосталне занатско- трговинске радње	32
11.	Самосталне занатско- трговинско-услужне радње	6
12.	Самосталне занатско- услужне радње	3
13.	Самосталне трговинско-занатске радње	2
14.	Самосталне угоститељско-трговинско-услужне радње	1
15.	Самосталне дјелатности на пијаци	25
	УКУПНО:	421

Табела 3.2.2.: ***Преглед структуре самосталних радњи на подручју општине Дервента (стање на дан 31.03.2014. године)***

Укупан број запослених у предузетничким дјелатностима са 31.03.2014. године је 961 радник. У односу на стање на дан 31.12.2013. године тај број је већи за 1,69 %.

Када се посматра стање запослених у предузетничким дјелатностима на крају 2013. године видљиво је да је број запослених већи за 12,63% у односу на 2012. годину.

Анализирајући стање пријава и одјава обављања дјелатности привредних субјеката на подручју општине, видљиво је да је у 2013. години са обављањем дјелатности почело нових 82 привредна субјекта (предузећа и самосталне радње), док је истовремено дјелатност престало да обавља 90 привредних субјеката.

Ради поређења напомињемо да је у 2012. години са обављањем дјелатности почео нови 81 привредни субјект, док је дјелатност престало да обавља 108 привредних субјеката.

Ред. бр.	Назив дјелатности	Број привредних субјеката	Број запослених	Учешће у укупном броју запослених (у%)
1.	Предузетничке дјелатности	445	961	15,59
2.	Некатегорисано	-	-	-
3.	Трговина на велико и мало; оправка моторних возила, и предмета за личну употребу и домаћинство	79	579	9,39
4.	Остале комуналне, друштвене и личне услужне активности	-	-	-
5.	Активности у вези с некретнинама, изнајмљивање и пословне активности	-	-	-
6.	Прерађивачка индустрија	61	2.551	41,39
7.	Саобраћај, складиштење и везе	20	132	2,14
8.	Грађевинарство	16	125	2,02
9.	Пољопривреда, лов и шумарство	15	280	4,54
10.	Образовање	10	503	8,16
11.	Здравствени и социјални рад	12	171	2,77
12.	Финансијско пословање	19	71	1,15
13.	Јавна управа и одбрана, обавезно социјално осигурање	9	260	4,21
14.	Хотели и мотели, с рестораном	1	1	0,01
15.	Производња и снабдијевање електричном енергијом, гасом и водом	6	144	2,33
16.	Вађење руда и камена	3	7	0,11
17.	Административне и помоћне услужне дјелатности	5	15	0,24
18.	Стручне, научне и техничке дјелатности	9	123	1,99
19.	Информације и комуникације	7	43	0,69
20.	Умјетност, забава и рекреација	29	103	1,67
21.	Дјелатност за предузећа ван РС	5	94	1,52
	УКУПНО:	**751**	**6.163**	**100,00**

Tabela 3.2.3.: ***Број регистрованих привредних субјеката и број запослених на подручју општине Дервента, стање са 31.03.2014. године (према јединственој класификацији дјелатности)***

Према наведеним подацима број запослених је крајем марта 2014. године за 1,21% већи у односу на стање на крају 2013. године.

Према подацима Пореске управе РС, са 31.03.2014. године, на подручју општине Дервента било је 587 правних лица, од чега је:

- 282 ДОО (Друштва са ограниченом одговорношћу)
- 4 ортачка друштва
- 39 АД (акционарска друштва)
- 25 установа
- 1 јавно предузеће
- 1 фондација
- 103 удружења грађана

- 17 вјерских организација
- 12 задруга
- 1 тијело законодавне и извршне власти
- 2 судска и правосудна органа
- 1 остали облици организовања
- 99 пословних јединица правних лица

Наведена правна лица са пословним јединицама на дан 31.03.2014. године запошљавала су 5.202 радника.

У односу на стање на дан 31.12.2013. године број запослених у овим привредним субјектима је већи за 1,12% (на крају 2013. године било је 5.144 запослених).

Када се посматра кретање броја запослених у 2013. години у односу на 2012. годину видљиво је да је тај број у овим привредним субјектима мањи за 3,29% (на крају 2012. године број запослених је био 5.319 радника).

3.3. Стање незапослености

Према подацима Завода за запошљавање Републике Српске, филијала Добој, Биро Дервента на подручју општине Дервента на дан 28.02.2014. године било је пријављених 2.342 лица. У односу на исти период 2013. године број пријављених на евиденцији је већи за 4,46% (у 2013. години број пријављених је био 2.242 лица.)

Од укупног броја незапослених лица 58,84 % су мушкарци, а 41,16 % су жене.

Од укупно евидентираних лица 4,14 % су ратни војни инвалиди свих категорија инвалидности, 25,96 % су учесници рата, а 2,94 % су чланови породица погинулих бораца.

Од укупног броја евидентираних је 96,66% лица са сталним пребивалиштем, 1,28 % су расељена лица, док је 2,04 % повратника.

Квалификациона структура евидентираних 28.02.2014. године и 28.02.2013. године, дата је у сљедећој табели:

Р. бр.	Степен стручне спреме	Број пријављених лица 28.02.2013.г.	Број пријављених лица 28.02.2014.г.	Индекс 2014/2013
1.	Неквалификовани радници	621	622	**100,16**
2.	Полуквалификовани и НСС радници	66	54	**81,81**
3.	Квалификовани радници, разних квалификација	844	870	**103,08**
4.	Лица са средњом стручном спремом	529	592	**111,90**
5.	Висококвалификовани радници	24	23	**95,83**
6.	Лица са вишом школском спремом	31	27	**87,09**
7.	Лица са високом стручном спремом ВСС-180 ЕЦТС	22	25	**113,63**
8.	Лица са високом стручном спремом ВСС-240 ЕЦТС	98	119	**121,42**
9.	Мастери- 300 ЕЦТС	6	9	**150,00**
10.	Магистри	1	1	**100,00**
11.	Доктори наука	0	0	**-**
	УКУПНО:	**2.242**	**2.342**	**104,46**

Табела 3.3.1. ***Квалификациона структура незапослених према евиденцији Бироа за запошљавање Дервента 28.02.2013. год. и 28.02.2014. год.***

У сљедећој табели приказано је структурно учешће појединих квалификација у укупном броју незапослених:

Р. бр.	Степен стручне спреме	Број лица 28.02. 2013.г.	Учешће у ук. броју (у %)	Број лица 28.02. 2014.г.	Учешће у ук. броју (у %)
1.	Неквалификовани радници	621	27,69	622	**26,56**
2.	Полуквалификовани и НСС радници	66	2,94	54	**2,31**
3.	Квалификовани радници, разних квалификација	844	37,64	870	**37,15**
4.	Лица са средњом стручном спремом	529	23,59	592	**25,28**
5.	Висококвалификовани радници	24	1,07	23	**0,98**
6.	Лица са вишом школском спремом	31	1,38	27	**1,16**
7.	Лица са високом стручном спремом ВСС-180 ЕЦТС	22	0,98	25	**1,06**
8.	Лица са високом стручном спремом ВСС-240 ЕЦТС	98	4,37	119	**5,08**
9.	Мастери - 300 ЕЦТС	6	0,26	9	**0,38**
10.	Магистри	1	0,04	1	**0,04**
11.	Доктори наука	0	0,00	0	**0,00**
	УКУПНО:	**2.242**	**100,00**	**2.342**	**100,00**

Табела 3.3.1. ***Учешће појединих квалификација у укупном броју незапослених у 2013. и 2014. години***

Од укупног броја незапослених 41,16% су жене (укупно 964 жене).

При анализи старосне структуре незапослених уочава се да је највећи број незапослених у старосној доби у којој је човјек радно најспособнији (у 2013. години 1.039 лица или 44,86 % пријављених је у старосној доби од 30 до 50 година, а на дан 31.03.2014. године 1.081 лица или 45,17 % пријављених је у овој старосној доби).

Анализирајући стање и кретање незапослености, уочава се да се погоршавају структурне карактеристике незапослености: расте дуготрајна незапосленост и незапосленост младих и теже запошљивих група. Макро-економска кретања су скромна и не буде наду за брзи опоравак запошљавања.

Очекује се мала тражња за радном снагом. С друге стране, понуда радне снаге је велика и не опада - број незапослених је велики, прилив младих из образовног система такође, наставља се процес ослобађања вишкова у предузећима, а најављује се и значајније отпуштање запослених из администрације .

За значајније повећање запослености неопходно је паралелно радити на 3 колосијека – повећању стопе раста привреде, смањењу броја и стопе непопуњених радних мјеста и повећавању самозапошљавања.

Међутим, за остваривање иоле значајнијих помака у повећању запослености на кратак и средњи рок, кроз динамизирање привреде, постоје озбиљна ограничења. Она се огледају кроз малу домаћу штедњу расположиву за инвестиције, пад директних страних инвестиција, ограничене могућности даљег задуживања и високе банкарске каматне стопе.

За попуњавање слободних радних мјеста, која подразумијевају виши степен знања и вјештина, као што су различита занатска занимања у грађевинарству, занатска занимања за пружање личних услуга становништву и за попуњавање упражњених радних мјеста у другим дјелатностима реалног сектора, неопходно је издвојити више средстава за преквалификације, доквалификације и обуку на радном мјесту.

Такође је неопходно обезбиједити средства и специфичне програме обуке и стицања радног искуства код оних занимања гдје постоје потребе и присутан је кадар са базичним образовањем, но недовољно обучен да би их послодавци запослили.

За повећање самозапошљавања, посебно за почетнике, такође је неопходно више средстава за кредитирање по повољнијим условима.

Наведени програми и мјере за повећање запослености и смањивање незапослености изискују значајна финансијска средства, која се не могу обезбиједити из редовног државног буџета. Због тога се морају максимално користити средства различитих међународних институција и фондова- програма ИПА, УСАИД, као и других развојних институција. Међутим, ни то није довољно. Зато се морају тражити додатна средства из домаћих извора: штедња у расходима државе и њено преусмјеравање за ове намјене, веће опорезивање луксуза и некретнина која нису у функцији развоја и запошљавања, прогресивно опорезивање прихода који нису резултат рада, увођење посебног намјенског пореза или чак увођење самодоприноса са јасном намјером и приоритетима.

Када су у питању многи програми и мјере, резултати се могу очекивати након три и више година. Овдје се, прије свега, мисли на реформу образовања.Код средњег стручног образовања неопходно је спровести уписну политику, која ће на старту водити ограничавању уписа у школе које производе кадар којег већ има велики број на бироима рада, а повећати упис у средње стручне школе које производе кадрове за реални сектор- пољопривреду, грађевинарство, занатство.

Међутим, ово није довољно. Потребно је створити услове да свршени средњошколци ИИИ нивоа стручне спреме остају у свом занимању и појаве се на тржишту рада. Ово је могуће постићи кроз комбинацију двије врсте мјера: рестриктивне, кроз пооштравање услова за упис на више нивое образовања и стимулативне – обезбјеђивањем солидних услова за обуку давањем приоритета за добијање кредита за школовање.

Високом образовању неопходна је радикална реформа, која је самим тим тежа.Кроз спровођење екстерне матуре треба пооштрити услове за проходност на више нивое образовања, чиме би се смањио број кандидата за упис на факултете, побољшали услови за студирање и повећала понуда средњошколаца за дефицитарна занимања.

Истовремено би се смањила продукција кадрова којих већ има велики вишак(правници, економисти, разне врсте тзв. пословних школа) и повећао упис на факултете природних наука, инжињерства, боље рећи побољшала би се структура уписаних на ове факултете.

Посебан и вјероватно највећи изазов за цјелокупно образовање, посебно за средње стручно и високо, представља подизање његовог квалитета.

Нема званичних и међународно упоредивих података о квалитету средњег и високог образовања, али ако се узму у обзир ставови послодаваца и продуктивност рада, јасно је да је квалитет образовања низак.

Подизање квалитета образовања подразумијева реализацију програма, који воде како подизању знања и вјештина у тзв. меким вјештинама (информатичка писменост, познавање страних језика, вјештина комуницирања, тимски рад), тако и стицању вјештина за квалитетно обављање послова који чине срж појединих занимања.

Међутим, и када средства не би представљала проблем, ријеч је о процесу који је могуће реализовати само на дуже стазе. Највеће ограничење на овом путу представљаће недостатак добро обученог наставног кадра.

Проблеми велике незапослености свих фактора производње су структурног карактера, због чега и рјешења треба тражити у што бржој измјени структуре привреде.

Снажнија измјена привредне структуре се може извршити помоћу директних страних улагања, јер се то не може обезбиједити са ограниченим нивоом домаћег капитала. Бројни фактори дјелују на недовољно присуство страних инвестиција, а међу најзначајнијим су:

- непостојање јединственог економског простора,
- снажно присуство социјалне политике у пословању предузећа,
- егзистирање неадекватног привредног законодавства и слабост у провођењу закона,
- непостојање финансијских средстава за кредитирање пословних активности предузећа,
- високо учешће „сиве економије“
- оптерећење привреде разним порезима и доприносима,
- одсуство мјера за унапређење извоза и др.

Рјешавање највећег броја проблема стратешког карактера су у надлежности извршних и законодавних органа - енитета и државе.

Мјере које би могле бити добра основа рјешавања стратешких питања развоја, а тиме и запошљавања су:

- Створити повољан пословни амбијент за снажније привлачење домаћих и страних инвеститора,
- Суфинансирање нових и уређење постојећих индустријских зона,
- Као једна од главних мјера која утиче на стање запослености су инвестиције, стога је потребно интензивирати активности на реализацији јавних инвестиција, уз обезбјеђење других врста инвестиција, посебно путем привлачења директних страних инвестиција.
- Најефикаснија мјера која дугорочно и краткорочно може да да добре резултате је повећање привредне активности, повећање страних инвестиција и повећање домаће производње, као и стопе извоза. Све то ће се директно одразити и на повећање броја запослених.
- Посебно релевантно за политику рада и запошљавања је обезбјеђење квалитетних и одрживих јавних финансија, којима се, поред осталог, подржава смањење пореског оптерећења рада и побољшање пословног окружења, као и модернизација јавне управе.

Текуће мјере за повећање запослености су:

1. Запошљавање младих
2. Запошљавање жена и отклањање свих облика дискриминације
3. Смањивање дугорочне незапослености
4. Развој и промоција предузетништва
5. Побољшање квалитета система образовања и оспособљавања
6. Запошљавање специфичних категорија незапослених лица
7. Растерећење плата
8. Развој социјалног партнерства
9. Смањење рада на црно
10. Већу пажњу треба посветити изградњи и развоју малих и средњих предузећа, не запостављајући развој великих предузећа.
    Посебну пажњу треба обратити на могућност отварања нових радних мјеста, путем развоја предузетништва на селу.

- Кадрови потребни за развој општине

У циљу усклађивања образовања ученика у средњим школама на подручју општине за струке и занимања за које привреда ове општине има потреба, приликом утврђивања Приједлога плана уписа ученика у први разред средњих школа у Дервенти у школској 2014/2015. години, реализован је заједнички састанак представника општине Дервента, Завода за запошљавање РС - Биро Дервента, директора основних и средњих школа и привредника општине Дервента, на тему Приједлога плана уписа у први разред средњих школа у школској 2014./2015. години.

Приликом усвајања Приједлога плана уписа ученика у први разред у школској 2014/2015. години, школски одбори Гимназије са техничким школама и ЈУ Стручна и техничка школа руководили су се приједлогом Наставничког вијећа, расположивим наставним и стручним капацитетима, интересовањем и жељама ученика деветог разреда основних школа, као и потребама тржишта рада исказаним на поменутом састанку.

1.9. Спољнотрговинска размјена општине Дервента у 2013. години

Према подацима Спољнотрговинске коморе Босне и Херцеговине обим спољнотрговинске размјене општине Дервента у 2013. години износио је 483.081.000,00 КМ, од чега је извоз износио 253.655.000,00 КМ, а увоз 229.426.000,00 КМ. У односу на 2012. годину општина Дервента је у 2013. години остварила извоз већи за 7,63%, док је остварени увоз мањи за 4,65 %.

У 2013. години Дервента је у извозу Регије, који износи 474.350.000,00 учествовала са 53,47 %, а у увозу Регије, који износи 553.840.000,00 КМ са 41,42 %.

Покривеност увоза извозом за општину Дервента у 2013. години је 110,56 %.

Општина Дервента је у 2013. години учествовала са 9,44% у извозу Републике Српске (извоз РС износи 2.687.839.000,00 КМ), а са 5,01 % у увозу Републике Српске (увоз РС износи 4.582.436.000,00 КМ).

Извоз је највећим дијелом остварен у сљедеће земље: Аустрија, Њемачка, Хрватска, Србија, Италија, Мађарска, Словачка и Чешка.

Увоз у општину Дервента у 2013. години највећим дијелом је остварен из: Аустрије, Италије, Њемачке, Хрватске, Србије, Украјине, Мађарске и Словеније.

Кретања у оствареној спољнотрговинској размјени општине Дервента у периоду 2011.-2013. године и учешће у спољнотрговинској размјени регије Добој у истом периоду илуструју подаци Спољнотрговинске коморе БиХ, приказани у сљедећим табелама:

Остварена вриједност извоза (у 000 КМ)			Остварена вриједност увоза (у 000 КМ)			Покривеност увоза извозом (у %)		
2011.г.	2012.г.	2013.г.	2011.г.	2012.г.	2013.г.	2011.г.	2012.г.	2013.г.
257.754	235.670	253.655	259.150	240.637	229.426	99,46	97,93	110,56

Табела 3.4.1. ***Остварена вриједност извоза и увоза општине Дервента у периоду 2011. - 2013. године***

Остварена вриједност извоза регије Добој (у 000 КМ)			Учешће општине Дервенте у извозу регије Добој (у 000 КМ) и у %					
2011. г	2012. г	2013.г	2011. у (000 КМ)	У %	2012. у (000 КМ)	У %	2013. у (000 КМ)	У %
478.690	448.180	474.350	257.754	53,84	235.670	52,58	253.655	53,47

Табела 3.4.2. ***Учешће општине Дервента у извозу Регије Добој у периоду 2011. - 2013. године***

Остварена вриједност увоза регије Добој (у 000 КМ)			Учешће општине Дервенте у увозу регије Добој (у 000 КМ) и у %					
2011. г	2012.г.	2013.г.	2011. у (000 КМ)	у %	2012. у (000 КМ)	у %	2013. у (000 КМ)	у %
600.764	514.576	553.840	259.150	43,13	240.637	46,76	229.426	41,42

Табела 3.4.3. ***Учешће општине Дервента у увозу Регије Добој у периоду 2011. - 2013. године***

СВОТ анализа руралног развоја општине Дервента за демографија, образовање и тржиште радне снаге

СНАГЕ

- Релативно висок постотак сеоског становништва,
- Спремност сеоског становништва да остане да живи на селу,
- Просјечна старосна структура сеоског становништва доста повољна,
- Расположива, а недовољно искоришћена радна снага на селу,
- Релативно јефтина радна снага,
- Доминација мјешовитих домаћинстава у руралним срединама,
- Висок проценат сеоског становништва са средњом стручном спремом,
- Постојање образовних институција,
- пораст броја високошколских установа,
- Посједовање рачунарске технике у руралним домаћинствима.

СЛАБОСТИ

- Мала густина насељености појединих региона,
- Висок постотак старачких домаћинстава у дијелу сеоских подручја,
- Висок ниво неактивног и издржаваног становништва на селу,
- Пасивност младих у руралним срединама,
- Одлазак младих са села,
- Висока стопа незапослености,
- Недостатак информација о тражњи на тржишту рада,
- Постојање рада „на црно“,
- Слаба мобилност радне снаге,
- Мали број сеоског становништва са високом школском спремом,
- Образовање млађих генерација на селу неадекватно потребама пољопривреде и руралног развоја,
- Недостатак информатичке писмености,

ШАНСЕ

- Анимирање становништва за останак на селу и повратак из града у село,
- Унапређење физичке инфарстурктуре и културних садржаја на селу,
- Подстицајне мјере за повећање наталитета,
- Стварање могућности за развој предузетништва у руралном подручју и отварање нових радних мјеста,
- Подстицање првог запошљавања и запошљавања радника посебних занимања,
- Подстицање самозапошљавања на селу,
- Модернизација система образовања,
- Планско образовање становништва,
- Обука сеоског становништва из области предузетништва, маркетинга и менаџмента,
- Специјалистички програми обуке прилагођени потребама тржишта рада,
- Имплементирање и примјена нових научних достигнућа и интегрисати је у привреду.

ПРИЈЕТЊЕ

- Низак природни прираштај становништва,
- Старење становништва,
- Неравномјеран територијални размјештај становништа (поједина подручја све мање атрактивна за живот),
- Наставак исељавања младих и образованих из руралних подручја,
- Недовољна подршка државе младим брачним паровима који желе да остану да живе на селу,
- Неједнаке прилике за жену и мушкарца, посебно у сеоским подручијима,
- Систем образовања неприлагођен потребама и структури привреде,
- Смањење интересовања младих за образовање из области пољопривреде и руралног развоја,
- Тренд пораста незапослених са високом стручном спремом,
- Пораст незапослених због актуелне финансијске кризе,

4. СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ НА ПРОСТОРУ ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

4.1. Пољопривредно земљиште

Законом о пољопривреди, а посебно Законом о пољопривредном земљишту одређене су: основне одредбе, планирање, заштита, уређење, кориштење, власништво-располагање и надзор над пољопривредним земљиштем. Пољопривредно земљиште је природно богатство и добро од општег интереса, то је темељ пољопривредне производње и производње хране за човјека.

У пољопривредно земљиште у смислу закона спадају: њиве, вртови, воћњаци, виногради, ливаде, пашњаци, рибњаци, трстици и мочваре. У обрадиво пољопривредно земљиште спадају: њиве, вртови, воћњаци, виногради и ливаде.

4.2. Пољопривредне површине

Општина располаже са значајним површинама пољопривредног и обрадивог земљишта. Преглед тог земљишта по површинама, својини и облику кориштења се налази у табели број 4.2.1.

Сектор својине	Приватни	Државни	Општина укупно
Укупна површина	46.642	5.028	51.670
оранице	28.860	848	29.708
воћњаци	2.381	51	2.432
виногради	4	-	4
пашњаци	1.658	210	1.868
ливаде	1.475	184	1.659
рибњаци	-	-	-
трстици	-	-	-
шумско	10.442	2.348	12.790
неплодно	1.822	1.387	3.209

Табела 4.2.1. ***Приказ структуре земљишта на простору општине Дервента***

Подаци пољопривредног земљишта приказани у табели воде се у статистици катастарског операта и дужи низ година нису усклађени према стању на терену.

По подацима из Статистичког завода (годишњака) за општину Дервента, структура засијаних површина (2005-2012) изгледа следеће:

	Жита	Поврће	Индустријско биље	Крмно биље	УКУПНО
2005	7428	455	153	1145	9181
2006	10263	446	105	1256	12070
2007	10393	972	194	1876	13135
2008	9823	737	212	1661	12433
2009	10085	720	181	1690	12676
2010	9401	837	221	1853	12312
2011	10103	751	238	1826	12918
2012	11132	840	400	2360	14732

Табела 4.2.2. ***Приказ засијаних површина (у хектарима) на простору општине Дервента по подацима Статистичког заводу Републике Српске (2005-2012).***

Стварно стање на терену је другачије и због разних разлога један облик кориштења прешао је у други, као нпр:

- воћњаци у државној својини више нису у функцији производње,
- површине под рибњацима нису нигдје евидентиране,

- површине под виноградима нису све евидентиране,
- дио површина приватног и државног сектора, ситне парцеле, дужи низ година се не обрађује, зарасле су у шибље и шуме,
- на дијелу површина пољопривредног земљишта извршена је промјена културе земљишта, а дијелу је промјењена намјена (нпр. промјена у грађевинско земљиште).

У табели 4.2.3. (доле) можемо видјети приказ обима ораничних површина према начину кориштења (2005-2012) на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода (годишњака) Републике Српске за 2013 год.

	Засијане површине	Расадници, цвијеће и др. биље	Угари и необрађена површина	УКУПНО
2005	9181	-	20796	29977
2006	12070	-	17910	29980
2007	13135	-	16838	29973
2008	12433	-	17518	29951
2009	12676	-	17285	29961
2010	12312	-	17646	29958
2011	12918	-	15947	28865
2012	14732	-	14130	28862

Табела 4.2.3. ***Приказ обима ораничних површина према начину кориштења на простору општине Дервента у односу по подацима Статистичког завода Републике Српске.***

Због оваквог стања праве се грешке у статистичким подацима код планирања и код процјена штета, и у том случају бити ће потребно извршити инвентаризацију пољопривредног земљишта, разграничење са шумским земљиштем и утврдити површине према намјени – култури кориштења и бонитета земљишта.

4.3. Ратарско – повртларска производња

Највеће пољопривредне површине на подручју општине заузима ратарска производња, и то највише житарице, па крмно биље, уљарице, а у мањем проценту љековито и индустријско биље. У укупној ратарској производњи кукуруз је на првом мјесту по заступљености, и то око 45 % укупних ораничних површина. Од житарица на слиједећем мјесту је пшеница, затим тритикале, јечам и зоб.

	Јечам	Кукуруз	Пшеница	Кромпир
2005	3	5	,5	12
2006	3	5	3,5	11
2007	3,4	3,8	3,5	9
2008	3,5	6	4	9
2009	4	5	4	9
2010	3	4,2	2,8	8,5
2011	3,4	3,5	3,5	8
2012	3,44	3	4	9,32

Табела 4.3.1. **Принос ратарских култура (тона по хектару) у општини Дервента по подацима из Статистичког завода Републике Српске**

У следећој табели можете видјети производњу у тонама на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода Републике Српске за период 2005-2012 год.

	Јечам	Кукуруз	Пшеница	Кромпир
2005	750	22500	6790	1800
2006	2460	27325	8400	1650
2007	2091	20840	9275	1602
2008	2118	40080	5400	1845
2009	2080	30758	8825	2007
2010	2061	27076	3370	2244
2011	2733	22611	6125	2048
2012	2994	20671	8200	2656

Табела 4.3.3. ***Производња (у хектарима) на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода Републике Српске***

Од крмног биља највеће површине су под пашњацима, природним травама вјештачким ливадама, дјетелинама.

Од уљарица традиционално је заступљена соја, али се последњих година на крупним посједима сије уљана репица и сунцокрет.

Од поврћа највеће површине заузима кромпир, пасуљ, паприка, парадајз и остале повртларске културе.

Укупна површина под ратарско-повртларским усјевима је око 15.280 ха. По групама усјева, процјењујемо да житарице заузимају око 11.430 ха, од тога под кукурузом се налази око 7.000 ха, пшеницом 2.330 ха, а 2.100 ха под осталим житарицама (зоб, јечам, тритикале). Под уљарицама гдје спада соја,сунцокрет и уљана репица се налази око 700 ха, под сточним крмним биљем гдје спадају сијане дјетелине, мјешовите траве и кукуруз за силажу се налази око 2300 ха, а под поврћем око 850 ха.

Кукуруз (хектара)	Пшеница (хектара)	Остале житарице (зоб, јечам, тритикал) (хектара)	Укупно (хектара)
7.000	**2.330**	**2.100**	**15.280**

Табела 4.3.4. ***Приказ површина под ратарско-повртларским усјевима на подручју општине Дервента***

У последњих неколико година долази до повећања површина под уљарицама, дјетелинама, вјештачким ливадама и кукуруза за силажу у односу на површине под житарицама.

Разлог овакве структуре засијаних површина је тај што долази до промјене у позицији аграра. Са једне стране, појављују се крупни пољопривредни произвођачи чија је производња орјентисана ка тржишним условима привређивања.

Са друге стране, на подручју општине Дервента постоји пољопривредни произвођачи којима пољопривредна производња, представља само прелазну фазу до запослења у области индустрије и домаћинстава чији су власници старији људи који нису у могућности да прате техничко- технолошка достигнућа у пољопривредној производњи.

Ова друга група пољопривредних произвођача производе за своје потребе, а евентуалан вишак продају преко локалне пијаце.

Недавно је извршена и приватизација некадашњег гиганта ОДП „Пољопривредник“. До сада је у адаптацију и реконструкцију постојећих објеката и изградњу нових објеката уложена значајна финансијска средства. На подручју Дервенте постоји дорадни центар, капацитета 3 тоне/сат. У протеклој години дорађено је 1.278 тона житарица (пшенице, ражи и јечма). У овој години се очекује повећање производње.

Пољопривредна механизација се у последњих неколико година знатно поправља, пољопривредници се опредјељују за савремену механизацију што све утиче на квалитет обраде земљишта. Нема сумње да овоме нису допринијели подстицаји у пољопривреди, јер директна подршка пољопривредним произвођачима приликом набавке механизације и репроматеријала представља један вид подстицаја са позитивним ефектом у овој области.

Повртларска производња из године у годину све више заузима обрадиво земљиште. Према подацима са којим располажемо, под поврћем се засије око 850 ха.

Посебно треба истаћи производњу поврћа у затвореном простору (пластеници) чије се површине и објекти сваке године повећавају и то је посебно будућност домаћинстава са малом површином земљишта и која располажу са мало радне снаге. Поред тога, предност ове производње је у квалитетнијим производима, производња се одвија у току цијеле године (ван сезоне у јесен, зими и рано у прољеће), количински већа производња по јединици површине, конкурентнија на тржишту са већим цијенама.

4.4. Воћарска производња

Климатски и земљишни услови омогућавају интензивну производњу воћа на простору општине Дервента. Међутим, то су углавном старији воћњаци, екстезивног узгоја гдје је изостала примјена технолошких мјера и заштите.

Површине које су погодне за квалитетну обраду, резервисане су за ратарску производњу, тако да су воћњацима у већини случајева препуштени терени са нагибом, што све отежава одржавање и примјену одговарајућих агро мјера.

Проблем у воћарској производњи је традиционално немаран однос према воћарским културама. У највећем броју случајева производња служи за задовољење властитих потреба домаћинства. Приликом заснивања младих засада мора се приступити провођењу савремене технологије гајења, користећи квалитетан садни материјал, уз неопходну стручну помоћ.

	Јабуке	Шљиве	Крушке	Вишње
2005	20	20	15	20
2006	20	20	15	20
2007	5	17	15	20
2008	20	10,8	20	15
2009	25	28,9	20	15
2010	18	15	18	10
2011	7,4	8	10	12
2012	6,32	8	10	6

Табела 4.4.1. ***Приказ производње воћарских култура на простору општине Дервента (килограма по стаблу) по подацима Статистичког завода Републике Српске***

Воћарска производња представља један од најпрофитабилнијих видова пољопривредне производње и није могућа без примијењених техничко технолошких знања. Имајући у виду потребе прерађивачке индустрије за воћем као сировином за прераду, као и могућност пласмана ових производа на домаћем тржишту, гдје постоји значајан дефицит, требало би значајну пажњу посветити повећању обима воћарске производње.

	Јабуке	Шљиве	Крушке	Вишње
2005	560	1800	120	400
2006	560	1800	120	460
2007	420	1530	120	400
2008	560	1080	160	300
2009	700	2890	160	300
2010	630	2550	342	200
2011	418,8	1360	190	2400
2012	360	1360	190	120

Табела 4.4.2. ***Приказ приноса воћарских култура (у тонама) на простору општине Дервента по подацима Статистичког завода.***

Подстицајна средства Републике Српске и општине значајно мотивишу произвођаче да се опредјељују за садњу плантажних засада. У последњих неколико година на подручју општине засађено је око 50 ха нових засада воћака: јабуке, шљиве и крушака и око 6 ха плантажних засада винограда.

Стимулације за подизање засада воћарских култура су по хектару засађене површине и са значајним износом по јединици површине. С циљем развоја воћарске производње потребно је и даље наставити са подстицајним средствима, стручно оспособљавати воћаре за технологију и интензивну производњу, као и подржавати рад удружења воћара.

4.5 Сточарство

Сточарство спада међу најзначајније факторе развоја пољопривредне производње. Статистички показатељи нам говоре да постоји тенденција убрзаног квалитативног и квантитативног раста сточног фонда на подручју општине.

Заштитом сточног фонда на подручју општине баве се А.Д. „ВЕТЕРИНАРСКА СТАНИЦА“ те приватне ветеринарске амбуланте „ЈЕЛИЋ“, „ЈЕЛИСИЋ“, „ТАТИЋ“, које територијално покривају цијело подручје општине Дервента.

Говедарство – по економском значају заузима прво мјесто у сточарству. Производњи млијека окреће се све већи број пољопривредних домаћинстава из разлога што код нас та производња једина има тржишни карактер. Тренутно достигнути годишњи ниво откупа свјежег млијека износи око 6.000.000 литара. На подручју општине има око 4.500 комада музних грла, а најзаступљеније је говече у типу сименталца (преко 80%), а мање су заступљени црвени и црни холштајн и остала укрштена говеда.

Свињогојство – тренутно су најзаступљеније свиње пасмине ландрас, пијетрен и у мањем броју јоркшир. Ова производња је екстензивног карактера, премда у свињогојству постоје веће могућности развоја пољопривреде због могућег бржег повећања прираста. Пољопривредници се теже одлучују за ову производњу без обзира на кратки узгојни интервал. То је одраз недостатка обртног капитала за набавку квалитетног расног састава, губитка тржишта, али и због мање потражње за скупим месом као што је свињетина. На подручју општине има око 14.000 свиња у фази репродукције и подмлатка.

Перадарство - заузима значајно мјесто у сточарству, на само због великог броја инсталираних капацитета, него и због повећане потрошње живинског меса и јаја. Према задњим подацима на подручју општине има око 60 објеката за тов пилића капацитета око 300.000 комада у једном турнусу.

Овчарство – је грана сточарства за коју у будућем периоду треба очекивати повећану стопу развоја, а базирала би се на искоришћавању великих необрађених пољопривредних површина на подручју општине. Овој грани треба дати приоритет због малих инвестиционих захвата и великом потражњом за овчијим месом.

4.6 Организатори пољопривредне производње

Када је у питању бављење пољопривредном производњом на простору општине Дервента, подаци које смо прикупили кроз анкетирање пољопривредних произвођача показало се да је један од основних проблема финансирање развоја и услова пословања, као и ниске цијене пољопривредник производа. Чак 77,42% испитаника је одговорило да је ово највећи проблем, док је најмањи проблем 32,26% недостатак прерађивачких капацитета.

Детаљнији приказ свих одговора се може видјети у табели 4.6.1. (доле).

ПРЕПРЕКЕ	ВЕЛИК ПРОБЛЕМ	ДЈЕЛИМИЧНО ВЕЛИК ПРОБЛЕМ	ДЈЕЛИМИЧНО МАЛИ ПРОБЛЕМ	МАЛИ ПРОБЛЕМ
Финансирање развоја пословања	77,42%	22,58%	0%	0%
Недостатак прерађивачких капацитета	32,26%	16,13%	16,13%	12,90%
Немогућност извоза	51,61%	32,26%	3,23%	12,90%
Ниске цијене пољопривредних производа	58,07%	35,48%	6,45%	0%

Табела 4.6.1. ***Показатељи на основу спроведене анкете са пољопривредним произвођачима на простору општине Дервента.***

Анкетни узорак је спроведен на 120 пољопривредних произвођача који живе на простору општине Дервента и који се баве пољопривредом на начин да од исте у великој мјери живе јер им је то једини извор прихода у домаћинству.

Пољопривредна производња на подручју општине Дервента је организована кроз Удружења (Удружење фармера и удружење пољопривредних произвођача) и кроз замљорадничку задругу „АГРОПОСАВИНА ФАРМ“ Дервента.

Надаље када су Задруге у питању, на простору општине Дервента егзистира и пчеларска задруга „Медопром“:

Удружење фармера општине Дервента основано је 2001. године у саставу Републичког удружења фармера. Ово Удружење броји око 60 чланова. Основни циљ удружења је унапређење пољопривредне производње у области сточарства кроз увођење нових технологија у производњу, усвајање стандарда квалитета те едукацију чланова Удружења. У саставу удружења формирана је женска секција која броји 15 чланова и чије су активности везане углавном за производњу млијека и повртларску производњу.

Удружење пољопривредних произвођача Дервента је основано почетком 2005. године. Тренутно броји 120 чланова. Циљеви удружења су: унапређење пољопривредне производње на подручју општине, едукација пољопривредних произвођача, унапређење сточног фонда, промјена структуре сјетве на подручју општине. Чланство удружења је организовано по секцијама и стално се проширује.

СВОТ анализа за пољопривреду и прехрамбену индустрију

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Релативно погодни природни услови за пољопривредну производњу (земљишни и водни ресурси, разнолики климатски услови), - Тренд повећања просјечне величине земљишног посједа пољопривредних газдинстава, - Еколошки чисто природно окружење са добрим условима за производњу здраве хране, - Природни услови погодни за ширење органске производње, те производње и прераде љековитог и ароматичног биља, - Традиција у производњи и преради пољопривредних производа, - Значајне површине неискоришћеног пољопривредног земљишта, - Могућности повећања производње већине пољопривредних производа, - Могућности повећања наводњавања, - Постојећа структура јавне савјетодавне службе, - Добро организована и територијално распоређена ветеринарска служба, - Расположива радна снага на селу, - Аутохтоне сорте и расе адаптиране на локалне еколошке услове, - Постојећа специјализована удружења пољопривредних произвођача, - Значајне површине под пашњацима као потенцијал за интензивирање сточарске производње, - Генерално, добра опремљеност пољопривредном механизацијом, - Постојање одређене инфраструктуре за откуп пољопривредних производа (откупне станице, сточна пијаца),	- У просјеку слаб квалитет пољопривредног земљишта, - Уситњеност земљишних посједа, - Ограничене могућности повећања земљишног посједа (куповином, закупом, концесијом), - Ниско учешће наводњаваних у укупним обрадивим површинама, - Скупи репроматеријали за пољопривредну производњу, - Ниска продуктивност и приноси у пољопривредној производњи, - Ниска профитабилност пољопривредних газдинстава, - Негативне демографске промјене у руралном подручју (велик удио старачких домаћинстава и одлазак младих), - Млада радна снага у руралном подручју недовољно заинтересована за рад у пољопривреди, - Склоност пољопривредних произвођача да користе традиционалне методе и технологије, - Недостатак специјалистичких знања, - Неорганизовани тржиште и откуп пољопривредних производа, - Недовољни капацитети за прераду пољопривредних производа, - Одсуство адекватне заштите домаће производње од (слободног) увоза, - Недостатак специјализоване пољопривредне механизације, - Слаба конкурентност домаћих пољопривредних производа на свјетском тржишту, - Недостатак властитих средстава за инвестирање, - Скупа и неповољна кредитна средства, - Законска регулатива не прати довољно захтјеве тржишта и промјене у окружењу, - Дезоријентисаност, слаба организованост и тежак финансијски положај земљорадничких задруга, - Недостатак оперативних програма за реализацију Стратегије развоја пољопривреде РС,

ШАНСЕ

- Повећана тражња за храном,
- Повећање цијена хране,
- Пораст тражње за здравом храном,
- Здрава и незагађена природа,
- Укрупњавање пољопривредних газдинстава и обједињавање парцела пољопривредног земљишта,
- Повећање наводњаваних површина,
- Повећање обрадивих површина под пољопривредним производима веће додане вриједности,
- Развој органске пољопривредне производње,
- Сертификација и стандардизација пољопривредне производње,
- Специјализација у производњи,
- Виши степен финализације пољопривредних производа,
- Увођење нових производних технологија и модернизација пољопривредних газдинстава,
- Доквалификација руралног становништва кроз додатно специјалистичко образовање,
- Обука пољопривредних произвођача,
- Секторско и међусекторско удруживање (кластеризација),
- Организован откуп пољопривредних производа,
- Повећање директне продаје пољопривредних производа,
- Очување производње аутохтоних пољопривредних производа,
- Повезивање пољопривреде са (сеоским, агро и еко) туризмом,
- Успостављање регистра пољопривредних газдинстава**,**
- регионални у придруживање ЕУ,
- постојање општинских развојних програма (или стратегија) као основе за стратешко управљање развојем.
- већа доступност кредитних и бесповратних средстава из развојних фондова намијењених пољопривреди,
- већи прилив страног капитала и његово улагање у пољопривреду и прехрамбену индустрију,

ПРИЈЕТЊЕ

- Смањење укупних површина пољопривредног земљишта,
- Уситњавање земљишног посједа,
- Загађење природне средине,
- Појава болести и штеточина,
- Природне и елементарне непогоде,
- Наставак миграције руралног становништва,
- Низак ниво инвестирања у пољопривреду,
- Неповољни кредити за пољопривреду,
- Пораст цијена репроматеријала потребних за организовање пољопривредне производње,
- Буџетска ограничења за повећање материјалних подстицаја за развој пољопривреде и прехрамбене индустрије,
- недостатак повјерења у пословним односима,
- Неконтролисани увоз хране и нелојална конкуренција,
- Слаба контрола квалитета производа,
- Недостатак квалитетног садног и сјеменског материјала,
- Недостатак и непоштивање законских прописа,
- Пооштрени прописи здравствене безбједности хране,
- Сива економија
- Задржавање ниског нивоа улагања у науку и технологију.

Слика 4.1. ***Приказ СВОТ анализе Руралног развоја општине Дервента за пољопривреду и прехрамбену индустрију***

5. ПРОГРАМ ПОДСТИЦАЈА ПОЉОПРИРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

Скупштина општине Дервента, континуирано сходно буџетским могућностима помаже развој пољопривреде на простору општине Дервента. За 2014. годину усвојен је Програм подстицаја пољопривредне производње на подручју општине Дервента.

Средства за подстицај пољопривредне производње усмјерена су у правцу развоја сточарства, пчеларства, воћарства, виноградарства, повртларства, љековитог, ароматичног и индустријског биља, односно производњи која је орјентисана ка тржишним условима привређивања.

Исто тако, средства су издвојена и за модернизацију постојећих и изградњу нових производних капацитета у сврху прераде пољопривредних производа као и за формирање мини фарми од пет музних грла.

Програм предвиђа остваривање права на бесповратна финансијска средства за произвођаче, који благовремено поднесу захтјев за подстицај и испуне критерије из Програма, за производњу која је остварена на подручју општине Дервента.

Средства предвиђена Програмом износе 350.000,00 КМ.

Максималан износ средстава који може добити подносилац захтјева (пољопривредно газдинство) у току године, по основу једног или више видова производње износи 3.000,00 КМ. Изузетак су она газдинстава која имају 25 и више музних грла, гдје је подстицај по основу једног или више видова производње износио до 5.000,00 КМ. Исто тако, она пољопривредна газдинства која су у текућој години издвојили финансијска средства за модернизацију постојећих и изградњу нових производних капацитета у сврху прераде пољопривредних производа, подстицајна средства утврђуху се у висини 40% од висине инвестираних средстава. Максималан износ који се може добити само по овом основу је био 4.000,00 КМ.

Након усвајања Програма, Одјељење за привреду и друштвене дјелатности је путем средстава јавног информисања и путем огласне табле у згради општине, обавијестило пољопривредне произвођаче о подстицајним мјерама и критеријумима који морају бити испуњени да би подстицајна средства била одобрена.

У циљу да се поднесе што већи број захтјева за остваривање новчаних подстицаја општине, надлежно одјељење је пружило потребну стручну помоћ пољопривредним произвођачима.

Програм подстицаја обухвата:

1. Подстицај у сточарству;
2. Подстицај у пчеларству;
3. Подстицај за воћарску и виноградарску производњу;
4. Подстицај за производњу поврћа и цвијећа у заштићеним просторима и на отвореном;
5. Подстицај за љековито, ароматично, индустријско биље и производњу хељде;
6. Подстицај за модернизацију постојећих и изградњу нових производних капацитета у сврху прераде пољопривредних производа;
7. Подстицај за испитивање квалитета земљишта;
8. Подршка едукацији пољопривредних произвођача, организовање изложби, семинара и сајмова и обезбјеђење средстава за рад комисије за додјелу земљишта у закуп пољопривредног земљишта у својини Републике Српске на подручју општине Дервента;
9. Средства за оспособљавање земљишта за пољопривредну производњу;

СВОТ анализа за непољопривредну економију (шумарство, лов, риболов, туризам)

СНАГЕ

- Значајно присуство земљишних површина подесних за пошумљавање,
- Разноврсна структура дивљачи,
- Већина ловишта адекватно опремљена са ловно-узгојним и ловно-техничким објектима,
- Водотоци и водене површине богати рибљим фондом,
- Богато природно и културно-историјско насљеђе,
- Институционална уређеност сектора туризма,
- Заинтересованост сеоских домаћинстава у руралним подручјима за бављењем агротуризмом,
- Постојење стратешке и законске регулативе за развој МСП,
- Недовољно искориштен водни потенцијал.

СЛАБОСТИ

- Неконтролисана експлоатација једног дијела шумског богатства,
- Илегалан лов и риболов,
- Непостојање стратешког документа развоја руралног туризма на нивоу РС,
- Нејасно дефинисана подручја (рејон) за развој (руралне) туристичких активности,
- Слаба промоција понуде из домена руралног туризма,
- Недовољна информисаност и недостатак едукација за упознавање руралног становништва о ефектима руралног туризма,
- Недовољно развијени постојећи смјештајни капацитети у руралним подручјима,
- Недовољна развијена туристичка инфраструктура, у руралним подручјима,
- Копирање туристичких идеја (организовање великог броја истих манифестација),
- Недостатак јединственог туристичког производа села,
- Мале могућности запошљавања сеоског становништва изван пољопривреде,
- Високо учешће запослене и незапослене радне снаге нижих квалификација,
- Недостатак предузетничког духа,
- Тешко прихватање промјена и увођења иновација,

ШАНСЕ

- Обнова и повећање шумског фонда путем пошумљавања,
- Едукација приватних шумовласника у руралним подручјима о економским, еколошким и социјалним функцијама шума,
- Организовано сакупљање и прерада споредних шумских производа и самониклог биља,
- Развој ловног и риболовног туризма,
- Развој ловства на бази концепта одрживог газдовања ловиштем у складу с међународним FSC стандардима,
- Пораст интереса за еко и сеоским туризмом,
- Валоризовање недовољно истражених природних атракција као што је археолошко налазиште „Амбарине“,
- Искоришћавање услова за развој сеоског и других видова туризма,
- Повезивање пољопривреде и туризма кроз јачање агротуризма,
- Побољшање смјештајних капацитета за сеоски туризам,
- Додатно запослење сеоског становни. пружањем туристичких услуга,
- Пласман пољопривредних производа и производа кућне радиности „на прагу“,
- Формирање тзв. „туристичких региона“ унутар Републике Српске,
- Интересно удруживање сеоских домаћинстава и формирање локалних удружења за пружање услуга руралног туризма,
- Пораст свијести о потреби заштите природног и културног насљеђа,
- Развој рибогојства (мини-рибњаци, кавезни) и капацитета за прераду рибе,
- Диверсификација непољопривредних дјелатности у руралним подручјима,
- Расположива радна снага (висока незапосленост),
- Производња и пласман аутентичних производа кућне радиности,

ПРИЈЕТЊЕ

- Претјеран лов дивљачи и излов рибе,
- Недовољна образованост руралног становништва за бављење предузетништвом,
- Избјегавање лоцирања прерађивачких капацитета у руралним подручјима,
- Миграције руралног становништва; недовољно људских капацитета за пружање услуга сеоског туризма,

Слика 5.1. ***Приказ СВОТ анализе Руралног развоја општине Дервента за непољопривредну економију (шумарство, лов, риболов, туризам)***

СВОТ анализа за руралну инфраструктуру и доступност услуга сеоском становништву

СНАГЕ

- Изражен постотак становништва на селу,
- Постојање одређеног нивоа јавне инфраструктуре (објекти, путеви и сл.),
- Организованост сеоског становништва у мјесне заједнице,
- Спремност људи на селу да суфинансирају трошкове изградње сеоске инфраструктуре,
- Навике људи на селу да користе јавне услуге (образовање, здравство, култура, спорт и сл.),
- Постоји добра грађевинска оператива,
- Образовани и незапослени кадрови специјалности које су дефицитарне у сеоским подручјима,

ШАНСЕ

- Регионализација у оквиру РС,
- Међуопштинска и међурегионална сарадња,
- Могућност брзог регрутовања стручних кадрова потребних за пружање услуга потребних сеоском становиштву,
- Промјена свијести и политике према руралном развоју,
- Интеграциони процеси (ЕУ),
- Приступ додатним фондовима (IPARD и др.),
- Повећани интереси сеоског становиштва за поједине услуге,
- Тренд повећаних улагања у изградњу сеоске инфраструктуре и побољшање услова живота на селу,
- Повећан интерес за развој руралних подручја,
- Виши квалитет живота на селу као споредни ефекат мултифунксионалног руралног развоја,
- Заокрет у политици подстицаја у правцу већих издвајања за рурални разво, а тиме и за руралну инвфраструктуру и јавне сервисе,
- Избор сеоских подручја за одмор и рекреација урбаног становништва.

СЛАБОСТИ

- Диспропорција између општина и региона у погледу величине, економске снаге, распореда становништва и опремљености инфраструктуром,
- Ниска густина насељености у сеоским подручјима (разуђеност),
- Неповољна старосна структура сеоског становништва,
- Недостатак мултифункционалних сеоских домова,
- Слаба култура у управљању отпадом,
- Одсуство сакупљања и пречишћавања отпадних вода,
- Висока партиципација сеоског становништва у плаћању појединих услуга,
- Недостатак лидера на селу,
- Пасивност младих,
- Слаб рад изабраних представника сеоског становништва,
- Низак ниво друштвене (заједничке) активности.

ПРИЈЕТЊЕ

- Недостатак координације међу различитим државним органима и установама на плану руралног развоја,
- Улагања у сеоску инфраструктуру условљена политичким опредјељењима,
- Слаба заступљеност сеоског становништва у законодавној и извршној власти,
- Слаба мотивација за живот на селу,
- Сталне миграције сеоског становништва (село–град и село–иностранство),
- Низак наталитет,
- Усмјеравање и концентрација развоја инфраструктуре према градским подручјима,
- Отежан приступ средствима из развојног програма,
- Негативна перцепција села и сељака,
- Запостављање села у развојној политици,
- Запостављање бриге за очување животне средине.

Слика 5.2. ***Приказ СВОТ анализе Руралног развоја општине Дервента за непољопривредну економију (шумарство, лов, риболов, туризам)***

6. ОПШТИ ПРИНЦИПИ ДЕФИНИСАЊА СТРАТЕШКИХ И ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ

Приликом осмишљавања и планирања активности на изради Стратегије развоја руралних подручја општине Дервента, као и при реализацији овог документа, тим се руководио принципима важећим у земљама чланицама ЕУ. Према њима, свака добра развојна политика, па тако и политика развоја руралних области подразумијева усклађеност на свим нивоима. То значи да стратешка документа на општинском нивоу морају бити у складу са истим или сличним нивоима на ентитетском и државном нивоу.

Због тога су у Стратешки план инкорпорисани резултати анализе стања и закључци два темељна развојна стратешка документа релевантна за ову област, Стратешким планом руралног развоја РС (2010-2015) и Стратегијом развоја општине Дервента (2011 - 2016).

Влада Републике Српске је почетком 2008. године започела израду Стратешког плана руралног развоја РС за период 2010-2015. Документ је усвојен од стране Скупштине РС у новембру 2009. године. Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства РС је иницирало израду овог документа из више разлога, међу којима се посебно истичу два. Први се односи на предприступне обавезе БиХ и РС у смислу усаглашавања легислативе и докумената са ЕУ правном стечевином, док је други посљедица све снажније свијести о томе да се сложена проблематика руралних области не може ријешити само секторском политиком већ захтијева интегрисани приступ.

Овим су документом као стратешки развојни циљеви дефинисани:

- Унапрјеђење конкурентности пољопривреде и шумарства;
- Очување природе и рационално газдовање природним ресурсима и
- Побољшање услова живота и увођење разноликости код остваривања прихода у руралном подручју.

Ова Стратегија као најзначајнија полазишта и принципе које је потребно узети у обзир при планирању развоја руралног простора РС наводи:

- Стварање услова за преструктуирање и одрживи развој производних дјелатности на руралним просторима уз подизање конкурентности произвођача;
- Развој привредних, услужних и других дјелатности сагласно захтјевима заштите животне средине одржавања природног простора, културно-историјских и традиционалних вриједности;
- Побољшање доступности јавних добара на руралним подручјима ради подизања квалитета живота, спречавања негативних демографских кретања и
- Прилагођавање процесима који произилазе из процеса приступа Босне и Херцеговине ЕУ.

Руралне области општине Дервента, се попут руралних области било гдје у свијету, одликују генарално неповољнијим природним, демографским, друштвеним и економским карактеристикама. Из тог разлога је немогуће остварити дугорочне и одрживе развојне циљеве уколико се не примијени интегрисани, свеобухватан приступ у анализи постојећег стања и планирању развоја. Интегрисани концепт руралног развоја, као општеприхваћени модел стратешког планирања руралног развоја у развијеним земљама Европе и свијета, подразумијева такав модел планирања развоја који значи осмишљавање, планирање и имплементацију оних развојних активности које су усмјерене ка свеобухватном рјешавању проблема и побољшавању економских и социјалних услова живота у руралним областима, демографских кретања у њима и стања природних ресурса и односа према њима.

Стратегијом развоја Општине Дервента (2011 - 2016) дефинисана је визија Општине Дервента кроз слиједећи опис „Општина Дервента је отворена, економски и друштвено динамична про - европска општина, која на препознатљив начин у оквиру РС/БХ и ширег окружења, осигурава економску, културну и социјалну атрактивност, развој и квалитет живота за своје грађане и људе који у њој бораве, инвестирају и стварају.“

До испуњења визије, што је крајњи циљ чијем испуњењу теже активности предвиђење свим стратешким радњама потребно је, према овом документу, остварити слиједећих пет стратешких циљева:

- Стратешки циљ 1: **Убрзан економски развој и квалитетна пословна ифраструктура**

- Стратешки циљ 2: **Развој људских ресурса и унапређење квалитета живота**

- Стратешки циљ 3: **Постицање уравнотеженог и одрживог развоја општине Дервенте са кључним потенцијалима у туризму и пољопривреди**

- Стратешки циљ 4: **Грађење препознатљивог идентитета у окружењу те друштвени концензус и развој институција у општини Дервента**

- Стратешки циљ 5: **Еколошки напредна и инфраструктурално изграђена средина у складу са европским стандардима**

Имају ли се на уму принципи у осмишљавању стратегије руралног развоја у земљама ЕУ, очито је да је и у својој Стратегији развоја Општина Дервента као кључне за развој инкорпорирала побољшање економског стања, услова живота и стања природних ресурса, те се стога може рећи да овај документ даје подршку и пружа солидну основу за планирање развоја руралних области у складу са европским принципима и праксом. Ово се односи на сва четири дефинисана стратешка циља, а посебно Стратешки циљ 3 за чије су испуњење дефинисани слиједећи оперативни циљеви:

- Оперативни циљ 1: Уређење, промоција и реафирмација туристичких капацитета
- Оперативни циљ 2: Изградња и унапређење туристичких производа
- Оперативни циљ 3: Подршка и развој промоцији туризма
- Оперативни циљ 4: Креирање и подршка повољног окружења за развој пољопривреде
- Оперативни циљ 5: Инвестирање у рурална подручја
- Оперативни циљ 6: Увезивање пољопривредних произвођача са прерађивачима, дистрибутерима и потрошачима

Представљени стратешки и оперативни циљеви су, заједно са резултатима социо-економске анализе, послужили као смјерница за приједлог стратешких и оперативних праваца дјеловања у оквиру ове Стратегије развоја руралних подручја.

7. ВИЗИЈА И МИСИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020

Визија руралног развоја општине Дервента за период 2014-2020 јесте:

„Конкурентан и тржишно оријентисан пољопривредни сектор општине Дервента, који свој развој темељи на предузетничком приступу запошљавању и едукацији у интензивираној пољопривредној производњи, заснован на природним ресурсима и усаглашен са новим технологијама и трендовима, те уско повезан са стандардизованим прерађивачким капацитетима, уз поштивање еколошких стандарда и афирмацију руралних подручја, који је подржан адекватном аграрном политиком и финансијским средствима, са усаглашеним институционалним и правним оквиром према доброј пракси Еуропске уније“.

Визија се може елаборирати по својим саставним сегметима ради лакшег презентовања како се развој руралног сектора општине Дервента види у будућности:

• **Конкурентан и тржишно оријентиран пољопривредни сектор општине Дервента**

- Интензивна пољопривредна производња;
- Планирано кориштење природних ресурса;
- Квалитетни и здравствено безбједни производи у довољним количинама;
- Оптимизирана производња према свјетским стандардима;
- Развијени капацитети расадничке производње;
- Очување постојећих и увођење нових врста према потребама тржишта;
- Механизирани производни процеси;
- Дистрибуција производа за очување квалитете;
- Укрупњени посједи;
- Побољшан квалитет и продуктивност земљишта;
- Уска повезаност са прехраном и осталим индустријским гранама;
- Излазак на нова тржишта са конкуретним производима;

• **Развој темељен на предузетничком приступу запошљавању и едукацији у интензивираној пољопривредној производњи**

- Развијена политика самозапошљавања у пољопривреди;
- Едукација пољопривредних произвођача;
- Обезбјеђени приходи за произвођаче уз цјеновну конкурентност;
- Подршка старт-уп подузетницима у пољопривреди;
- Развијени услужни центри за пољопривреду;

• **Уска повезаност прехрамбене индустрије са примарном пољопривредом**

- Сертофолпвама прехрамбена индустрија према свјетским стандардима;
- Конкурентност заснована на квалитету и сигурности производа према захтјевима потрошача;
- Извозно орјентисана прехрамбена индустрија која остварује додатну вриједност;

• **Поштивање еколошких стандарда и афирмација руралних подручја**

- Еколошки прихватљиви производи;
- Еколошки прихватљиве технологије производње;
- Заштита вода и заштита од вода;
- Заштита природне средине руралних подручја;
- Друштвена и економска ревитализација руралних подручја;
- Валоризиране вриједности ресурса и традиције руралних подручја;
- Диферзифициране активности у руралним подручјима;
- Побољшан квалитет живота у руралним подручјима;

• **Адекватна аграрна политика и финансијска средства за подршку**

- Аграрна потитика са јасним плановима и циљевима;
- Усаглашени механизми плаћања са ЕУ (по хектару или по грлу);
- Повећана издвајања за аграрну политику;
- Развијена политика заштите домаће производње;
- Подршка интегралној производњи;
- Подстицање извозних производњи и сертифицирања;
- Издвајања за подршку младим особама у пољопривреди;
- Инвестиције за унапријеђене механизације;
- Инвестиције за веће нивое прераде и стварање додатне вриједности;
- Инвестиције у развој руралне инфраструктуре;
- Развијени механизми праћења ефеката аграрне политике;

• **Усаглашен институционални и правни оквир према доброј пракси Еуропске уније**

- Ефективнија и ефикаснија улога државе;
- Развијена координација са ресорним институцијама на вишим нивоима;
- Стручан и квалифициран кадар у институцијама;
- Извршена регистрација и евиденција о газдинствима и правним субјектима у пољопривреди;
- Модернизиране и акредитоване институције за контролу квалитета производа;
- Формиране специјализиране задруге и удружења за подршку;
- Поједностављене административне процедуре;
- Адекватан законски оквир усаглашен са потребама у сектору;
- Ефективан законски оквир за здравствену заштиту потрошача;
- Законски оквир за заштиту домаће производње;
- Усаглашен законски оквир са ЕУ;
- Усвојени правилници и успостављени механизми за њихову имплементацију у пракси;

Мисија руралног развоја општине Дервента за период 2014-2020 јесте:

Активна улога општине Дервента у унапређењу пољопривредно-прехрамбене производње, инфраструктуре, технологије и знања која у блиској сарадњи са становницима руралних подручја обезбеђује стварање пристојног доходка и подстиче останак и враћање младог становништва у рурална подручја Општине.

8. ДЕФИНИСАЊЕ СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА, ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА И МЈЕРА У ИМПЛЕМЕНТИРАЊУ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020.

У добро планираној стратегији било којег нивоа и било ког субјекта ни један развојни циљ није сам себи сврха него представља, заједно са осталим развојним циљевима корак на путу, односно допринос осварењу општег циља. У овом случају генерални циљ Стратегије развоја руралних подручја општине Дервента је дефинисан на сљедећи начин:

Генерални циљ: Допринос уравнотеженом развоју Општине Дервента као просперитетне, демократске, толерантне, регионално и интернационално интегрисане заједнице чији се стабилан социо-економски развој заснива на принципима снажног јавно-приватног партнерства и одрживости.

Да би генерални циљ био постигнут потребно је испунити слиједеће стратешке циљеве:

Стратешки циљ 1. Рурална подручја Општине Дервента привредно и друштвено ревитализирана

Стратешки циљ 2. Природни амбијент валоризиран и постигнуто одрживо управљање природним ресурсима

Стратешки циљ 3. Побољшани општи услови и квалитет живота у руралним областима Општине Дервента.

Ови стратешки циљеви се не могу посматрати изоловано, него међу њима постоји тијесна међусобна веза и условљеност. Стога ће испуњење сваког поменутог циља доприносити и убрзавати остваривању осталих циљева. Овакво дефинисање стратешких циљева има своје упориште у урађеној анализи тренутне ситуације на подручју Општине приједор и СВОТ анализи.

До испуњења стратешких циљева могуће је доћи остваривањем слиједећих приоритетних циљева:

Стратешки циљ 1. Рурална подручја Општине Дервента привредно и друштвено ревитализирана

Приоритетни циљ 1.1. Подигнут ниво конкурентности пољопривреде и шумарства

Приоритетни циљ 1.2. Повећан број и ефикасност дјеловања удружења руралне популације

Стратешки циљ 2. Природни амбијент валоризиран и постигнуто одрживо управљање природним ресурсима

Приоритетни циљ 2.1. Постигнуто одрживо управљање природним ресурсима

Приоритетни циљ 2.2. Очуване и заштићене амбијенталне цјелине у цјелокупном руралном простору

Стратешки циљ 3. Побољшани општи услови и квалитет живота у руралним областима Општине Дервента

Приоритетни циљ 3.1. Диверзификоване активности у руралним подручјима

Приоритетни циљ 3.2. Побољшана постојећа и изграђена нова рурална инфраструктура

Приоритетни циљ 3.3. Побољшана доступност јавних услуга руралној популацији

Остваривање приоритетних циљева се може постићи подузимањем одређених мјера, а свака мјера подразумијева активности које је потребно спровести, односно пројекте које је потребно имплементирати у оквиру прегложених програма, који ће бити детаљније предочене у Оперативном дијелу и распоредјене у одговарајуће Осе.

Приоритетни циљ 1.1. Подигнут ниво конкурентности пољопривреде и шумарства

Посљедњих година се инсистира на томе да је у генералном притупу руралном развоју неопходно тражити допунске активности ван пољопривреде за популацију из руралних области. И поред тога, пољопривредна производња свугдје и увијек и даље представља окосницу развоја руралних области. У пољопривредном сектору се сусрећу бројни неискориштени потенцијали за развој и бројни проблеми које је потребно ријешити да би се развој остварио. Међу потенцијалима (снагама) руралних подручја Општине Дервента који су најдиректније везани за пољопривреду најважнији су сљедећи:

- Неискориштени земљишни потенцијали,
- Велики број незапосленог радно способног становништва,
- Повољни природни услови за пољопривредну производњу,
- Постојање природних услова за имплементацију интегрираних пројеката (пољопривреда-туризам),

- Постојање организованих облика пољопривредних произвођача,
- Традиција у пољопривредној производњи;
- Постојање капацитета за прихват и прераду;
- Постојање служби подршке.

Но, и поред низа могућности за развој, садашњи степен развијености пољопривредне производње је далеко од задовољавајућег. Међу најзначајније слабости ове гране спадају:

- Уситњеност посједа;
- Неријешени имовинско-правни односи;
- Напуштеност простора;
- Екстензивна пољопривредна производња;
- Натурални карактер пољопривреде;
- Низак ниво специјализације производње;
- Низак ниво техничке опремљености фарми,
- Низак ниво знања у кориштењу нових технологија;
- Недовољна присутност стручних, савјетодавних и инспекцијских служби;
- Несхваћање и непознавање модерног концепта осигурања квалитета;
- Непостојање адекватних кредитних линија за пољопривреду.

У складу са побројаним слабостима и потенцијалима правци дјеловања у области развоја пољопривредне производње у руралним областима општине Дервента треба да иду у смјеру:

- Јачања хуманих ресурса за пољопривредну производњу;
- Јачања материјалне основе за пољопривредну производњу;
- Јачање институционалне подршке за пољопривредну производњу.

Приоритетни циљ 1.2. Повећан број и ефикасност дјеловања удружења руралне популације

Популација у руралним подручјима је слабије организована него у урбаним и поред генерално тежих и неповољнијих услова и за живот и обављање производних активности. Удружења на интересном нивоу су прије изузетак него правило. С обзиром да модерни концепт развоја подразумијева учеснички приступ, односно укључивање свих заинтересованих страна у процес планирања, дизајнирања и имплементације развојних и других пројеката, активно учешће локалне популације је есенцијално, али не само као циљане групе него као активног партнера. У том смислу, активности потребне за остваривање овог приоритетног циља би требале да иду у правцу:

- Подршке организованим облицима удруживања пољопривредника и шумовласника
- Подршке локалним иницијативама руралног развоја и
- Јачања свијести произвођача о потребама и предностима удруживања и заједничког наступа.

Становници руралних области би имали вишеструке од интересног повезивања у удружења јер би њихово оснивање резултирало:

- Ојачаном позицијом сваког појединачног произвођача и власника приликом заједничког наступа;
- Стварањем основе за иницирање рјешавања заједничких проблема;
- Стварањем предуслова за примјену интегрисаног и учесничког приступа у планирању, дизајнирању и имплементацији пројеката на различитим нивоима.

Држава има круцијалну улогу у руралном развоју, и у фази одређивања стратегије и у фазама имплементације. Држава, њени органи и њене институције су полуге без којих овај развој није могућ. Међутим, осим државе, кључну улогу у руралном развоју требају и морају имати локални актери.

Овај приступ који заговара и потенцира рурални развој на начин који прати и уважава иницијативе, планове и приоритете локалне заједнице је приступ који заговара и подржава ЕУ.

Такав приступ у рјешавању проблема руралних области је слијеђен и у изради ове Стратегије. Међутим, с обзиром да цивилно друштво у цијелој Босни и Херцеговини тек заживљава, локални актери требају помоћ државе чак и у свом сопственом организовању и оспособљавању.

Због свега наведеног, у оквиру ове мјере је потребно имплементирати или подржати имплементирање слиједећих активности:

- Створити солидну информациону основу за рурални развој (база података везаних за руралне области које ће бити обједињене у јединствену базу података. На овај начин би се помогло локалним актерима да на једном мјесту нађу ажуриране и потпуно поуздане све податке на основу којих ће лакше и брже бити у стању да оцијене тренутно стање, евидентирају проблеме и предлажу правце њиховог рјешавања);

- Кориштење ГИС-а као средства за планирање развоја и доношење одлука из домена развојне политике;

- Обезбиједити локалним актерима приступ подацима о свим постојећим потенцијалним актерима у области руралног развоја, пописима владиних и невладиних организација из области руралног развоја, институција које пружају подршку, пописима пројеката који су у фази имплементације и сл. Такође је потребно учинити доступним податке о свим могућим изворима финансирања пројеката и њиховим условима и приоритетима. На тај начин би актери били у могућности да ускладе своје идеје и приједлоге пројеката са условима и приоритетима финансијера. Осим тога, било би могуће на једном мјесту наћи податке о актерима који у оквиру својих активности планирају сличне или комплементарне активности што би отворило могућност за интегриране пројекте са заједничким учешћем који, генерално говорећи, имају више изгледа да нађу пут до финансијера. Ове базе података би служиле локалним актерима и да се упознају са стратешким правцима дјеловања и усвојеним стратегијама развоја што би им омогућило да приликом креирања идеја и приједлога пројеката не буду у колизији са развојним плановима на било ком од нивоа.

Имајући у виду слабост и недовољну развијеност цивилног друштва, а посебно у руралним областима, ниво свијести популације о потреби властитог ангажмана, вишедеценијску традицију централизованог планирања и европске тенденције у овој области, у руралним подручјима општине потребно је подузети сљедеће активности:

- Анимирати локалну популацију за ангажман у орквиру НВО и ЛАГ-ова;
- Иницирати стварање локалне акционе групе (ЛАГ) за рурални развој;
- Упознати ЛАГ и органе власти на свим нивоима са мјестом и улогом ЛАГ-а у руралном развоју;
- Обезбиједити координацију између ЛАГ-ова и органа власти;
- Извршити едукацију за постојеће НВО, локалне власти и ЛАГ у области планирања и имплементације пројеката, писања приједлога пројеката и аплицирања.

Резултати оваквог приступа су вишеструки и биће видљиви и мјерљиви у дугом периоду. Међу онима који ће бити видљиви у кратком року спадају:

- Установљена база података са свим елементима потребним за планирање активности у области руралног развоја;
- У потпуности уведен ГИС као средство планирања и одлучивања у области развоја;
- Омогућен приступ локалном становништву базама података;
- Отворена могућност за заједничко учешће у развојним пројектима;
- Створена основа за планирање, имплементацију, мониторинг и евалуацију интегрисаних развојних пројеката.
- Веће учешће локалног становништва у креирању развоја;
- Изграђена свијест о значају ангажовања локалне популације;
- Пораст броја НВО-а и
- Формирање ЛАГ-ова.

Приоритетни циљ 2.1. Постигнуто одрживо управљање природним ресурсима

Бројни елементи природног насљеђа који су смјештени у руралним подручјима су, поред становништва, најврједније што ова подручја имају. Земљишне површине, ливаде и пашњаци, шумска пространсва, текуће и стајаће воде, планине и ваздух чине ова подручја природним оазама. Њихов значај није само у љепотама и могућностима које оне пружају за одмор и за развој туризма, него у чињеници да

је одрживо управљање њима императив са становишта принципа одрживог развоја, који добија на значају у ери глобалних промјена.

Међу најзначајније проблеме везане за природне ресурсе у руралним областима Општине Дервента спадају:

- Нередовно чишћење водотока;
- Слаб мониторинг у области испуштања НУС продуката у животну средину,
- Непостојање катастра загадивача ваздуха;
- Недовољно знање о кориштењу хемијских средстава у пољопривреди;
- Неодговарајућа и недовољна законска регулатива из области заштите животне средине;
- Непостојање системског приступа у рјешавању проблема одводње комуналних вода (канализација-септичке јаме) у руралним областима;
- Недовољна изграђеност водозаштитних објеката на водотоцима Општине Дервента;
- Непостојање сталног мониторинга загађености тла, воде и ваздуха;
- Недовољно присуство инспекцијских служби;
- Недовољна посвећеност виших нивоа власти проблемима из области заштите животне средине;
- Недовољно развијена свијест популације о потреби очувања природних ресурса;
- Недовољни фондови за мјере у области заштите животне средине.

У руралним подручјима се налазе ресурси који се користе за бројне привредне активности (земљиште, шуме, воде) и као такве су полуга развоја. Овај развој мора слиједити принцип одрживости, што у овом моменту није увијек случај. У овом сегменту, свијест човјека игра одлучујућу улогу, а управо ниво развијености свијести представља један од кључних фактора стања природних ресурса. Поред тога, неки проблеми који се односе на слабу покривеност физичком инфраструктуром, као што је проблем неадекватне комуналне инфраструктуре, на најдиректнији начин има далекосежне негативне ефекте на стање природних ресурса.

Да би се постигло одрживо управљање природним ресурсима активности морају ићи у правцу:

а) Одрживог управљања природним ресурсима у пољопривреди и шумарству
б) Подизања свијести о потреби заштите природних ресурса
ц) Валоризације и очувања природних ресурса

а) Одрживо управљање природним ресурсима у пољопривреди и шумарству

Пољопривреда и шумарство су привредне гране које се базирају на кориштењу природних ресурса. У вези с тим, потребно је стимулисати и подржавати оне производне праксе које земљиште, ваздух и воду користе на прихватљив и одржив начин.

За цијелу РС/Босну и Херцеговину се може дати генерална оцјена о недовољно развијеној еколошкој свијести. Преовладава паушална оцјена да је природна средина код нас очувана, неоштећена, а потреба за анализирањем аспеката заштите природне околине је често више наметнута него што је ствар опредјељења домаће полпулације. Снажан искорак у том смислу представља јачање невладиног сектора у посљедњих неколико деценија, али су рурална подручја и у овом сегменту у неравноправном положају и у смислу покривености и сопственог ангажмана.

б) Подизање свијести о потреби заштите природних ресурса

Рјешавање еколошких проблема, санирање начињених штета и обезбјеђење њихове трајне заштите је дуготрајан процес који осим времена захтијева много знања, улагања и труда, али даје и бројне директне и индиректне користи за руралну популацију и ширу заједницу. Осим тога, побољшање стања природних ресурса одразиће се повољно и на неке друге сегменте, као што су туризам, еко-туризам и сл.

ц) Валоризација и очувања природних ресурса

Да би се природни ресурси заштитили, потребно их је адекватно валоризирати, с циљем утврђивања свега онога што је у руралним подручјима Општине Дервента природна драгоцијеност коју је потребно чувати, његовати и штитити. У том смислу потребно је предузети сљедеће активности:

- Испитати стање загађености тла, воде и ваздуха и обезбиједити његов континуиран мониторинг;
- Сачинити попис угрожених биљних и животињских врста, публиковати их и заштити са циљем одржавања биоразноликости;
- Дефинисати и подржати активности које је дозвољено обављати у природним подручјима под неким од облика заштите.

Међу директним очекиваним резултатима ових активности су:

- Покренуте локалне иницијативе у циљу заштите природних ресурса;
- Створена документациона основа за заштиту и рационално искориштавање флоре и фауне у руралним просторима Општине Дервента;
- Успостављен мониторинг стања природних ресурса;
- Успостављена координација активности на заштити природних ресурса;
- Успостављен систем заштите локалитета од посебног значаја;
- Боље опште стање природних ресурса.

Приоритетни циљ 2.2. Очуване и заштићене амбијенталне цјелине у цјелокупном руралном простору

Богато природно и историјско насљеђе руралних подручја Општине Дервента није на адекватан начин заштићено, промовисано и развијано нити је у довољној мјери искориштено у правцу привлачења потенцијалних купаца, туриста и посјетилаца. Рурална популација ни сама није довољно свјесна шта све чини дио овог насљеђа и колика је потреба да се то очува.

Најзначајнији проблеми везани за очување културно – историјског насљеђа су:

- Недовољно развијена свијест популације о постојању и потреби заштите сопственог природног и културно-историјског насљеђа;
- Неријешена институционална и законска питања везана за заштиту културно-историјског насљеђа;
- Недовољна заштићеност свих елемената природног и културно-историјског насљеђа;
- Оскудни фондови за финансирање ове области.

За рјешавање највећег броја ових проблема потребно је планирано, систематично, и осмишљено дјеловање и финансијска подршка државе.

Међутим, проблем неразвијене свијести пропулације о томе да је оно што је за њих градитељска традиција, свакодневни начин живота или једноставно стечена навика, дио цјелокупног насљеђа нације и да као такво представља благо које се мора очувати од пропадања, заборава, деградација свих врста и предати генерацијама које долазе.

Приоритетни циљ 3.1. Диверзификоване активности у руралним подручјима

Диверзификација активности у руралним подручјима заузима изразито значајно мјесто у модерном концепту схватања и приступу у рјешавању проблема развоја руралних области. Разлог за ово је схватање да многи проблеми руралних области и потичу из чињенице да је пољопривреда, уз шумарство, доминантна привредна грана у овим крајевима. Ако се узме у обзир да су ове области имају слабије услове од урбаних, ово представља врзино коло проблема који се усложњавају и умножавају. Стога је диверзификација привредних активности начин да се руралне области ревитализују покретањем атрактивнијих дјелатности, што би имало позитиван импакт и на сложена и неповољна демографска питања у руралним областима. До остварења овог значајног и сложеног циља могуће је доћи путем сета програма, пројеката и активности усмјерених у правцу:

а) Подршке развоју и унапређењу услуга руралног туризма;
б) Подршке стварању додатне вриједност за традиционалне производе;
ц) Оснивања микро, малих и средњих предузећа у руралним областима.

а) Подршка развоју и унапређењу услуга руралног туризма

С обзиром на постојање бројних елемената природног насљеђа, Општина Дервента је добар амбијент, географски одлично лоциран за развој бројних облика туризма. Развојем ове пропулзивне привредне гране би било могуће постићи бројне резултате међу којима су најважнији слиједећи:

- Развој комплементарних активности (занатство, кућна радиност, угоститељство, трговина);
- Развијени сви облици туризма који су у функцији руралног развоја;
- Развијени туристички смјештајни капацитети;
- Повећан степен искориштености смјештајних капацитета;
- Повећан број туриста;
- Повећан остварени број ноћења;
- Повећан приход остварен у туризму;
- Свеукупни бољи улови живота у руралним подручјима.

Први приоритет у избору корисника би требало дати онима који стварају нове производе, и онима који инвестирају у руралне смјештајне капацитете (пољопривредни произвођачи, фармери, итд).

б) Подршка стварању додатне вриједност за традиционалне производе

Активности које је потребно предузети у правцу подршке стварању додатне вриједности за традиционалне производе су оне активности које су усмјерене ка оспособљавању руралне популације за искориштавање постојећих локалних потенцијала у циљу стварања додатне вриједности, поправљању економске позиције популације, смањењу сиромаштва и афирмацији локалних производа.

Овдје се у првом реду мисли на прераду, дораду и/или паковање производа пољопривредне производње и шумарства, израду предмета кућне радиности, рукотворина и сувенира од вуне, коже, дрвета, дорада, прерада, сушење и паковање шумског и ливадског, самониклог, љековитог и етеричног биља, производа пчеларства (меда, прополиса, матичне млијечи, воска) и слично. Ово би се могло реализовати као дио интегрисаног пројекта чија имплементација би имала синергетски ефекат на развој туризма и валоризацију традиционалних производа и насљеђа, без обзира да ли се ради о прехрамбеним производима, производима пчеларства, ручним радовима и сувенирима.

ц) Оснивање микро, малих и средњих предузећа у руралним областима општине Дервента

Због постојања обиља природних и људских ресурса за развој пољопривреде и шумарства, ове двије гране представљају окоснице развоја руралних подручја. Међутим, пољопривреда не може, нити смије бити једине привредне гране на којима ће се темељити рурални развој, нити су оне довољне да би се рурална подручја развила и доживјела економску и друштвену ревитализацију. Осим тога, ако се има на уму да је један од циљева руралног развоја зауставити неповољна демографска кретања у руралним подручјима, зауставити одлазак младе, стручне радне снаге и започети процес повратка популације, сасвим је јасно да је потребно у руралним подручјима стварати услове за запошљавање становништва у дјелатностима ван пољопривреде и шумарства.

Овдје се, у првом реду, мисли на предузећа малог или средњег обима у различитим дјелатностима. То могу бити мала и средња предузећа која би се бавила дорадом или прерадом локално произведених производа пољопривреде и шумарства, али и било којом другом производном активности. На овај начин би се могао обезбиједити сигурнији пласман за пољопривредне производе, али и покренуо читав низ других пословних активности.

Међутим, да би се од руралних подручја створио повољан и за подузетнике интересантан амбијент потребно је:

- Стимулисати развој малих и средњих предузећа на начин да им се пруже олакшице приликом започињања бизниса;
- Формирати фондове за кредитирање малих и средњих предузећа;

- Иницирати и подржати хоризонтално увезивање малих и средњих предузећа (кластер);
- Подржати оснивање бизнис инкубатора у руралним подручјима,
- Организовати едукацију у области покретања и вођења пословних активности за све субјекте (пољопривредне произвођаче, задруге, мала и средња предузећа).

Имплементација ових активности би получила бројне резултате међу којима се посебно истичу сљедећи:

- Пораст броја малих и средњих предузећа разних производних орјентација;
- Осигуран пласман пољопривредних производа;
- Повећање нивоа оспособљености људских ресурса,
- Пораст броја запослених у непољопривредним активностима
- Пораст прихода руралних домаћинстава;
- Стандарднији квалитет локалних производа;
- Пораст броја локалних производа пласираних на тржиште;
- Сигурнији пласман локалних производа.
- Побољшан ниво знања из области покретања и вођења пословних активности;
- Смањивање незапослености;
- Напуштање стихијског и прихватање осмишљеног и планираног пословања.

Приоритетни циљ 3.2. Побољшана постојећа и изграђена нова рурална инфраструктура

На основу анализе тренутне ситуације у руралним подручјима Општине Дервента, резултата добијених СВОТ анализом и на основу групних интевјуа вођених са заинтересованим странама у руралним областима може се извести генерални закључак да је покривеност руралних подручја свим облицима инфраструктуре (физичка, друштвена и услужна инфраструктура) на значајно нижем нивоу него у урбаним дијеловима.

Осим што су сами по себи проблем, проблеми везани за неразвијеност инфраструктуре генерирају и многе друге проблеме са којима се суочавају рурална подручја или представљају ограничење за њихово рјешавање. Примјера ради, незамислив је снажнији замах производних активности и туризма без развоја физичке инфраструктуре, нити је могуће остварити циљ који се односи на побољшање општих услова живота без развоја свих облика инфраструктуре.

Стога је развој инфраструктуре не само један од приоритетних циљева развоја, него и његов предуслов. Реализација овог циља је сложена и захтијева значајна улагања, те га је немогуће постићи појединачним акцијама малог обима, него би морала постати дугорочно стратешко опредјељење администрације од општинског, ентитетског до националног нивоа. За његову реализацију се предлажу сљедеће три правца:

а) Подршка развоју физичке инфраструктуре

Анализа стања у сегменту физичке инфраструктуре указала је на цијели низ проблема у овој области који значајно доприносе неповољној социо-економској слици руралних подручја Општине. Сумирани закључци анализе указују на сљедеће проблеме у руралним подручјима који су везани за стање физичке инфраструктуре:

- Недовољна развијеност локалних путних саобраћајница;
- Недовољна укљученост руралних подручја у комуналну инфраструктуру – проблеми чврстог и течног отпада;
- Непостојање системског приступа у рјешавању проблема одводње комуналних вода (канализација-септичке јаме) у руралним областима;
- У неким селима у руралним МЗ неријешена елементарна питања физичке инфраструктуре (стабилно напајање електричном енергијом и питком водом).

Овакво стање физичке инфраструктуре има изразито негативан утицај на све сегменте живота у руралним подручјима. Оно се, у првом реду, изразито негативно одражава и отежава све облике пословних активности, отежава приступ набавном тржишту и тржишту продаје и чини рурална подручја неповољним за развој бизниса ограничавајући на тај начин и њихов укупни развој. С друге стране, стање инфраструктуре врло неповољно утиче и на социолошке и демографске карактеристике руралних подручја пошто има за посљедицу:

- Сталне миграције према урбаним дијеловима због лошијих општих услова живота;
- Територијалну и сваку другу изолованост руалних подручја.

С обзиром на значајне проблеме у области физичке инфраструктуре, а имајући на уму далекосежне и бројне посљедице на опште стање руралних подручја, обнова и развој свих облика физичке инфраструктуре је једна од основних мјера на путу ка избалансираном развоју руралних и урбаних подручја и окосница активности које иду у правцу елиминисања изолованости руралних подручја, отварања ових простора према свијету, стварања од њих простора угодног живљења и заустављања тренда трајног одласка становништва.

Бројни су кораци које је потребно предузети на реализацији ове сложене, дуготрајне и скупе мјере. Међу њима су најзначајнији сљедећи:

- Санирати постојеће и изградити нове локалне саобраћајнице;
- Обезбиједити елементарну инфраструктуру у свим селима (снабдијевање питком водом и електричном енергијом, а по могућности и плином);
- Укључити цјелокупно рурално подручје у мрежу свих облика комуналне инфраструктуре;
- Уклонити дивље депоније;
- Појачати покривеност ТВ и ГСМ сигналом.

Уколико би се спровеле мјере и активности потребне за санацију и развој физичке инфраструктуре, њихови резултати би били вишеструки. Међу најважније од њих спадају сљедећи:

- Олакшана пословна активност у руралном подручју;
- Побољшан приступ тржиштима;
- Створени повољнији услови за развој привреде у цјелини (примарни, секундарни и терцијарни сектор);
- Створени повољнији општи услови живљења руралне популације;
- Смањена или елиминисана територијална изолованост руралних подручја;
- Заустављен тренд миграције руралног становништва;
- Створени услови за контакт са вањским свијетом.

б) Подршка развоју друштвене инфраструктуре

Неразвијеност облика и институција друштвене инфраструктуре у руралним подручјима је значајан елемент у заостајању руралних подручја за урбаним и у великој мјери доприноси неповољним условима живота, што за посљедицу има одлазак, у првом реду младих и образованих, становника са ових подручја и неповољну старосну и образовну структуру руралне популације.

Под друштвеном инфраструктуром се у првом реду мисли на присуство институција из области здравства и школства, али и на неке пратеће садржаје као што су објекти за спорт, рекреацију, библиотеке, позоришта, кина и сл. Покривеност руралних подручја облицима здравствене заштите, љекарима опште праксе, стоматолозима, објектима за хитне здравствене интервенције и апотекама не задовољава тренутне потребе популације, нити је територијално равномјерно распоређена.

Институције из области школства, а поготово предшколског одгоја, које тренутно постоје у руралним подручјима нису довољне. У руралним подручјима скоро да и не постоје библиотеке, а о објектима културе као што су кина и позоришта да и не говоримо. Осим тога, све већа подручја остају непокривена мрежом јавног градског саобраћаја што их чини изолованим од спољног свијета и неприхватљивим за живот, поготово млађе популације.

Имплементација активности на развоју друштвене инфраструктуре резултираће:

- Побољшаним општим условима живљења у руралним подручјима;
- Побољшаном приступу свим облицима друштвене инфраструктуре (школство, здравство, култура);
- Заустављањем тренда напуштања руралних подручја посебно млађе популације;
- Створеним повољнијим условима за поврат становништва, посебно млађе популације.

ц) Подршка развоју услужне инфраструктуре

Под услужном инфраструктуром подразумијева се трговина, угоститељство, услужно занатство, институције које пружају финансијске услуге и сл. И у овом облику инфраструктуре је евидентна његова концентрација у урбаним зонама и недовољна развијеност у руралним подручјима. Када су у питању трговине, у руралним подручјима се ради углавном о малим, недовољно снабдјевеним објектима, док су велики трговачки центри сконцентрисани у и око урбаног језгра.

Објекти услужног занатства су такође сконцентрисани у општинским центима, тако да су села у највећем броју случајева непокривена овим обликом инфраструктуре.

Особито лоше стање је у области финансијских услуга, односно банака. Исто важи и за канцеларије микрокредитних организација, чије су услуге најпотребније и чак, у првом реду, намијењене руралној популацији. Недостатак банака, њихових филијала и других финансијских институција чини велики хендикеп за рурална подручја и чини ионако тешку ситуацију у области руралног финансирања још тежом.

Једини облик услужне инфраструктуре који је релативно довољно развијен у руралним подручјима јесте угоститељство.

Међутим, и у овом сегменту постоје недостаци који се огледају у недостатку адекватних угоститељских капацитета у близини неких туристичких дестинација.

Имајући у виду све напријед речено, потребно је стимулисати и пружити подршку оним правним лицима који су спремни отворити или започети бизнис из области услужне инфраструктуре у руралним подручјима.

Приоритетни циљ 3.3. Побољшана доступност јавних услуга руралној популацији

Политику у области руралног развоја ни на једном нивоу није могуће дјелотворно спровести нити је могуће постићи зацртане циљеве без снажне институционалне подршке на основама које пружа законска регулатива и одговарајуће, од државе основане институције. Ова подршка је неопходна у свим фазама руралног развоја, од планирања политике до њене имплементације.

Ово се посебно односи на земље каква је Босна и Херцеговина, у којој рурални развој као концепт практично не постоји, него се тек праве први кораци ка његовом успостављању.

Зато је ова активност нашла своје значајно мјесто међу оним које је неопходно имплементирати уколико се желе постићи зацртани циљеви и започети са хармонизираним развојем свих области.

С обзиром на непостојање традиције у системском рјешавању питања руралног развоја, проблеми везани за ову област су се нагомилали, те је стога потребно подузети цијели низ активности у оквиру стварања институционалне основе за рурални развој. Међу тим активностима најзначајније су сљедеће:

- Израдити студију разграничења руралних области Општине Дервента
- Формирати кредитне линије прилагођене специфичностима пољопривреде
- Формирање кредитне линије за МСП у руралним подручјима
- Појачати капацитете стручних и савјетодавних служби
- Подржати регионалну и интернационалну сарадњу

9. ГЛОБАЛНА СВОТ АНАЛИЗА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

СНАГЕ

- Сасвим је извјесно да ће укључењем БиХ у ЕУ доћи до повећања страних инвестиција и активнијег иностраног предузетништва са повољним развојним импликацијама. Перспективе развоја пољопривредне производње у директној су функцији са припремама пољопривредно-прехрамбеног сектора за евроинтеграције.
- Са становишта климатских услова и агропедолошких карактеристика ова област има могућности за развијање успјешне пољопривредне производње.
- У геолошком погледу, простор општине Дервента се одликује врло разноврсним типовима геолошке подлоге и израженим диверзитетом земљишта.
- Диверзитет биљних генетичких ресурса у општини Дервента одликује богатство вриједних сорти воћа, поврћа и житарица.
- У воћарству је најзаступљеније гајење шљиве, а затим: јабука, крушака, јагода, малина, трешања, вишања, брескви, кајсија и неколико познатих сорти грожђа.
- Доминантне ратарске културе на територији општине Дервента су: пшеница, кукуруз и јечам. Од најзаступљенијих генетичких врста житарица, посебну вриједност имају бројне сорте кукуруза, пшенице, јечма, зоби и ражи.
- У повртларским генетичким ресурсима, разноликошћу облика и типова посебно се истичу: тикве и бундеве, грах, купус, паприка, лубеница, кромпир, лук црвени, лук бијели, грашак, грах и купус.
- На нашем подручју је заступљена пластеничка производња поврћа и расада за поврће. Најчешће узгајане сорте поврћа, на овај начин, су: парадајз, паприка, краставац и зелена салата.
- У хортикултури, треба истаћи различите форме декоративних, медицинских и ароматских биљних врста.
- У биљним генетичким ресурсима општине Дервента, значајно мјесто заузимају и различите сорте крмног биља, и то посебно: луцерка, црвена дјетелина, грахорица, јежевица и сточни грашак.
- У сточарској производњи најразвијеније је говедарство и перадарство док су, у односу на ту поизводњу, свињогојство, козарство и овчарство слабије заступљени.
- У пољопривредној производњи је још увијек жива традиција прераде неких пољопривредних производа у домаћој радиности (сир, кајмак, ракија);
- Велики број мјешовитих домаћинстава према изворима прихода (домаћинства остварују приходе из пољопривреде, али и ван ње), што је истовремено снага и слабост;
- Комбинацијом разних производних дјелатности могуће је сеоска подручја учинити виталном
- компонентом становништва.
- Квалитет становања и транспорта, комуникацијске и друге инфраструктуре у руралним подручјима играју значајну улогу у будућем руралном развоју општине Дервенте.
- Повољан географски положај општине Дервента, као и повољни природни услови за развој примарне пољопривредне производње (биљне и сточарске), утичу на формирање и развој прехрамбене индустрије у овом општинском и регионалном подручју.
- Остварено је повећање броја запослених у прерађивачкој индустрији.
- Поред образовних установа у општини Дервента, подршку сектору пољопривреде кроз обуку стручног кадра и научно-истраживачки рад дају и Факултет при универзитетима у
- Бањалуци и Источном Сарајеву као и Пољопривредни институти, те многе ветеринарске станице.
- РС/БиХ има довољно образовних институција за школовање стручног кадра из сектора пољопривреде, прераде и контроле квалитета хране. Све високообразовне институције се тренутно налазе у процесу усклађивања са захтјевима „Болоњске“ декларације.
- Произвођачи у примарној пољопривредној производњи, као и прерађивачи хране, међусобно се удружују у различите видове организација како би лакше и на једном мјесту исказивали своје потребе и остваривали своје економске циљеве. Најчешћи облици организовања пољопривредних произвођача су: удружења пољопривредника, земљорадничке задруге, удружења прерађивача и остала стручна Удружења.
- Закон о пољопривреди РС, поред мјера пољопривредне политике (тржишно-цјеновне, структурне, земљишне и мјера новчаних подршки), по први пут регулира и појам пољопривредног газдинства. Овај Закон дефинира и интервенције државе на домаћем тржишту у стабилизацији тржишта пољопривредних производа.

- Ради сузбијања спонтаности у развоју пољопривреде, у Републици Српској, као и на нивоу општине Дервента, примјењује се одређени систем регулације, подстицаја и заштите. То постепено доприноси остваривању постављених развојних циљева, прије свега јачању примарне пољопривредне производње и прехрамбене индустрије.
- Подршка на кантоналном нивоу је обухватна и креће се почев од биљних култура и засада, преко анималне и еколошке производње, капиталних инвестиција у примарној пољопривредној производњи и прехрамбеној индустрији, регресирања камате на кредите намјењене унапријеђењу пољопривредне производње, до подршке стручним институцијама.
- Битна чињеница за аграрну политику у општини Дервента је што се законски одређује граница испод које средства за новчане подршке не могу ићи. То је везано за најмање 3% од обима општинског буџета за дату годину.

СЛАБОСТИ

- Босанскохерцеговачка политичка и економска државна организација није компатибална са тржишном привредом, иако је земља у надзору међународне заједнице и подвргнута мјерама стандардног транзиционог процеса, у чијој суштини су тржишне и политичке реформе.
- БиХ значајно касни у припремама за укључивање у спољне економске оквире као што је *Споразум о стабилизацији и придруживању ЕУ* (ССП); Процес преговора о чланству у ЕУ (након приступања *Споразуму о стабилизацији и придруживању ЕУ*), те приступање Свјетској трговинског организацији (WTO). Нису направљени ни елементарни институционални предуслови за развој пољопривреде због чега с правом стоји констатација о пољопривреди као „најслабије уређеној области домаће производње“;
- У складу с правилима и стандардима који се примјењују у земљама Европске уније, а који се односе на квалитетно живљење, неопходно је обезбиједити одговарајућу здравствену и еколошку исправност људске и сточне хране, али и контролу и управљање поменутом храном.
- На нивоу Босне и Херцеговине су до сада усвојена четири закона којима су регулисана питања техничких захтјева за производе и оцјењивање усклађености, надзор над тржитем производа, општу сигурност производа те здравствену исправност људске и сточне хране.
- Недостатак капацитета и неадекватан институционални оквир за подршку развоја пољопривреде.
- Недовољне надлежности општине у односу на развој пољопривредне производње и недовољни капацитети општинских служби за подршку пољопривреди.
- Обзиром да БиХ још увијек нема усвојене сопствене стандарде и правилнике који се односе на квалитет производа и контролу квалитета производа, још увијек су у примјени стандарди и правилници из СФРЈ. Општина Дервента, из године у годину, има све лошији однос расположивих обрадивих и пољопривредних површина по становнику са тенденцијом даљег нарушавања и уништавања квалитета земљишта.
- Уситњена пољопривредна производња (ситни произвођачи мале економске и тржишне снаге).
- Екстензивна и нестандардизована пољопривредна производња.
- Доминација натуралних, односно полунатуралних пољопривредних газдинстава.
- Мала површина земљишта која пољопривредницима стоји на располагању.
- Разједињена тржишна понуда.
- Недовољна материјална и кадровска опремљеност задруга; непоштовање задружних принципа у функционисању задруга.
- Проблем пласмана пољопривредних производа, односно недовољне уговорне повезаности примарне пољопривредне производње и прехрамбене индустрије.
- Неповољна путна инфраструктура.
- У међународној робној размјени на нивоу Босне и Херцеговине, посебно када су у питању пољопривредно–прехрамбени производи, изражена је значајна увозна зависност. Мада је извоз хране динамичније растао од увоза, трговински дефицит је испољио растући тренд.
- Обзиром на комплексно уставно уређење Босне и Херцеговине, са децентрализираном административном структуром која се састоји од два ентитета, Република Српска и Федерација БиХ, те Брчко дистрикта БиХ, и сам законодавни оквир је врло сложен.
- Поред низа закона који регулишу оквир за сектор пољопривреде, тренутно у Босни и Херцеговини на државном нивоу не постоји државни закон о пољопривреди који би требао понудити такве циљеве пољопривредне политике који ће одговарати потребама развоја домаћег пољопривредног сектора.

- У имплементацији постојећег законског оквира на државном нивоу, посебан проблем представља спорост провођења Закона о сигурности хране у БиХ, који је донесен још прије три године и неадекватно функционисање државне Агенције за сигурност хране. Неопходно је у Босни и Херцеговини иницирати доградњу постојећих и доношење нових закона и других прописа на државном нивоу који се односе на пољопривреду, као што су нпр: Закон о органској пољопривреди, Закон о пчеларству, Закон о пољопривредном земљишту, Закон о потицајима у пољопривреди, Закон о пољопривредној инспекцији те низ других законских и подзаконских аката.

ШАНСЕ

- У околностима прилагођавања условима ЕУ и проблемима који ће се при томе јавити, најважније тржиште за пољопривреднике у будућности ће представљати домицилно тржиште. Према томе, пољопривредна политика мора посветити пажњу малим, поготово примарним произвођачима, који су, у одсуству подстицајног подузетничког окружења, пред затварањем својих бизниса или принуђени на откупне услове великих прерађивача, обично страних фирми.
- За потпунију валоризацију пољопривреде као стратешког ресурса и земље и општине Дервента, као и за реализацију *Просторног плана Републике Српске* и потребу да се што већи обим производње и подузетништва реализује у руралним и полуруралним насељима, неопходно је промјенити аграрну политику како у држави, тако и у појединим регијама и општинама.
- То значи, да се изврши преокрет из „пољопривреде оријентисане на количину (принос)“ у „пољопривреду окренуту квалитету“ (хране и околиша). Излаз из постојећег стања види се у одрживој пољопривреди, безопасној за околину, која будућим генерацијама оставља чисто земљиште, воду и ваздух, а затим право избора будућег развоја.
- Реализација свих неопходних мјера за заштиту квалитета вода представља битан услов за кориштење вода и очување еколошких система у водама и њиховој околини. У основама заштите квалитета вода налази се спровођење сложених техничко-технолошких мјера.
- Евидентиран је раст тражње (домаће и иностране) за говеђим и „Babz beef“ месом, производима са ознакама географског поријекла, воћем, поврћем, љековитим биљем - за чију производњу општина Дервента има повољне услове.
- Развојне концепције ЕУ (мултифункционална пољопривреда и мултифункционални рурални развој) пружају „шансу“ опстанка и развоја и малим руралним газдинствима, али само под претпоставком стварања повољних макроекономских и инвестиционих услова за њихово веће ангажовање у сфери ван или око пољопривреде.
- У будућим политикама развоја на подручју општине Дервента, у различитим секторима, неопходно је креирати и услове за подизање животног стандарда у руралним областима и обезбјеђење већег степена радног ангажовања становништва ових подручја.
- Примјена нових технологија у производњи здраве хране, изградња неопходних инфраструктурних система, развој неких врста терцијарних дјелатности и, евентуално, пресељавање неких индустријских погона у близину већих сеоских агломерација, могу значајно унаприједити не само економију руралног сектора, већ и цјелокупан развој општине Дервента али и мезорегије.
- Газдинства која могу задовољити сопствене потребе, као и газдинства делимично орјентисана на тржишну производњу, остају доминантни облик структуре газдинстава у РС/БиХ.
- У наредном периоду у дјелатности прерађивачке индустрије треба тежити смањењу разлике између оствареног увоза и извоза те извозно орјентисаној прерађивачкој индустрији
- Развој пољопривреде има велике шансе у повећавању запослености кроз видове самозапошљавања, укључивања помажућих чланова домаћинства и формирања мањих породичних бизниса, заснованих на пољопривредној производњи или производњи везаној за пољопривреду.
- Са становишта подршке сектору пољопривреде, од посебно значаја је и модернизација и побољшање квалитета локалних путева, развијање мреже саобраћајница.
- Врло значајан фактор за подршку цјелокупном развоју сваког сектора је достигнути ниво кориштења нових технологија у пружању мултимедијалних услуга.
- Планирано је утврђивање потреба и изградња гасоводног система на подручју општине Дервента, који би био повезан у јединствен систем РС/БиХ (правац Бијељина- Нови Град).
- Најзначајнији од обновљивих извора за општину Дервента, је биомаса и соларна енергија. Значајне су и могућност добијања економски исплативог потенцијала енергије базиране на биомаси, чији би извор био локација будуће регионалне депоније комуналног отпада.
- Од посебног значаја за будуће дефинирање законског оквира на државном нивоу је и питање доношења Закона о пољопривредном земљишту на државном нивоу. Ова област је, тренутно, регулисана законима на ентитетском нивоу.

ПРИЈЕТЊЕ

- БиХ има комплексан административни систем који продукује: нејединствен економски простор и искључује вођење цјеловите макроекономске политике; спутан слободан ток људи, капитала и роба; нејединствену економску легислативу; што говори о општем неповољном пословном окружењу.
- С уласком у ЕУ, предстоји суочавање са проблемима као што су: (1) отворене границе за трговину са свим земљама чланицама ЕУ, (2) изузимање производних потпора из државног буџета, (3) изузимање потпора за неке пољопривредне производе, (4) прописани стандарди квалитета и условима трговања, (5) већа администрација и контрола и (6) право на извозне субвенције.
- У постојећим политичким и економским приликама РС/БиХ, уз неодговарајућу институционалну инфраструктуру на нивоу државе и оскудне подстицајне мјере на свим нивоима административно-територијалне структурности земље, тржишне реформе пољопривреде наилазе на озбиљне проблеме и застоје те, сходно томе, запријечено је подузетништво пољопривредног сектора.
- Због присутних и евидентних проблема сувишних вода и штете које настају од њих, у насељеним мјестима која припадају општини Дервента, неопходно је сагледати проблематику и израдити техничку документацију – пројекат отворене каналске мреже за насељена места, потребних црпних станица и осталих објеката (устава, пропуста и друго).
- Иако пољопривреда данас није велики извор загађења, према доступним подацима у дијелу који се односи на негативан утицај пољопривреде на околиш, ипак постоје опасности од: загађење ваздуха; губитка биолошке разноликости, оштећења озонског омотача; захватања подземних вода; неконтролисане употребе течног гнојива и отпадних вода; одлагања отпада; опасног отпада и друго.
- Недовољна је развијеност физичке инфраструктуре, посебно у руралним подручјима (путеви, телекомуникациони систем, електрична мрежа).
- Домаће тржиште малог обима и ниске куповне моћи, што условљава и отежане могућности пласмана.
- Недовољно развијено и нестабилно тржиште пољопривредних производа, финансијско тржиште и тржиште радне снаге.
- Хронична несташица капитала за нове инвестиције у пољопривреди.
- Недовољна подршка домаћој производњи на општинском и републичком нивоу.
- Проблеми у дефинисању задружне имовине тзв. старих задруга (разграничење задружне и државне својине) и формалне препреке за укњижавање задружне имовине у земљишне књиге.
- Изостанак одговарајућих регистара, евиденција и основа.
- Недовољна подршка задругама и специјализованим пољопривредним удружењима од стране ресорних министарства на нивоу РС .
- Неразвијеност тржишног информацијског система за пољопривредне производе на нивоу земље.
- Неадекватна законска основа, тј. царинска заштита домаћег тржишта од нелојалне конкуренције.
- Раст цијена инпута на свјетском и домаћем тржишту, високи диспаритети цијена инпута и оутпута у пољопривреди;
- Брзе промјене у потрошачким захтјевима, посебно на иностраном тржишту (све израженији захтјеви потрошача у погледу стандарда квалитета, бренда, ознака географског поријекла).
- Поремећаји међународног тржишта због пооштравања захтјева и прописа у вези са поштовањем стандарда безбједности прехрамбених производа, заштите околиша и сл.
- Генерална оцјена за рурална подручја у општини Дервента, као и у осталим дијеловима РС, указује да је највећи дио сиромаштва и незапослености везан за ова подручја и да је пољопривреда најзначајнија, а врло често и једина привредна дјелатност, којом се остварују приходи домаћинстава.
- Поред великог обима незапослених овај проблем чини још већим веома неповољна квалификациона структура и врло низак ниво запошљавања незапослених лица. Повећање свих облика запослености и запошљавања је услов чији је значај за побољшање услова живота и подизање стандарда становника тешко довољно снажно нагласити.
- Капитална улагања се усмјеравају на основу конкретних пројеката, што је веома важно. Пројекти који пролазе посебне провјере, имају већу специфичну тежину у развојним процесима. Они би посебну улогу могли одиграти у заснивању органске производње, која је у општини Дервента слабо заступљена, а представља потенцијалну развојну шансу, као и бројним пројектима усмјереним руралном развоју.

Слика 9.1. ***Глобална СВОТ анализа Руралног развоја општине Дервента за период 2014-2020.***

10. ОПЕРАТИВНИ ДИО ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕШКИХ МЈЕРА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020.

10.1. Оквир за израду оперативног дијела Стратегије Руралног развоја општине Дервента 2014-2020.

У претходном поглављу Стратегије предочена је хијерархија циљева развоја руралних области Општине Дервента и генерални правци у којем би се требале кретати активности које је потребно имплементирати и предузети да би се остварили постављени циљеви. Другим ријечима, у стратешком дијелу је речено шта је то што је потребно урадити да би се остварили зацртани циљеви.

Оперативни дио је онај дио Стратегије који говори на који начин, односно како ће се остварити зацртани циљеви по хијерархији, што ће на крају резултирати испуњењем генералног циља. Он је дефинисан на три нивоа, односно, дефинисане су осе, мјере и активности (пројекти).

Осе представљају окоснице руралног развоја, односно скуп двије или више мјера које је потребно имплементирати. Осе су у овом стратешком плану дефинисане у складу са принципима кориштеним у земљама ЕУ и које су мање-више опште прихваћене у оквиру планирања стратегија развоја руралних области на било ком нивоу.

То су сљедеће три Осе:

Оса 1. Побољшање конкурентности руралне економије

Оса 2. Очување животне средине и рационално газдовање природним ресурсима

Оса 3. Диверзификација активности и побољшање општих услова живота у руралним подручјима

Мјера подразумијева низ или сет активности или пројеката које је потребно имплементирати за испуњење сваке појединачне Осе, а сваки пројекат је оквир за бројне активности.

- **Опис Оса, мјера и активности на реализацији Стратегије развоја руралних подручја општине Дервента**

Оса 1. Побољшање конкурентности руралне економије

Јачање конкурентности је основ развоја свих па и руралних подручја Општине Дервента. И у стратешким опредјељењима ЕУ јачање конкурентности представља кључну окосницу и прву осу руралног развоја. Анализа општих економских показатеља се за рурална подручја Општине Дервента одликују генерално неповољним социо-економским положајем. Стога је развој производних активности од приоритетног значаја за ово подручје.

СВОТ анализа је указала на сљедеће слабости руралних подручја када су у питању пословне активности:

- Неповољна демографска обиљежја;
- Натурални карактер пољопривреде;
- Лоша материјална опремљеност за обављање производних дјелатности;
- Екстензивна пољопривредна производња;
- Низак ниво знања у кориштењу нових технологија;
- Неповољан економски положај локалног становништва (низак животни стандард);
- Недовољно развијена инфраструктура;
- Недовољна развијеност односа произвођач-прерађивач-потрошач;
- Ниска знања из области маркетинга;
- Незадовољавајућа образовна и квалификациона структура популације;
- Недовољна едуцираност за самостално планирање;
- Несхваћање и непознавање модерног концепта осигурања квалитета и
- Низак ниво институционалне подршке малим и средњим предузећима;
- Недовољна стратешко-планска и просторна документација.

Очекивани резултати Осе 1 су многобројни, а међу њима се посебно истичу сљедећи:

- Смањена незапосленост локалне популације;
- Повећани укупни приходи и приходи по становнику у руралном подручју општине;

- Подигнут ниво техничко-технолошких, маркетиншких и управљачких знања и вјештина локалне популације руралних подручја Општине Дервента;
- Рационалније кориштење природних производних ресурса (земљиште, шуме, људски ресурси);
- Развијена тржишно оријентисана, диверзификована конвенционална, неконвенционална и органска пољопривредна производња;
- Повећан приход из дјелатности ван пољопривреде;
- Побољшан технички ниво опремљености фарми и осталих непољопривредних предузећа;
- Осигуран пласман за производе пољопривреде и других производних дјелатности;
- Смањење трговинског дефицита;
- Допринос развоју шире друштвене заједнице.

С обзиром на бројност очекиваних резултата ове Осе, бројни су и индикатори помоћу којих је могуће пратити и оцјењивати успјешност њене имплементације. Међу индикаторима се налазе и сљедећи:

- Стопа незапослености;
- Приход по становнику;
- Показатељи продуктивности производње;
- Степен кориштења природних производних ресурса;
- Број и структура пословних субјеката;
- Остварени резултати пословања пословних субјеката;
- Трговачки биланс.

Да би се ојачала конкурентност руралних области потребно је имплементирати слљедећих 5 мјера, при чему свака од мјера подразумијева имплементацију одређеног броја интегрисаних пројеката. Мјере у оквиру Осе 1 су представљене у наставку.

Мјера 1.1. Побољшање конкурентности пољопривреде и шумарства

С обзиром на то да је евидентан низак ниво техничке опремљености фарми ограничење за снажнији развој пољопривредне производње и пораст продуктивности производње, да би се ово ограничење превазишло и створиле претпоставке за развој високопродуктивне, тржишно орјентисане пољопривредне производње потребно је имплементирати мјере фокусиране на:

- Пружање материјалне подршке при набавци пољопривредне механизације и опреме;
- Пружање материјалне подршке при набавци опреме за мелиорације;
- Обезбјеђење материјалне подршке за санацију и подизање засада воћа, пластеника, те објеката и опреме у сточарству;
- Обезбјеђење материјалне подршке за иновативне облике пољопривредне производње;
- Подизање нивоа знања у примјени нових технлогија;
- Обезбјеђење средства за финансирање обртног капитала за пољопривредну производњу;
- Подршка сварању веза примарни произвођач – прерађивач;
- Подршка стварању репро – центара за анималну и биљну производњу.

Да би се шумске површине којима располаже општина Дервента валоризовала на адекватан начин, заштитила и искористила у правцу рационалног и одрживог развоја потребно је спровести сљедеће активности:

- Санирати штете настале на шумским површинама и вршити перманентно пошумљавање;
- Појачати надзор и контролу над кориштењем шумских ресурса;
- Покренути активности у правцу претварања нископродуктивног пољопривредног земљишта у шумско земљиште пошумљавањем.

Имплеметација активности у окиру ове мјере ће дати сљедеће резултате:

- Повећано искориштавање расположивог пољопривредног земљишта;
- Повећан укупни обим пољопривредне производње и по јединици мјере (ха, грло);
- Диверзификовану пољопривредну производњу;
- Повећану продуктивност пољопривредне производње;
- Прелазак фармера са натуралне на тржишну пољопривредну производњу;

- Повећан ниво техничке опремљености фарми;
- Повећан сточни фонд;
- Повећан степен искориштавања прехрамбених капацитета;
- Рационално управљање приватним и државним шумским земљиштем;
- Уведен концепт цертификације у шумарству;
- Повећан приход руралног становништва;
- Смањена незапосленост.

Евидентирани проблеми везани за сектор шумарства су:

- Велике штете на шумским ресурсима настале као посљедице ратних дејстава (шуме оштећене и огољене);
- Нерационално кориштење шумских ресурса (бесправна, прекомјерна и неконтролисана сјеча, прекомјерна испаша, узурпација шумског земљишта);
- Недовољна валоризација шумских потенцијала.

Да би се шумска пространства којима располаже Општина Дервента валоризовала на адекватан начин, заштитила и искористила у правцу рационалног и одрживог развоја потребно је спровести сљедеће активности:

- Санирати штете настале ратним дејствима и вршити перманентно пошумљавање;
- Појачати надзор и контролу над кориштењем шумских ресурса;
- Покренути активности у правцу претварања нископродуктивног пољопривредног земљишта и голети у шумско земљиште пошумљавањем с циљем стварања високопродуктивних шумских површина.

Очекивани резултати:
- Рационално управљање приватним и државним шумским земљиштем;
- Повећани приход руралног становништва;
- Уведен концепт цертификације у шумарству;
- Смањена незапосленост.

Међу индикаторе успјешности спадају:

- Смањење нерационалног кориштења шумских површина;
- Број газдинстава који су увели концепт цертификације у шумарству;
- Приход по становнику и
- Стопа незапослености.

Мјера 1.2. Успостава канала за сигуран пласман производа

Активности које је потребно подузети у оквиру ове мјере су оне активности које су усмјерене ка оспособљавању руралне популације за искориштавање постојећих локалних потенцијала у циљу стварања додатне вриједности, поправљању економске позиције популације, смањењу сиромаштва и афирмацији локалних производа уз истовремено стварање канала за њихову дистрибуцију.

Овдје се у првом реду мисли на производњу, прераду, дораду и/или паковање производа пољопривредне производње и шумарства, израду предмета кућне радиности, рукотворина и сувенира од вуне, коже, дрвета, дорада, прерада, сушење и паковање шумског и ливадског, самониклог, љековитог и етеричног биља, производа пчеларства (меда, прополиса, матичне млијечи, воска) и слично.

Ова мјера би могла бити реализирана као дио интегрираног пројекта чија имплементација би имала синергетски ефекат на развој туризма и валоризацију традиционалних производа и насљеђа, без обзира да ли се ради о прехрамбеним производима, производима пчеларства, ручним радовима и сувенирима.

Да би се дошло до остваривања резултата у оквиру ове мјере неопходно је:
- Јачати способности наступа на тржишту;
- Развијати и промовисати ланац вриједности
- Јачати задруга/удружења произвођача
- Организовати едукацију у области прераде меса, млијека, воћа, поврћа и других пољопривредних производа;

- Основати станице за откуп, дораду и паковање производа пчеларства;
- Спровести мјере на стандардизацији квалитета локалних производа;
- Подржати имплементацију иновативних производних пројеката;
- Подржати промоцију локалних производа;
- Подржати пројекте који имају за циљ обезбјеђење пласмана за локалне производе.

Међу индикаторима који би могли послужити за мониторинг успјешности имплементације ове мјере су:

- Структура прихода руралног домаћинства;
- Приход руралног домаћинства;
- Број основаних откупних станица за локалне производе;
- Квалитет локалних производа;
- Понуда локалних производа са додатном вриједношћу.

Мјера 1.3. Подизање нивоа техничко-технолошких знања руралне популације

Релативно низак ниво техничко-технолошких знања, традиционалан начин производње уз слабу или никакву примјену савремених достигнућа, знања и опреме је генерално обиљежје пољопривредне производње у руралним областима општине Дервента. Међутим, и у осталим дјелатностима ситуација није много боља, те је стога подизање едукованости становништва предуслов развитка било које привредне гране или дјелатности у руралним обласима, те је остварење прве осе руралног развоја без ње незамисливо. У том смислу неопходно је:

- Организовати обуке пољопривредних произвођача из области релевантних за дати локалитет;
- Едуковати пољопривредне произвођаче у правцу стварања додате вриједности за своје производе;
- Едуковати становништво у области заштите традиционалних технологија и производа.

Мјера 1.4. Подршка руралном финансирању

Специфичности примарне пољопривредне производње, које су посљедица њеног биолошког карактера чине постојеће услове кредитирања неадекватним и неповољним. Недостатак дугорочних инвестицијских кредита, али и краткорочних потребних за набавку обртног капитала је ограничење с којим се сусреће пољопривреда свугдје у свијету.

Постоји потпуни косензус домаћих и међународних експерата око овога, те је то једно од најозбиљнијих и најчешће помињаних ограничења за снажнији развој пољопривреде.

Ситуација је поготово неповољна за фармере који своју пословну активност обављају у руралним подручјима, гдје се, углавном ради о малим уситњеним посједима, произвођачима без регистрованог статуса, без могућности обезбјеђења колатерала и без потребних знања за израду бизнис планова и осталих захтјева за добијање кредита.

Неопходне мјере за превазилажење ових проблема су:

- Формирање кредитно гарантног фонда, који ће бити механизам за прикупљање средстава са нивоа општине и ентитета;
- Успостављање посебне кредитне линије за кредитирање инвестиција и набавке обртног капитала које ће бити прилагођени захтјевима и могућностима пољопривреде;
- Формирање штедно-кредитне асоцијације као могућем извору финансирања пољопривредне производње.
- Стварање законских услова за примјену селективних мјера аграрне политике за подстицање пољопривредне производње у руралним подручјима општине.

Сасвим је јасно да ова мјера захтијева институционалну поршку и да је није могуће спровести без органа власти на различитим нивоима. Опредјељење Републике Српске и општине Дервента да приступи рјешавању проблема руралног развоја пружа наду у погледу могућности имплементације ове мјере.
Активности предвиђене Сратегијом развоја Општине Дервента унутар Осе 1 су:

- Производња поврћа и цвијећа у затвореном простору и на отвореном пољу
- Унапређење сточарске производње, са акцентом на производњу млијека и меса
- Оснивање центра за едукацију пољопривредних произвођача

- Унапређење воћарске производње
- Уређење водног режима пољопривредног земљишта на подручју општине Дервента
- Производња индустријског биља и сточне хране

Оса 2. Очување животне средине и рационално газдовање природним ресурсима

Валоризација и заштита амбијента и природне средине руралних подручја спада и у стратешке и у приоритетне циљеве руралног развоја. Због тога је ова изразито значајна и комплексна област нашла своје мјесто и међу осама у оперативном дијелу студије. Осим тога, резултати СВОТ анализе указују и на бројне проблеме и слабости у овој области, те је стога много тога што је потребно урадити да би се свеукупни рурални амбијент валоризирао, промовисао и заштитио.

Очекивани резултати Осе 2 се могу груписати у сљедећа три:

- Развијена свијест локалне популације о потреби заштите природног насљеђа;
- Евидентирани елементи природног и културног насљеђа;
- Боље опште стање природних ресурса и елемената природног насљеђа.

Успјешност имплементације ове осе се може пратити помоћу сљедећих индикатора:

- Документациона основа о природним ресурсима;
- Стање природних ресурса.

Многобројне су активности које је потребно имплементирати и подузети у овој области. Све те активности ће се имплементирати путем програма који су сврстани у сљедеће три мјере:

Мјера 2.1. Одрживо управљање природним ресурсима у пољопривреди и шумарству

С обзиром на то да су пољопривреда и шумарство доминантни корисници земљшта и воде као природних ресурса у руралним областима, глобално прихваћени концепт одрживог развоја намеће одрживо управљање природним ресурсима у пољопривреди и шумарству као неизоставан приступ у планирању и имплементацији било које активности, програма или пројекта.

С тим у вези ова мјера, која није сама себи циљ није у овом Стратешком плану представљена као мјера за чију реализацију је потребно спровести неку одређену активност или пројекат, већ је „conditio sine qua non“, и представља концепт који мора бити инкорпориран у сваку предвиђену активност. Програми у оквиру ове Стратегије су прављени у складу са тим начелом.

Мјера 2.2. Подизање свијести о потреби заштите природних ресурса

Резултати СВОТ анализе указују и на бројне проблеме и слабости у области стања природних ресурса (вода, ваздух, земљиште), те је стога много тога потребно урадити да би се свеукупно стање поправило. Без овзира о ком се природном ресурсу ради, евидентирана је јако ниска еколошка свијест локалног стаовништва. Стога активности на подизању еколошке свијести морају бити инкорпорирани у било који пројекат у оквиру ове осе, а сваки пословни план мора имати и анализу еколошког аспекта.

Мјера 2.3. Валоризација и очување природних ресурса

Бројни елементи природног насљеђа који су смјештени у руралним подручјима су, поред становништва, најврједније што ова подручја имају. Земљишне површине, ливаде и пашњаци, шумска пространсва, текуће и стајаће воде, планине и ваздух чине ова подручја оазама смјештеним у релативној близини градске вреве. Њихов значај није само у њиховим љепотама и могућностима које оне пружају за одмор и уживање. Она представљају и плућа Дервенте и њен крвоток јер се из тих подручја општина Дервента напаја водом која је живот.

У руралним подручјима се налазе ресурси који се користе за бројне привредне активности (земљиште, шуме, воде) и као такве су полуга развоја. Овај развој мора слиједити принцип одрживости, што у овом моменту није увијек случај. У овом сегменту, свијест човјека игра одлучујућу улогу, а управо

ниво развијености свијести представља један од кључних фактора стања природних ресурса. Поред тога, неки проблеми који се односе на слабу покривеност физичком инфраструктуром, као што је проблем неадекватне комуналне инфраструктуре, на најдиректнији начин има далекосежне негативне ефекте на стање природних ресурса.

Активности које је потребно имплементирати да би се побољшало стање природних ресурса у руралним подручјима Општине Дервента су бројне и разноврсне, а међу најзначајније и најприоритетније међу њима спадају сљедеће:

- Подржати рад невладиних организација које се баве питањима заштите животне средине;
- Ускладити законе из области заштите животне средине са стандардима у развијеним земљама;
- Испитати стање загађености тла, воде и ваздуха и обезбиједити његов континуиран мониторинг;
- Подржати мјере које иду у правцу санирања штета на природним ресурсима;
- Сачинити попис угрожених биљних и животињских врста, публиковати их и заштити са циљем одржавања биоразноликости;
- Као приоритетна питања из области инфраструктуре рјешавати она која негативно утичу на животну средину;
- Ојачати рад инспекцијских служби и построжити санкције у случају кршења прописа;
- Дефинисати и подржати активности које је дозвољено обављати у природним подручјима под неким од облика заштите.

Рјешавање еколошких проблема, санирање начињених штета и обезбјеђење њихове трајне заштите је дуготрајан процес који осим времена захтијева много знања, улагања и труда, али даје и бројне директне и индиректне користи за руралну популацију и ширу заједницу. Осим тога, побољшање стања природних ресурса одразиће се повољно и на неке друге сегменте, као што су туризам, еко-туризам и сл. Међу директним очекиваним резултатима мјере валоризација и очување природних ресурса су и:

- Изграђена свијест код становништва о значају и потреби очувања и рационалног кориштења природних ресурса;
- Покренуте локалне иницијативе у циљу заштите природних ресурса;
- Створена документациона основа за заштиту и рационално искориштавање флоре и фауне у руралним областима Општине Дервента;
- Успостављен мониторинг стања природних ресурса;
- Успостављена координација активности на заштити природних ресурса;
- Успостављен систем заштите локалитета од посебног значаја;
- Боље опште стање природних ресурса.

Бројни су индикатори помоћу којих је могуће пратити успјешност имплементације активности у оквиру ове мјере. Неки од њих су:

- Студије о стању природних ресурса;
- Стратешки, законски и подзаконски акти везани за заштиту природног насљеђа;
- Број локалитета са статусом неког од облика заштите;
- Број НВО-а који се баве областима заштите животне средине;
- Степен деградираности или загађености природних ресурса.

Активности предвиђене Сратегијом развоја Општине Дервента и ЛЕАП – а унутар Осе 2

- Успостављање мреже против пожарних осматрачница;
- Набавка савремених техницких средстава и опреме за превенцију и гашење пожара,
- Рекултивација деградираног земљишта,
- Истраживање биодиверзитета,
- Подизање свијести становништва о значају шума,
- Истраживање фауне и флоре
- Резервисање и трајно чување простора за изградњу потенцијалних акумулација на водотоцима ријека Саве, Укрине и других водотока,
- Заштита угрожених подручја од поплава,

- Успостављање катастра изворишта и водотокова,
- Урадити катастар загађивача ваздуха на подручју општине Дервента,
- Испитати могућност кориштења неискориштених хидролошких ресурса;
- Обезбиједити перманентну контролу воде на изворištима и у водоводима;
- Израдити анализу стања водозахвата мјесних водовода;
- Санација и уређење изворишта;
- Санација и уређење мјесних водовода;
- Набавка и уградња нових уређаја за санитарни третман воде,
- Успостављање базе података о квалитету воде;
- Контрола квалитета кишнице у бунарима и цистернама;
- Редовно и планско чишћење и продубљавање ријечних корита,
- Доношење програма санирања деградираних површина, те извршити пошумљавање голети погодних за пошумљавање аутохтоним врстама,
- Обезбјеђење адекватног надзора и контроле хемијских средстава, која се користе у заштити пољопривредних производа, те њихову примјену према упутствима стручних лица,
- Обезбјеђење мониторинга квалитета тла, кроз редовну контролу параметара који су индикатори загађења земљишта као и редовног мониторинга здравственог стања шума.
- Обезбјеђење рационалног кориштења расположивог земљишта и шума уз очување пољопривредног земљишта ИИИ, ИВ и В класе, само за пољопривредне сврхе, тј. за производњу хране,
- Теренско идентификовање неплодних земљишта и земљишта која нису погодна за пољопривредну производњу, као и доношење програма њиховог уређивања и рекултивисања
- Примјену савремених агротехничких мјера свугдје, гдје је то могуће, проширивањем пољопривредних површина, повећати интензитет њиховог кориштења,
- Примјеном поступка третмана комуналних и индустријских отпадних вода, од стране појединих субјеката-загађивача, смањити ниво загађења земљишта,
- Спровести програме едукације пољопривредних произвођача у циљу правилне и рационалне употребе хемијски средстава у пољопеивреди а у циљу смањења загађења земљишта

Оса 3. Диверзификација активности у руралним подручјима и побољшање општих услова живота у руралним подручјима

Оса 3. је од изузетног значаја за рурални развој Општине Дервента, као и за развој свих других руралних подручја јер представља цијели сложени сет потребних мјера и активности потребних имплементирати у циљу ублажавања двије основне негативне особине руралних подручја: осуђеност на пољопривреду као доминантну привредну дјелатност и генерално лошије услове живота. Ова оса подразумијева цијели спектар мјера које се међусобно прожиму у очекиваним резултатима, међусобном условљношћу и интегралношћу.

Резултати анализе тренутног стања и резултати СВОТ анализе су указали на генерално лошије услове живота у руралним у поређењу са урбаним областима. Резултат овакве ситуације је лошија демографска слика руралних области и неповољнији сви социо-економски показатељи. С обзиром на то да је побољшање квалитета живота у руралним областима један од стратешких циљева пројекта, то је побољшање услова живота начин да се тај циљ оствари.

С друге стране, побољшање услова живота подразумијева цијели низ мјера и активности које је неопходно имплементирати. О овим активностима је било више ријечи у стратешком дијелу. Највећи дио тих активности подразумијева изразито висока материјална улагања и није их могуће реализирати у кратком року, него захтијевају дугорочну посвећеност и ангажман шире заједнице.

Због тога су очекивани резултати ове осе вишеструки и многобројни а као најважнији могу бити наведени слиједећи:

- Побољшана демографска слика руралног подручја;
- Повећање запослености локалног становништва;
- Пораст броја малих и средњих предузећа;
- Пораст броја запослених у непољопривредним активностима
- Пораст прихода руралних домаћинстава;
- Пораст броја локалних производа пласираних на тржиште;

- Побољшан ниво знања из области покретања и вођења пословних активности;
- Пораст броја малих и средњих предузећа разних производних орјентација;
- Напуштање стихијског и прихватање осмишљеног и планираног пословања;
- Олакшана пословна активност у руралном подручју;
- Побољшан приступ тржиштима;
- Створени повољнији услови за развој привреде у цјелини (примарни, секундарни и терцијарни сектор);
- Створена основа за планирање, имплементацију, мониторинг и евалуацију интегрираних развојних пројеката.
- Развијени сви облици туризма који су у функцији руралног развоја;
- Развијен туризам као стратешка привредна грана Општине Дервента;
- Рурална подручја Општине Дервента промовисана и укључена у укупну туристичку понуду;
- Развијене способности и капацитети локалног становништва за бављењем свим формама туризма;
- Побољшани сви видови физичке инфраструктуре;
- Побољшани сви видови друштвене инфраструктуре;
- Побољшани сви видови услужне инфраструктуре;
- Створени бољи општи услови живљења у руралним подручјима;
- Покренуте локалне развојне иницијативе;
- Установљене базе података и омогућен приступ популацији из руралних подручја;
- Успостављена стална техничка помоћ за рурални развој;
- Успостављен законски оквир за рурални развој;
- Успостављене институције неопходне за рурални развој;
- Веће учешће локалног становништва у креирању развоја.
- Артикулиране потребе локалне популације;
- Смањена или елиминисана територијална изолованост руралних подручја.

Најзначајнији индикатори на основу којих је могуће пратити успјешност имплементације Осе 3 су:

- Густина насељености;
- Старосна структура популације;
- Стопа наталитета;
- Образовна структура популације;
- Показатељи стања физичке инфраструктуре;
- Показатељи стања друштвене инфраструктуре;
- Показатељи стања услужне инфраструктуре;
- Број покренутих локалних иницијатива;
- Број успјешно имплементираних пројеката.

Мјера 3.1. Подршка развоју и унапређењу услуга руралног туризма

Рурална подручја Општине Дервента посједују многе неискориштене потенцијале и ресурсе за развој туризма. И поред евидентних потенцијала за развој туризма, ову област карактерише и низ уочених слабости и недостатака који су препрека његовом развоју и које је адекватним акцијама потребно елиминисати, уколико се жели остварити снажнији замах руралног туризма.

И поред низа проблема, туризам у Општини Дервента и у његовим руралним дијеловима има огромне шансе за развој. Потенцијали се крију, у првом реду у обиљу амбијенталних елемената као што су ријеке, шуме, извори, који рурална подручја Дервенте чине природно изразито атрактивним и пружају могућности за развој бројних облика туризма.

За потребе планирања развоја туризма и стварања туристичког производа неопходно је приказати функционалну структуру туристичких ресурса. Највриједнија искуства с којима се данас сусрећемо упућују на закључак да су основни туристички ресурси туристичке атрактивности и атракције. Они су основна „сировина“ за туристичку индустрију, зато их треба познавати, заштитити и рационално користити кроз одрживи развој. Због њих туристи и долазе на неки локалитет или у неки крај, а без њих не би било развоја туризма у том подручју. То је значајан разлог да се основни туристички ресурси и сматрају најбитнијим фактором туристичке понуде.

Остали директни туристички ресурси су: туристички објекти и уређаји, туристичке агенције, туристички информативни и пропагандни материјали, туристички кадрови, туристичка едуцираност локалног становништва, туристичка организованост дестинације, систем туристичког информирања.

Осим ових, постоје и индиректни туристички ресурси које такође треба уважавати, као што су: комунална инфраструктура и објекти друштвеног стандарда, геопрометни положај, добра просторна организација, лијепо обликовани објекти, вањска уређења и зелене површине, те мирнодопско стање и политичка стабилност. Сви они заједно представљају непроцјењиву економску вриједност и морају се као примарни субјект узимати као основа било каквих развојних активности. Због тога је неопходно сачинити катастар и атлас туристичких ресурса по критерију стварних и потенцијалних ресурса.

Да би се искористили сви потенцијали за развој туризма у Општини Дервента активности би требале ићи у правцу:

- Јачања капацитета за развој туризма који би ишао према јачању физичких капацитета за развој свих облика туризма са једне стране, и јачању хуманих ресурса са друге;
- Снажне, осмишљене и организоване промоцији постојећих туристичких капацитета и понуде и
- Координације појединачних напора и активности које се подузимају с циљем развоја туризма;
- Подршке развоју спортско-рекреативног; сеоског; резиденцијалног; завичајног; транзитног; природи блиског; ловног и спортско-риболовног туризма;
- Подршке развоју маркетиншких активности за промоцију туризма у руралним подручјима Општине Дервента.

Спортско-рекреативни туризам - базира се на рекреативним активностима у слободној природи (шетње, пјешачење, вожња бицикла, јахање, пливање, бадминтон, игре лоптом и др., те на посебно опремљеним и уређеним просторима и објектима за стреличарство, тенис, одбојку, одбојку на пијеску, мали фудбал, рукомет, мини голф, трениг голф са 3 рупе и др.

Сеоски туризам - је веома важан и перспективан облик туризма којем треба тежити и подржавати његов развој из два разлога. Први се огледа у појачаном интересу европских и домаћих туриста за овај облик туризма, а други лежи у чињеници да је развој овог облика туризма могуће постићи имплементирањем интегрисаних пројеката који би, паралелно са развојем сеоског туризма ишли и у правцу, на примјер пружању подршке за пољопривредну производњу.

Резиденцијални туризам - обухвата секундарно становање градских становника који дане викенда, празника и годишњег одмора проводе у властитим објектима – викендицама у руралним просторима. Међутим, овај велики туристички потенцијал могао би се боље искористити, уколико би власници своје куће, собе и апартмане ставили на располагање за смјештај туриста.

Завичајни туризам - се заснива на личној вези појединаца и одређених мјеста. У Дервенти су задржане тијесне везе између градских становника и њиховог завичаја. Овај вид туризма може се организационо и програмски много унаприједити.

Транзитни туризам - везан је, углавном, уз пружање угоститељских и других услуга путницима који из туристичких или пословних разлога путују руралним просторима. За овај вид туризма треба развијати објекте с понудом у сеоским господарствима са могућношћу продаје аутохтоних рукотворина, сувенира и еколошке хране.

Природи блиски туризам - задњих 20 година постаје све популарнији. Туристи се све више занимају за заштићене дијелове природе, као што су национални паркови, паркови природе, заштићени споменици природе, парк-шуме, заштићене биљне и животињске врсте и сл. За овај вид туризма најчешће се користе дводневни или вишедневни аранжмани.

Ловни туризам - уколико се ради о заштићеним просторима преферирао би се фотолов и фотосафари и узгој дивљачи која би се пуштала у природу, а комерцијални ловни туризам би се организирао на подручјима која су ван заштићених ловних простора.

Спортско-риболовни туризам - се кандидује као незамјењив сегмент вриједне туристичке понуде јер богатство ријека овог подручја омогућава формирање и неколико спортско риболовних ревира са аутохтоним врстама рибе. На овим просторима развијали би се још неки облици туризма, као што су пословни, меморијални, научноистраживачки, манифестациони, омладински итд.

Очекивани резултати активности у оквиру ове мјере су вишеструки и многобројни. Међу њима се посебно истичу:

- Утврђене дестинације (локалитети) са потенцијалима у области различитих видова туризма;
- Остварен синергистички ефекат са развојем пољопривредне производње и шумарства у руралним подручјима;
- Развој комплементарних активности (занатство, кућна радиност, угоститељство, трговина);
- Развијена свијест локалне популације о могућностима туризма и захтјевима и стандардима које туризам подразумијева;
- Повећан број туриста;
- Повећан приход од туризма;
- Побољшане промотивне и маркетиншке активности у области туризма;
- Побољшана економска слика руралних области Општине Дервента.

Показатељи успјешности мјера имплементираних са циљем развоја спортско-рекреативног туризма:

- Број туристичких дестинација;
- Број туриста;
- Број инфраструктурних објеката који подржавају туризам;
- Број полазника едукационих курсева из области туризма;
- Број публикација које промовишу туризам;
- Приход од туризма и
- Број домаћинстава које су укључене у туристичку дјелатност.

И поред тога што у руралним подручјима Оптине Дервента постоје бројни стварни и потенцијални ресурси за развој руралног туризма, постоји сагласност међу стручњацима и дјелатницима у овој области око тога да ти стварни потенцијали нису у довољној мјери и на адекватан начин искориштени, као и око тога да би будући правци дјеловања морали бити координирани.

Такође, сматра се да још увијек у Дервенти не постоји јасна маркетиншка стратегија, нити потпуно јасна визија развоја туризма уопште, па тиме и руралног туризма. Када је ријеч о промоцији, садашње активности нису на задовољавајућем нивоу јер се ради о појединачним, дјелимичним и некоординираним активностима, тако да највећи дио стварних и потенцијалних туристичких дестинација или уопште није промовисан, или је промовисан на неадекватан начин.

Рурална подручја Општине Дервента, или њихов највећи дио нису обухваћени или су само дјелимично обухваћени промотивним материјалом. Поред пружања подршке побројаним облицима туризма, развоја физичких и хуманих капацитета, евидентирања свих постојећих и потенцијалних туристичких дестинација, подузети и сљедеће активности:

- Дефинисати јасну визију развоја туризма у Општини Дервента;
- Дефинисати мјесто руралног туризма у стратегији развоја туризма у Општини Дервента;
- Осмислити и дефинисати јасну и оперативну развојну стратегију руралног туризма;
- Постићи консензус око праваца развоја руралног туризма;
- Пружити потпору промоцији нових елемената туристичке понуде у руралним областима;
- Укључити туристичке дестинације руралних подручја у обједињену, јединствену туристичку понуду Општине, РС и шире;
- Јачати координацију између Туристичке заједнице РС и локалних заједница.

Очекивани резултати у оквиру ове мјере су:

- Јасно дефинисана маркетиншка стратегија у области развоја руралног туризма;
- Формирана јасна визија о мјесту туризма и правцима развоја у Општини Дервента;
- Осигурана маркетиншка подршка за развој руралног туризма.

Мјера 3.2. Валоризација, заштита и очување културно-историјског насљеђа

Да би се ријешили или превазишли проблеми везани за стање елемената културно-историјског насљеђа потребно је систематично спроводити слиједеће активности:

- Подржати пројекте који имају за циљ реафирмацију или заштиту неког од облика културно-историјског насљеђа;
- Оживјети, развијати и подржавати рад културно-умјетничких друштава;
- Направити цјелокупан попис културно-историјске баштине и предочити га широј јавности;
- Подржати пројекте санације и изградње објеката у типу традиционалног градитељског насљеђа;
- Организовати традиционалне смотре стваралаштва руралних области на којима би учествовали представници из свих МЗ;
- Урадити промотивне материјале културно-историјског насљеђа;
- Подржати отварање завичајних музеја;
- Искористити елементе културно-историјског насљеђа у развоју руралног туризма.

Спровођење поменутих активности у значајној би мјери довело до побољшања стања у области валоризације, заштите и промоције културно-историјског насљеђа и имало би, између осталог, сљедеће резултате:

- Створена свијест о постојању историјског и културног насљеђа и потребе за његовим очувањем;
- Евидентирани елементи историјског и културног насљеђа чији је опстанак угрожен;
- Успостављени завичајни музеји;
- Успостављена координација активности на очувању историјског и културног насљеђа;
- Организована традиционална смотра стваралаштва;
- Промовисани заједнички и специфични елементи историјског и културног насљеђа;
- Заштићени или ревитализирани елементи историјског и културног насљеђа;
- Елементи културног и историјског насљеђа искориштени у сврху развоја туристичке понуде.

Међу показатељима помоћу којих би се могао вршити мониторинг успјешности имплементације ове мјере су:

- Попис историјског и културног насљеђа;
- Број новоформираних завичајних музеја и број експоната у њима;
- Број заштићених или ревитализираних објеката градитељске баштине;
- Број локалитета са статусом неког од облика заштите;
- Број одржаних манифестација с циљем очувања културно-историјске баштине;
- Број чланова културно-умјетничких друштава;
- Публикације и пропагандни материјали туристичке понуде.

Мјера 3.3. Валоризација и заштита типичних производа

Да би се типични производи валоризирали на адекватан начин, традиционалне производње сачувале као дио интелектуалне баштине, све у правцу проналажења начина да се ставе у функцију просперитета региона у којем су поникли неопходно би било предузети сљедеће активности:

- Пружити подршку потицању производње производа локалног карактера;
- Основати станице за откуп, дораду и пласман производа;
- Спровести мјере на стандардизацији квалитета локалних производа;
- Подржати имплементацију иновативних производних пројеката;
- Подржати промоцију локалних производа;
- Подржати пројекте који имају за циљ обезбјеђење пласмана за локалне производе.

Имплементација ових активности могла би имати вишеструке директне и индиректне користи за руралну популацију и многе резултате медју којима се истичу сљедећи:

- Пораст прихода руралних домаћинстава;
- Стандарднији квалитет локалних производа;
- Пораст броја локалних производа пласираних на тржиште;
- Сигурнији пласман локалних производа.

Мјера 3.4. Побољшање физичке, друштвене и услужне инфраструктуре у руралним областима

На основу анализе тренутне ситуације у руралним подручјима Општине Дервента, резултата добијених СВОТ анализом и на основу групних интевјуа вођених са заинтересованим странама у руралним областима може се извести генерални закључак да је покривеност руралних подручја свим облицима инфраструктуре (физичка, друштвена и услужна инфраструктура) на незадовољавајућем нивоу на готово цијелој територији Општине Дервенте.

Приоритети ће бити одређивани у складу са расположивим средствима и ставовима Општине Дервента између слиједећих активности:

- Санирати постојеће и изградити нове локалне саобраћајнице;
- Обезбиједити елементарну инфраструктуру у свим селима (снабдијевање питком водом и електричном енергијом, а по могућности и плином);
- Укључити цјелокупно рурално подручје у мрежу свих облика комуналне инфраструктуре;
- Уклонити дивље депоније;
- Појачати покривеност ТВ и ГСМ сигналом.
- Укључити сва рурално подручје и све његове дијелове у мрежу јавног превоза, на начин који ће бити оправдан (економски исплатив за превозника) и цјеновно прихватљив за становништво
- Појачати мрежу здравствене заштите у руралним подручјима;
- Отворити библиотеке и континуирано побољшавати библиотечки фонд;
- Проширити мрежу предшколских установа на рурална подручја,
- Покренути друге активности које имају за циљ побољшавање општих услова живота у руралним подручјима као што су: организовање курсева страних језика, курсева из области кориштења компјутера; омасовљење приступа интернету; организовање пројекција филмова, позоришних представа и сл.
- Укљученост руралних подручја у мрежу услужне инфраструктуре Општине Дервента.
-

Мјера 3.5. Оснивање микро, малих и средњих предузећа у руралним областима

Већ је у Стратешком дијелу овог Плана наглашено да диверзификација руралне економије није могућа без стварања повољног окружења за развој предузећа малог и средњег обима, те да је у том смислу са административно потребно покренути и спровести сљедеће активности:

- Обезбиједити олакшице за МСП у руралним областима приликом започињања бизниса;
- Формирати фондове за кредитирање малих и средњих предузећа;
- Иницирати и подржати хоризонтално увезивање малих и средњих предузећа (цлустер);
- Подржати оснивање мини бизнис инкубатора у руралним подручјима;
- Организовати едукацију у области покретања и вођења пословних активности за све субјекте (пољопривредне произвођаче, задруге, мала и средња предузећа);
- Ојачати савјетодавне услуге субјектима у руралним подручјима везано за покретање и вођење пословних активности.

Међутим, међу слабостима које су идентифициране у току СВОТ анализе руралних подручја и у току директних разговора са локалном популацијом у руралним подручјима Општине Дервента истичу се и оне које су најдиректније везане за капацитете и способност руралне популације за покретање и вођење пословних активности што је један од предуслова развоја.

Међу тим слабостима су и сљедеће: незадовољавајућа квалификациона и образовна структура популације, недовољна едуцираност у покретању нових бизниса, недовољна едуцираност за самостално планирање и сл. Сасвим је јасно да без оспособљавања и едуковања популације у правцу усвајања знања неопходних за планирање пословних активности неће бити ни развоја.

С тога је потребно:

- Организовати едукацију у области покретања и вођења пословних активности за све субјекте (пољопривредне произвођаче, задруге, мала и средња предузећа);
- Ојачати савјетодавне услуге субјектима у руралним подручјима везано за покретање и вођење пословних активности.

Ове активности би се значајно одразиле на јачање људских ресурса у руралним областима Општине Дервенте, јер се међу њиховим очекиваним резултатима налазе и:

- Побољшан ниво знања из области покретања и вођења пословних активности;
- Пораст броја малих и средњих предузећа разних производних орјентација;
- Бољи финансијски резултати пословања предузетника и фарми;
- Лакша припрема документације потребне за добивање кредита за покретање пословне активности;
- Напуштање стихијског и прихватање осмишљеног и планираног пословања;
- Пораст прихода домаћинстава.

Мјера 3.6. Побољшање доступности јавних услуга руралној популацији

Већ је у стратешком дијелу речено да развој руралних области, уз поштовање концепта одрживости, апсолутно није могуће без снажне институионалне подршке која би се огледала у осмишљавању, финансирању и имплементацији слиједећих активности:

- **Израдити студију разграничења руралних области Општине Дервента**. Сврха студије разграничења је стварање документационе основе за примјену селективних мјера, на првом мјесту аграрне политике, али и свих осталих плановима предвиђених мјера. У случају пољопривредне производње, због неповољних природних услова и удаљености, фармери из ових области имају веће утрошке инпута и веће трошкове у процесима производње, што их ставља у неравноправан положај. Посљедице оваквог стања, заједно са другим проблемима, далекосежно воде до напуштања пољопривредне производње и одласка популације. Да би се ова два горућа проблема ријешила, потребно је популацији, примјеном селективних мјера политике, помоћи да се смањи негативан утицај природних фактора и побољша њихова економска позиција. Будући да је пољопривреда, због свог учешћа у приходима руралних заједница и због своје мултифункционалности једна од најважнијих економских активности у руралним подручјима, селективне мјере аграрне политике овдје играју кључну улогу, а за њихову примјену потребно је извршити разграничење области на бази озбиљне и стручне анализе и студије.

- **Успоставити фонд за рурални развој.** Сасвим је јасно да развојну политику у свакој области морају пратити и фондови са расположивим средствима за имлементацију планираних мјера. С обзиром на бројне проблеме руралних области с једне стране, и ограниченост фондова за рурални развој с друге, неопходно је успоставити Фонд за рурални развој општине Дервента из којег би се финансирале мјере и активности у области руралног развоја. Фондови у оквиру ЕУ за рурални развој пружају финансијску подршку пројектима који имају обезбијеђено учешће у финансирању. С обзиром да је Босна и Херцеговина у позицији да конкурише на ове фондове, то је разлог више да се овакав фонд установи.

- **Формирање кредитне линије прилагођене специфичностима пољопривреде.** Будући да је недостатак повољних кредитних линија једна од најчешће спомињаних запрека за снажнији развој пољопривреде, а да је пољопривреда привредна активност која се сматра окосницом руралног развоја, неопходно је успоставити кредитну линију за потребе пољопривреде која би уважила све њене специфичности. Овдје се првенствено мисли на ниже каматне стопе, дужи рок отплате и дужи грејс период. Осим тога, процедуру добијања кредита је потребно упростити јер су садашње процедуре предуге и пресложене за руралну популацију.

- **Формирање кредитне линије за МСП у руралним подручјима.** Анализа стања је показала да је број привредних субјеката, а међу њима и малих и средњих предузећа неупоредиво мањи у руралним него у урбаним областима. С друге стране, један од циљева руралног развоја јесте отворити могућности руралној популацији за запослење ван пољопривреде, што је могуће остварити повећавањем броја и диверзификацијом активности управо малих и средњих предузећа. Да би се предузетници стимулисали да своју пословну активност започињу и воде у руралним областима потребно је формирати посебну кредитну линију са повољним условима кредитирања која би подстицала развој подузетништва и малих и средњих предузећа, што би се јако позитивно одразило на социо-економску слику руралних области.

- **Појачати капацитете стручних и савјетодавних служби.** Садашње стање у области рада пољопривредних стручних и савјетодавних служби није на задовољавајућем нивоу. Ово се односи

и на број запослених у овим службама и на њихов спектар активности. Како сада ствари стоје, стручне службе су физички далеко од руралне популације и у бити не испуњавају свој основни задатак.

Имајући на уму да је једна од стратешких одредница у руралном развоју јачање тржишне пољопривредне производње, а једно од основних ограничења на том путу недовољно знање фармера у примјени нових технологија, неопходно је да се појачају капацитети стручних и савјетодавних пољопривредних и ветеринарских служби. Поред знања из производне активности којом се бави, фармеру су потребни и економски савјети и знања везани за управљање фармама и поготово знања потребна за припрему документације потребне за подношење захтјева за кредит.

- **Подржати регионалну и интернационалну сарадњу** Успостава сарадње на локалном, националном, регионалном и интернационалном нивоу је неопходна и, као таква, успостављена као један од приоритетних циљева руралног развоја. Ова сарадња је потребна не само због чињенице да руралне области на свим нивоима дијеле исте или сличне проблеме, што отвара могућност за заједничко дјеловање, него и зато што Босна и Херцеговина тек креће у правцу усвајања концепта руралног развоја, те јој је стога потребно искуство и знање других, који су на овом путу даље одмакли.

Без обзира на ком нивоу се сарадња буде успостављала, то неће бити активност која је сама себи циљ, него ће се радити о имплементацији пројеката са више учесника на регионалном, националном или интернационалном нивоу. Примјена добрих искустава партнера из земаља ЕУ може умногоме олакшати имплементацију мјера и активности у склопу политике руралног развоја Општине Дервента. Успостављање базе података за рурална подручја, о којој је већ било ријечи, може допринијети бржем и лакшем проналажењу евентуалних партнера за заједнички рад на пројектима.

Мјера 3.7. Подршка развоју цивилних иницијатива с циљем артикулације потреба локалног становништва

Развој цивилног друштва у РС/ Босни и Херцеговини не прати брзину којом се цивилно друштво развија у развијеним европским земљама. Централизирани начин одлучивања у режиму који је деценијама владао у нашој земљи није био повољно тло за развој цивилних иницијатива нити активности. Из тог разлога код локалне популације понегдје још увијек преовладава мишљење да оно што они имају да кажу нико не жели да чује, нити је коме важно, као и став да они сами не могу урадити ништа.

Поред тога, они такође нису ни свјесни да њихове потребе нико не може артикулисати боље од њих самих и да је ангажман у невладином сектору веома моћно оружје у различитим областима. Растућа потреба за локалним иницијативама посљедица је, поред поменутог, и растуће орјентације земаља ЕУ ка такозваном «боттом-уп» приступу, односно приступу у планирању развојних политика при којем се локални актери укључују на самом почетку процеса планирања, односно саме идеје и иницијативе потичу од базе, односно од локалне популације и њених представника.

С тим циљем, формирају се локалне акционе групе које су састављене од представника свих или већине интересних група у оквиру руралне популације. Локалне акционе групе су те које анализирају стање, сугеришу проблеме, начине њиховог рјешавања, анимирају руралну популацију да узме учешће и артикулирају њихове потребе. Улога локалних акционих група (ЛАГ-ова) је кључна и због тога што у ЕУ постоје значајни фондови за рурални развој чија се средства алоцирају искључиво путем ЛАГ-ова.

ЛАГ-ови раде на принципу на којем раде и невладине организације, али у тијесној вези са локалним властима, а поготово са агенцијама за рурални развој које су веза између државе и ЛАГ-а. Земље које на овом принципу темеље своју политику руралног развоја (нпр. регион Тоскана у Италији) биљеже значајне успјехе на пољу руралног развоја и успјехе у добивању финансијске помоћи од стране ЕУ фондова.

Активности предвиђене Сратегијом развоја Општине Дервента унутар Осе 3

- Стимилисање отварања нових прерађивачких капацитета;
- Основати центар за професионалну орјентацију;
- Извршити анализу потреба на тржишту рада;
- Израдити социјалну карту Општине Дервента;

- Перманентан рад на побољшању услова за привлачење страних инвеститора и капитала;
- Подршка индустријским зонама, кластерима, пословним инкубаторима;
- Изградити планове и студије свих нивоа и врста који ће дефинисати концепцију развоја простора као цјелине, у складу са његовим положајем и реалним условима за развој;
- Утврдити концепт размјештаја производних и других активности;
- Увести систем бржег рјешавања власничких односа;
- Дефинисање индустријских и пословних зона и уређење локација за потенцијалне инвеститоре;
- Израда документације и изградња прерађивацких капацитета;
- Кориштење водних ресурса у комерцијалне сврхе;
- Увести јединствени географски информациони систем (ГИС) и службу документације;
- Унаприједити систем контроле грађења;
- Акредитовање лабораторија за потребе пољопривреде;
- Увезивање сектора дрвне и текстилне индустрије у циљу реализације заједничких пројеката (текстилни програм за индустрију намјештаја итд);
- Промоција предузетништва;
- Промоција заједничких пројеката и сарадње;
- Суфинансирање промоцијског материјала, пословних сусрета и пословног повезивања;
- Стварање предузетничког инкубатора;
- Предузетничка обука за младе;
- Подршка за развој допунских дјелатности на селу;
- Подршка за повезивање и предузетничке иницијативе за жене;
- Подршка запошљавању инвалидних и хендикепираних особа;
- Подршка омладинском предузетништву;
- Санација девастираних туристичких капацитета и инфраструктуре;
- Развој ловног туризма;
- Израда стратегије развоја туризма општине Дервента;
- Направити инвентар туристичких атракција, те га систематизовати према критеријима који полазе од дефиниције туризма прихваћене од „WTO“;
- Дефинисати потенцијалне атракције које би у складу са свјетским туристичким трендовима било могуће у најкраћем року и уз најмања улагања валоризовати;
- Дефинисати туристичке производе општине Дервента;
- Дефинисати туристичке производе за привлачење туриста током цијеле године;
- Направити инвентар тренутних људских ресурса у туризму општине Дервента;
- Израдити маркетинг план туризма општине Дервента;
- Изградња риболовне куће;
- Промовисање туристичке понуде планине Мотајица;
- Постављање туристичке сигнализације;
- Опремање радионице за израду сувенира;
- Уређење излетишта;
- Изградња етно села;
- Регулисање приградског саобраћаја;
- Растеретити постојећу путну мрежу И саобраћајне чворове;
- Поправак и осавремењавање мреже водоснабдијевања;
- Укључити неукључена домаћинства у систем прикупљања отпадних вода;
- Уградња пречистача за систем комуналних отпадних вода;
- Стварати физичке, законске и институционалне услове за пречишћавање индустријских отпадних вода;
- Уклонити постојеће и спријечити настанак нових дивљих депонија чврстог отпада;
- Извршити санитацију постојећих депонија отпада;
- Подржати активности на прикупљању, селектовању, транспорту, коначном збрињавању и рециклирању различитих врста отпада;
- Осавременити и мрежу снабдијевања и сталилизирати напајање електричном енергијом;
- Обезбиједити укључивање свих руралних области у покривеност фиксном и мобилном телефонијом;
- Обезбиједити стабилан ТВ и радио сигнал;
- Изградња нових трафостница у руралним подручјима према постојећој документацији;
- Побољшати јавну расвјету у руралним областима;
- Унапређење надзора и контроле изграђене канализационе мреже;

- Унапрјеђење система водоснадбијевања и кориштења вода;
- Израда пројектне документације за нове водозахвате и водоводне системе;
- Пројектовање нових мјесних водовода за МЗ;
- Изградња нових водовода у МЗ;
- Успостављање ефикасног управљања и надзора над свим системима водоснадбијевања;
- Реконструкција и чишћење отворених канала који се користе као колектори;
- Раздвајање падавинске и фекалне канализације;
- Побољшавање хоризонталне и вертикалне сигнализације на саобраћајницама;
- Израдити стратегију развоја путне инфраструктуре;
- Успостављање базе података и ГИС-а за изграђени канализациони систем;
- Успостављање сталног надзора и уклањање дивљих прикључака;
- Поправка и прилагођавање постојећих шумских камионских путева;
- Изградња нових вишенамјенских путева;
- Повећање искориштености расположивих природних ресурса ;
- Преузимање обавеза из међународних пројеката везаних за локалну самоуправу,
- Партнерство приватног и јавног сектора у развоју привреде,
- Модернизација локалне управе у складу са европским стандардима и аплицирање према фондовима ЕУ, Организовање и вођење кампања са циљем веце укључености грађана у процесе одлучивања у локалној заједници,
- Јацања капацитета удружења грађана
- Едукација привредног сектора о потребама и погодностима запошљавања, маргинализованих група (инвалиди, мањине...),
- Развој волонтеризма,
- Израда локалних акционих планова развоја МЗ са циљем учешћа грађана у планирању,
- Израда Регулационих планова пословних зона у Дервенти.

11. МАТРИЦА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020

ВИЗИЈА РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА ДО 2020.

"Конкурентан и тржишно оријентисан пољопривредни сектор општине Дервента, који свој развој темељи на предузетничком приступу запошљавању и едукацији у интензивираној пољопривредној производњи, заснован на природним ресурсима и усаглашен са новим технологијама и трендовима, те уско повезан са стандардизованим прерађивачким капацитетима, уз поштивање еколошких стандарда и афирмацију руралних подручја, који је подржан адекватном аграрном политиком и финансијским средствима, са усаглашеним институционалним и правним оквиром према доброј пракси Европске уније".

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	ПРОЈЕКТИ
Стратешки циљ 1. Рурална подручја Општине Дервента привредно и друштвено ревитализирана	**Приоритетни циљ 1.1.** Подигнут ниво конкурентности пољопривреде и шумарства **Приоритетни циљ 1.2.** Повећан број и ефикасност дјеловања удружења руралне популације	1. Подстицај запошљавању у сектору МСП-а; 2. Друштвено и економско просвјећивање жена на руралном подручју; 3. Обука младих пољопривредних произвођача; 4. Програм обуке за писање пројеката усмјерених према европским фондовима; 5. Програм обуке за писање Бизнис планова; 6. Осавремењавање и развијање перадарског сектора на простору општине Дервента; 7. Подршка и развој производње меда и пчеларских производа; 8. Развој кластера органске производње; 9. Производња биљака у заштићеном простору; 10. Унапређење и подршка производњи млијека и млијечних производа; 11. Успостављање Агро пословног центра; 12. Развој воћарства на територији општине Дервента; 13. Развој мини фарми од студије до изводљивости; 14. Кредитно –гарантни фонд-фондација за развој пољопривреде на подручју општине Дервента; 15. Успостава откупних станица за љековито биље;

Стратешки циљ 2. Природни амбијент валоризиран и постигнуто одрживо управљање природним ресурсима	**Приоритетни циљ 2.1.** Постигнуто одрживо управљање природним ресурсима **Приоритетни циљ 2.2.** Очуване и заштићене амбијенталне цјелине у цјелокупном руралном простору	1. Уређење излетишта „Патковача“ и „Прљача“; 2. Промоција сеоског туризма и пилот кластери; 3. Развој ловног туризма; 4. Пројекат заштите Воденог цвијета као природног ендемског феномена на Укрини; 5. Успостављање ЕКО села на простору општине Дервента; 6. Креирање регистра и каталога споменика; 7. Археолошки комплекс „Амбарине„; 8. Допуна вашерских активности; 9. Ревитализација дервентске баре „Старача“; 10. Коришћење, управљање и заштита шумског земљишта на простору општине Дервента;
Стратешки циљ 3. Побољшани општи услови и квалитет живота у руралним областима Општине Дервента	**Приоритетни циљ 3.1.** Диверзификоване активности у руралним подручјима **Приоритетни циљ 3.2.** Побољшана постојећа и изграђена нова рурална инфраструктура **Приоритетни циљ 3.3.** Побољшана доступност јавних услуга руралној популацији	1. Рекреационо пјешачко бициклистичка стаза (релација Дервента-Бабино брдо – Доња Бишња); 2. Израда социјалне карте за рурална подручја општине Дервента; 3. Израда пољопривредне карте општине Дервента; 4. Здравствено просвјећивање жена на руралном подручју општине Дервента; 5. Израда студије енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије на подручју општине Дервента; 6. Санација и дезинфекција водозахватног објекта у сеоским основним школама; 7. Изградња главних пројеката реконструкције и санације објеката за одбрану од поплаве и одвођење унутрашњих и спољних вода на подручју града Дервента са приградским насељима; 8. Наставак регулације корита ријеке Укрине; 9. Изградња водовода на руралним подручијима општине Дервента; 10. Асфалтирање категорисаних сеоских путева и путева који вежу МЗ и друге општине; 11. Пројекат санације клизишта на простору општине Дервента; 12. Пројекат електрификације и реконструкције ниско-напонске мреже на руралном подручју општине Дервента; 13. Пројекат реконструкције мостова на руралном подручју општине Дервента;

Слика 11.1.: ***Матрица Стратегије Руралног развоја општине Дервента 2014-2020***

12. ГЕНЕРАЛНИ ПЛАН ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ ПРОЈЕКАТА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА 2014-2020

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ПРОЈЕКТИ	ТРАЈАЊЕ И ВРИЈЕМЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ							МОГУЋИ ФИНАНСИЈЕР	МОГУЋИ ИМПЛЕМЕ-НТАТОРИ
		2014-I ГОДИНА	2015-II ГОДИНА	2016 - III ГОДИНА	2017-IV ГОДИНА	2018-V ГОДИНА	2019-VI ГОДИНА	2020-VII ГОДИНА		
Стратешки циљ 1. Рурална подручја Општине Дервента привредно и друштвено ревитализирана	1. Подстицај запошљавању у сектору МСП-а;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Влада РС; Привредна Комора РС; ЕУ фоднови;	Одјељење за ПДД (Привреду и друштвене дјелатности општине Дервента);
	2. Друштвено и економско просвјећивање жена на руралном подручју;	x	x	x	x	x	x	x	НВО; Општина Дервента; Џендер центар РС; Министарство цивилних послова БиХ;	НВО сектор;
	3. Обука младих пољопривредних произвођача;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента;Министарство пољо-привреде, шумарства и водопривреде; УНДП; ФАО;	Одјељење за ПДД; НВО Сектор; Средња пољопривредна школа;
	4. Програм обуке за писање пројеката усмјерених према европским фондовима;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Дирекција за европске интеграције; ЕУ донатори;	НВО Сектор; Стручни консултанти;
	5. Програм обуке за писање Бизнис планова;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Републичка агенција за развој МСП-а; ЕУ донатори;	НВО Сектор; Стручни консултанти;
	6. Осавремењавање и развијање перадарског сектора на простору општине Дервента;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;

	7. Подршка и развој производње меда и пчеларских производа;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови; Приватни сектор;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;
	8. Развој кластера органске производње;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови;	Овлаштене куће за сертификовање;
	9. Производња биљака у заштићеном простору;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови; Приватни сектор;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;
	10. Унапређење и подршка производњи млијека и млијечних производа;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови; Средства приватног сектора за производњу млијека;	Одјељење за ПДД; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;
	11. Успостављање Агро пословног центра;					x	x	x	Општина Дервента; ЕУ Фондови; Влада РС; Средства приватног сектора;	Одјељење за ПДД; Приватни сектор; Пољопривредна Удружења; Земљорадничке задруге;
	12. Развој воћарства на територији општине Дервента;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови; Средства приватног сектора;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;

	13. Развој мини фарми од студије до изводљивости;			x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; УСАИД; Др.међународни фондови; Средства приватног сектора за производњу млијека;	Одјељење за привреду и друштвене дјелатности; НВО Сектор; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Привредни субјекти;
	14. Кредитно –гарантни фонд-фондација за развој пољопривреде на подручју општине Дервента;				x	x	x	x	Општина Дервента; Банкарски сектор; ЕУ Фондови;	Одјељење за ПДД;
	15. Успостава откупних станица за љековито биље;			x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; ЕУ фондови; Средства приватног сектора;	Одјељење за ПДД; НВО Сектор; Привредни субјекти; Пољопривредни институт; Пољопривредни факултет; Овлаштене куће за сертификовање;
Стратешки циљ 2. Природни амбијент валоризиран и постигнуто одрживо управљање природним ресурсима	1. Уређење излетишта „Патковача“ и „Прљача“;	x	x	x					Општина Дервента; Туристичка организација општине Дервента; Привредни сектор	НВО Сектор; Заинтересовани приватни субјекти; Туристичка организација Општине Дервента; Одјељење за стамбено-комуналне послове;
	2. Промоција сеоског туризма и пилот кластери;	x	x	x					Општина Дервента; ТОРС; Привредни сектор; Министарство трговине и туризма;	НВО Сектор; Туристичка организација Општине Дервента;
	3. Развој ловног туризма;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство трговине и туризма; Ловачки савез РС; Приватни сектор	Туристичка организа-ција општине Дервента; Ловачко удружење „Мотајица“; НВО сектор;

	4. Пројекат заштите Воденог цвијета као природног ендемског феномена на Укрини;	x	x	x					Општина Дервента; Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију; Фонд за заштиту животне средине; УНЕСКО; ТОРС;	Туристичка организација општине Дервента; Одјељење за ПДД; Одјељење за инспе-кцију; Удружење рибара; НВО сектор;
	5. Успостављање ЕКО села на простору општине Дервента;					x	x	x	Општина Дервента; Приватни сектор (партнери); Међународни донатори;	НВО Сектор; Туристичка организација општине Дервента; Заинтересовани правни субјекти;
	6. Креирање регистра и каталога споменика;		x	x					Општина Дервента; Народна библиотека; Завод за заштиту споменика; Министарсво просвјете и културе РС;	Народна библиотека; Центар за културу; Одјељење за ПДД; Стручни консултанти;
	7. Археолошки комплекс „Амбарине“;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Народна библиотека; Завод за заштиту споменика; Министарсво просвјете и културе РС; УНИЦЕФ; УНЕСКО;	Туристичка организација општине Дервента; Одјељење за просторно уређење; Завод за заштиту споменика;
	8. Допуна вашерских активности;	x	x						Општина Дервента; Туристичка организација општине Дервента; ЈП Комуналац; Министарство трговине и туризма РС; Туристичка организација РС (ТОРС);	Туристичка организација општине Дервента; Одјељење за ПДД; СКЦ Дервента; ЈП Комуналац;
	9. Ревитализација дервентске баре „Старача“;		x	x					Општина Дервента; Влада РС; Фонд за заштиту животне средине; Међународни фондови;	Одјељење за просторно уређење; Одјељење за комуналне послове; Туристичка организација општине Дервента;

	10. Кориштење, управљање и заштита шумског земљишта на простору општине Дервента;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде; ЕУ фондови; Средства приватног сектора;	Одјељење за ПДД; Шумско газдинство „Вучијак“ Дервента; НВО сектор; Приватни сектор;
Стратешки циљ 3. Побољшани општи услови и квалитет живота у руралним областима Општине Дервента	1. Рекреационо пјешачко бициклистичка стаза (релација Дервента-Бабино брдо – Доња Бишња);			x	x				Општина Дервента; Министарство трговине и туризма; ЕУ фондови (ИПА програм прекограничне сарадње);	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Туристичка организација општине Дервента; НВО сектор;
	2. Израда социјалне карте за рурална подручја општине Дервента;		x						Општина Дервенета; Министарство здравља и социјалне заштите; ЕУ донатори; УНДП;	Центар за социјални рад; Мјесне заједнице; НВО сектор;
	3. Израда пољопривредне карте општине Дервента;		x	x					Општина Дервента; ЕУ Фондови и донаторска средства; Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства РС; УСАИД;	Одјељење за ПДД; Одјељење за просторно уређење; Стручни консултанти;
	4. Здравствено просвјећивање жена на руралном подручју општине Дервента;		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Џендер центар РС; УНДП;	Дом здравља; Центар за социјални рад; НВО сектор;
	5. Израда студије енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије на подручју општине Дервента;	x	x						Општина Дервента; УНДП; ЕУ фондови;	Стручни консултанти
	6. Санација и дезинфекција водозахватног објекта у сеоским основним школама;	x	x	x					Општина Дервента; Министарство просвјете и културе РС;	Одјељење за ПДД; Стручни консултанти; Директори школа; Извођачи радова;
	7. Изградња главних пројеката реконструкције и санације објеката за одбрану од поплаве и одвођење унутрашњих и спољних вода на подручју града Дервента са приградским насељима;	x	x	x					Општина Дервента; Влада РС; Агенција за воде РС; УНДП; Европска банка за обнову и развој;	Одјљење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Извођачи радова;

	8. Наставак регулације корита ријеке Укрине;		x	x					Општина Дервента; Влада РС; Агенција за воде РС; УНДП; Европска банка за обнову и развој;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Извођачи радова;
	9. Изградња водовода на руралним подручијима општине Дервента;	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; ЈП Комуналац; Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде (средства за рурални развој); Средства грађана;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; ЈП Комуналац; Мјесне заједнице; Извођачи радова;
	10. Асфалтирање категорисаних сеоских путева и путева који вежу МЗ и друге општине	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Влада РС-Средства за рурални развој; Дирекција за путеве; Министарство саобраћаја и веза РС; Средства грађана;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Мјесне заједнице;
	11. Пројекат санације клизишта на простору општине Дервента		x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Влада РС; ЕУ Донатори;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Извођачи радова;
	12. Пројекат електрификације и реконструкције ниско-напонске мреже на руралном подручју општине Дервента	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Министарство индустрије, енергетике и рударства; Електро дистрибуција;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Извођачи радова; Електро дистрибуција
	13. Пројекат реконструкције мостова на руралном подручју општине Дервента	x	x	x	x	x	x	x	Општина Дервента; Влада РС; Дирекција за путеве РС; Министарство саобраћаја и веза РС;	Одјељење за стамбено комуналне послове; Одјељење за просторно уређење; Извођачи радова;

Слика 12.1.: ***Матрични приказ плана имплементације пројеката Стратегије Руралног развоја општине Дервента 2014-2020***

13. МОНИТОРИНГ, ЕВАЛУАЦИЈА И АЖУРИРАЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

13.1. Припрема за имплементацију

У сврху осигурања дјелотворне и ефикасне имплементације и ажурирања стратегије, неопходно је да се у склопу општинске административне служе активира општинско одјељење за развој. Ова канцеларија се не би бавила имплементацијом појединачних пројеката (сваки пројекат треба да има своје имплементаторе, одређене по природи посла, изабране кроз одговарајућу процедуру), него би поред осталог била задужена и за:

- Промоцију Стратегије и приоритетних пројеката (унутар општине, унутар локалне заједнице, према најважнијим потенцијалним партнерима и суфинансијерима)
- Разраду пројектних приједлога;
- Учешће у осигуравању средстава за имплементацију Стратегије и појединачних пројеката;
- Праћење имплементације Стратегије (Припрема нацрта периодичних извјештаја о реализацији Стратегије, најмање једном годишње);
- Припрему нацрта годишњих акционих планова (2014; 2015; 2016...2020);
- Осигуравање везе акционих планова и општинског буџета;
- Ажурирање Стратегије.

Партнерство јавног, пословног и цивилног сектора у имплементацији Стратегије руралног развоја али и појединачних пројеката који захтијевају већа средства, је основна предпоставка ефикасне имплементације Стратегије, а тиме и свеукупног развоја општине Дервента.

Правовремено осигурање средства из општинског буџета за 2015. годину, а који су неопходни за реализацију Акционог плана Стратегије за 2015. Годину (једним дијелом се ово може урадити и за 2014.год. приликом ребаланса буџета, а који подразумијева мање обимне и захтјевне пројекте, с обзиром да је буџет већ усвојен), представља први велики испит за општину Дервента. Неоходно је осигурати да годишњи акциони планови за наредне године буду у потпуности усаглашени са потребама и могућностима општине Дервента, тј. буџетима за 2015., 2016., 2017. и сваку наредну годину.

13.2. Мониторинг и евалуација

Објективно провјерљиви индикатори, који су дефинисани на нивоу оперативних циљева омогућавају јасан увид у степен остварења циљева у одређеном временском периоду. Индикатори дефинисани за сваки од пројеката омогућавају да се прати имплементација пројеката, те утицај реализованих пројеката на остваривање оперативних и развојних циљева. Пошто су предложени индикатори на нивоу стратегије и квалитативни и квантитативни, у току мониторинга и евалуације потребно је прикупљати секундарне али и примарне податке, како би се доказало у којој мјери су остварени развојни и оперативни циљеви. Активности мониторинга и евалуације стратегије и пројеката јасно ће се дефинисати у склопу радних задатака тијела за управљање развојем, јер ће мониторинг и евалуација бити важан дио његовог посла.

13.3. Ажурирање Стратегије Руралног развоја општине Дервента

Стратегија је флексибилан документ који траба редовно ажурирати ради прилагођавања промјенама у окружењу. Преиспитивање и ажурирање компоненти стратегије изводи се селективно. Обично се визија не мијења током цијелог одабраног стратешког периода, развојни циљеви се преиспитују и по потреби се ревидирају сваке 2-3 године, док се оперативни циљеви и пројекти преиспитују и по потреби ажурирају на годишњем нивоу. За сваку наредну годину потребно је израдити годишњи акциони план који мора бити у складу са општинским могућностима/буџетом.

КОМПОНЕНТА	ОПИС И ПОДЛОГЕ ЗА ГОДИШЊЕ АЖУРИРАЊЕ	КАДА СЕ АЖУРИРА	НАПОМЕНА
Социо-економска анализа *(ради се у битно скраћеној верзији)*	▪ Пратимо и публикујемо одабране економске и социјалне индикаторе и важне трендове (демографски, тржиште рада, економски показатељи по гранама и врстама пословних субјеката, стање пољопривреде...). ▪ Стање пословног окружења можемо пратити путем стандардизованог анкетирања или фокус групе.	Почетак у априлу (када су обрађени сви подаци за претходну годину), завршетак (публиковање) у јуну	За овај посао врло је важно разрадити процедуру и усагласити размјену података са изворима података (Завод за запошљавање, Фонд ПИО, Пореска управа...)
Ревизија оперативних циљева	▪ Вреднујемо у којој су мјери остварени и да ли су још валидни. Ако остварења нису близу очекиваних, анализирамо узроке, и по потреби, интервенишемо у активностима (пројектима) и/или у самим циљевима. ▪ Ревизију изводимо на основу праћења реализације програма и пројеката, с једне стране, и уочених битних промјена у околностима.	Јуни-јули	Добро је да се за ревизију оперативних циљева и пројеката искористимо потенцијал Партнерске групе
Ревизија пројеката	Вршимо на основу: ▪ Искуства стеченог кроз реализацију пројеката; ▪ Резултата и препорука реализованих пројеката; ▪ Уочених промјена и нових потреба; ▪ Ревидираних оперативних циљева.	Август-септембар	У овај процес осим Комисије укључити и све валидне стејкхолдере са терена.
Годишњи оперативни план имплементације, са пројектним формуларима	▪ Утврђујемо приоритете за наредну годину; ▪ Ревидирамо/комплетирамо пројектне формуларе/пројектне задатке за приоритетне пројекте; ▪ Правимо и усаглашавамо финансијски план; ▪ Комплетирамо план имплементације.	Септембар-октобар	Ажуриран план од друге половине октобра иде на јавну расправу, заједно са буџетом.
Праћење и вредновање реализованих и текућих пројеката	Изводимо на основу: ▪ Плана имплементације; ▪ Разрађених пројектних формулара/пројектних задатака (очекиваних резултата); ▪ Извјештаја о реализацији пројеката (пројектне документације); ▪ Показатеља о оствареним ефектима (нпр. подаци о увозу и извозу, подаци Завода за запошљавање...).	Пратимо према динамици реализације пројеката и извјештавања. Вреднујемо (дајемо оцјену остварења и анализирамо разлоге) у првој половини марта.	О резултатима праћења и вредновања извјештавамо Партнерску групу, начелника и скупштину, у склопу годишњег извјештаја о раду.

13.1. **Матрица за ажурирање Стратегије Руралног развоја општине Дервента за период 2014-2020.**

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

Број: 01-022-136/14
Датум: 26. Јуни 2014. године

Предсједник СО-е
Јозо Баришић, с.р.

С А Д Р Ж А Ј

Ред. број. **Страна**

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ДЕРВЕНТА

205. Одлука о усвајању Стратегије руралног развоја општине Дервента за период 2014 – 2020. године 1

206. Стратегија руралног развоја општине Дервента за период 2014 – 2020. године 1